

Ukraińskie Pismo Podlasia

1 (203) 2026

Cena 8,00 PLN VAT 5%

NAD BUHOM

I NARWOJU

www.nadbuhom.pl

НАД БУТОМ І НАРВОЮ

НАД БУГОМ І НАРВОЮ

NAD BUHOM I NARWOJU

ЗИМА — 1 (203) 2026 — ZIMA

„Nad Buhom i Narwoju” to czasopismo stworzone w 1991 roku przez środowisko młodzieży ukraińskiej urodzonej na terenie pomiędzy Bugiem, Puszcą Białowieską i północnymi brzegami Narwi – adresowane do wszystkich, którzy interesują się życiem społecznym, historią i kulturą ukraińskojęzycznych mieszkańców historycznej ziemi bielskiej, drohiczyńskiej, mielnickiej i brzeskiej, znanych zresztą nie tylko pod dawnym mianem Rusinów i współczesnym Ukraińców, ale też Małorusinów, Białorusinów lub po prostu prawosławnych. ❖ «Над Бугом і Нарвою» то часопис створений у 1991 році середовищем української молоді з міст і сіл поміж Бугом, Біловезькою пущею і північними берегами Нарви – видаваний для всіх, хто тут проживає й цікавиться суспільним життям, історією і культурними справами україномовного населення.

ЗМІСТ НОМЕРА ❖ SPIS TREŚCI

C. Савчук, <i>Колядні звізди Петра Богацевича</i>	2
B. Гаць, <i>Як ми колядували на Підляшші</i>	3
O. Ворон, <i>Спогад з Південного Підляшшя у міжвоєнну добу. Колядування з вертепом</i>	5
<i>List poworoczny Współprzewodniczącego Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, reprezentującego mniejszości</i>	7
L. Łabowicz, <i>Wieści nie tylko z podlaskich miast i wsi</i>	8
S. Kulik, <i>Wigilia w Dubiczach Cerkiewnych</i>	11
G. Kuprianowicz, <i>Inauguracja działalności Sekretariatu Strony Mniejszościowej Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych</i>	12
„ <i>Malarstwo było zawsze przy mnie, ze mną i we mnie</i> ”. Rozmowa z artystą z Hajnówki <i>Danielem Gromackim</i>	15
I. L., <i>Prezentacja w Lublinie antologii „Krajina swojoho słowa”</i>	19
Г. Купріянович, <i>Олександр Ірванець у Більську</i>	20
K. Kościewicz, <i>W Czeremsze wszystko wokół kolei</i>	22
Ju. Nawryluk, <i>Obraz prawosławnej sieci parafialnej nad Bugiem i Narwią u schyłku XIX w. Parafia Kleszczele. Parafia Kośna</i>	24
M. Панфілюк, <i>Скарб. Метафора підляської казки / Skarb. Metafora podlaśkojki kazki</i>	28
Є. Жабінська, <i>У відьомському світі</i>	31
Ю. Гаврилюк, <i>Дещо про давню культуру і письменство Середнього, тобто Підлясько-Берестейського Побужжя</i>	32
<i>Słowa, jakich ty nie znaliś abo zabyli. Praktyczny słowniczek dla słuchających i czytających</i>	36
(ред-ри), <i>З хроніки організованого життя</i>	37

НАША ОБКЛАДИНКА

Стор. I: Daniel Gromacki. Perspektywa tożsamości. Olej, Płótno. Wymiary: 70×100. **Стор. II-III:** Зимові моменти околиці Більська: Дениски, Райськ, Гацьки. Фотографії Ю. Гаврилюка. **Стор. IV:** Daniel Gromacki. Podlasie. Olej, Płótno. Wymiary: 60×90.

На Нови Руок

Ой рочок нам минув
Про тое-сьое я уже забув
Усьо добре поментаяу
Про кепське хутко забуваю

Добре – то близькі нам люде
Колі ми разом то добро буде
Разом усіє бієди переможем
Ще другім людьом поможем

Зло то „спеціальна операція”
У тум виновата велика нація
Начав єї злий чоловік
Злочин буде записани на вік

На Нови Руок усієм добра
Коб нихто не зазнав зла
Коб земелька Вам родила
А сим’я Вас охоронила

Славомир КУЛІК

Na Nowy Ruok

Oj roczok nam mynuw
Pro toje-sioje ja uže zabuw
Usio dobre pomentaju
Pro kiepskie chutko zabuwaju

Dobre to bliżki nam lude
Koli my razem to dobro bude
Razom usiє biєdy peremożem
Szczе druhim ludziom pomożem

Zło to „specjalna operacyja”
U tuom wynowata welika nacyja
Naczaw jeji złyj czołowiєk
Złoczyn bude zapysany na wiєk

Na Nowy Ruok usiєm dobra
Kob nychto ne zaznaw zła
Kob zamelka Wam rodyła
A symja Was ochoronyła

Sławomyr KULIK

Хранителі наших рукодільних традицій

Колядні зірки Петра Богацевича

Це ще ремесло чи вже мистецтво? – таке питання можуть поставити собі ті, хто захоплюється рукоділлям Петра Богацевича з села Крив'ятичі та його родини. Виготовлення різдвяних зірок було його пристрастю з дитинства. Але інакше й бути не могло, адже їх робили вже батько та прадід. Тепер він продовжує цю традицію та передає її своїм дітям. Вся родина особливо зайнята перед Різдом, коли надходять замовлення на нові зірки, а ті, що вже зроблені, часто потребують ремонту чи оновлення. В останніх роках також приходиться досить часто вести майстер-класи. Роботи майстра знаходяться, зокрема, в зібранні Підляського музею в Білостоці, Музею рільництва в Цехановці, в інших установах та приватних колекціях. Петро Богацевич є членом Асоціації народних майстрів.

Зірка це невід'ємний атрибут колядників. Символізує світло, надію та радість Різдва, поєднуючи християнські символи з давніми сонячними культами. Отже, її коріння слід шукати ще у язичницьких віруваннях.

Ще не так давно молодь в підляських селах майже кожен передріздвяний вечір проводила над підготовкою до колядування зі зіркою. Жодна група колядників не могла з'явитися на Різдво без неї. Це було досить складне завдання, особливо якщо зірка мала бути освітленою, дво- чи трьохрядною, що оберталася в обидва боки, та багато прикрашеною різнокольоровими вирізками, китицями та помпонами з паперу. Зараз колядні зірки переживають свій ренесанс, щораз більше осіб цікавиться ними й хоче мати чи то маленьку для дітей, чи велику, яку поставить на Різдво у хаті як прикрасу.

Петро Богацевич почав працювати із колядними зірками ще дитиною.

– Робити тв'язди зачав од вельмі молодих літ, бо вже тато робив, то я помагав, то що му'г – вирізувати, но й так стопньово, щораз лепі, лепі... і став вже сам робити, й до сіх ну'р роблю.

Крив'ятицька сім'я Богацевичів то справжня династія зіздарів. Традиція виготовлення різдвяних зірок та вирізування витинанок для їх прикрашання культивується в цій родині вже кілька поколінь. Відомим творцем зізд був вже батько пана Петра – Якуб Богацевич, який навчився цього ремесла від свого діда. Як він колись згадував – без всякого сумніву зробив кілька сотень колядничих «гв'язд». Бувало, що перед святами мав так багато замовлень, що не давав сам ради й залучав до допомоги сина. За якийсь час Петро спробував вже сам і творив свої перші зізди, зокрема, щоб з ними заколядувати в компанії з друзями.

Про таке колядування з часів дитинства, часів минулих, багато мешканців підляських сіл – теперішніх або колишніх – має безліч спогадів. Ходіння із зіркою по селі це чи не один з найкращих моментів, який пригадується з дитинства і молодості. Сніг, компанія, колядки, хати ще повні святкуючих людей – повна краса. А ще й пригоди, які траплялись з зірками, які, бувало, за часів, коли ще не було батарейки і лампочки, але свічка – горіли.

– Часом було, що хтось поковзеться, впаде, тв'язда нахилиться і од свічки загорувалась – говорить пан Петро.

Так почалась його пригода зі зіздами й триває вже кількадесят років. Майстер каже, що був час, коли вже думав кидати це, бо роботи багато, але коли приходить передріздвяний піст Пилипівка, тоді просто аж тягне до роботи над радісним символом радісних свят.

Закінчення на 4 стор.

Жива традиція

Як ми колядували на Підляшші

Цьогорічні Різдвяні свята на Підляшші стали для нас особливим часом повернення до коренів та справжньої народної радості. Колядування – це не просто звичай, це міст між поколіннями, який ми будували з великою любов'ю та старанністю.

Підготовка: Зірка та пісня.

Наш шлях до спільної радості розпочався задовго до самих свят. Підготовку ми відкрили з найважливішого символу — створення традиційної різдвяної зірки. Ми хотіли, щоб вона була яскравою та величною, як ті, з якими ходили наші діди. Кожна стрічка та кожен елемент оздоблення додавали нам натхнення.

Паралельно з роботою над зіркою тривали репетиції колядок. Ми обирали як відомі мелодії, так і стародавні підляські пісні, щоб принести в кожную домівку справжній дух Різдва.

Коли настав довгоочікуваний день колядування, ми вирушили в дорогу. Наш маршрут пролягав через мальовничі села: Пасинки, Котли та Городники.

Підляська зима та гостинність цих місць створили неймовірну атмосферу. Ми йшли від хати до

І вдень, і вночі – колядувати ми вельми охочі!

хати, несучи перед собою нашу власноруч зроблену зірку, а звуки колядок розносилися далеко над засніженими вулицями.

Найбільшою нагородою для нас була реакція людей. Мешканці сіл зустрічали нас із надзвичайним теплом та щирою радістю. Було видно, як багато для них значить те, що молодь продовжує давні традиції.

Господарі охоче запрошували нас до своїх домівок, відчиняючи двері та серця. Нас пригощали, дякували за спів, а в очах старших людей часто можна було побачити сльози розчулення. Ця взаємна енергія та гостинність підляських родин нагадали нам, що сенс Різдва – у єднанні, добрі та спільній молитві через пісню.

Це колядування назавжди залишиться в нашій пам'яті як час щирих розмов, відкритості та великої гордості за наші традиції.

Вікторія ГАЦЬ
Селфі авторки статті

Колядні звізди Петра Богацевича

Закінчення з 2 стор.

Замовлення на звізди Петра Богацевича напливають не лише з Підляшшя, але приходять з різних частин Польщі.

– Роблю передусім на замовлення, бо так, щоб просто собі робити, то ні. А й так з тими гв'язда-

ми, що замовляють, то не вироблююся, передусім перед святами – говорить пан Петро й додає, що від часів, коли починав робити, змінились розміри звізд: – Колись то великі були гв'язди. В нас то такіє були, що ще 12 фанару в було. Тепер, як роблю такіє великі, то до музею – до Білостоку, до Цехановца. Ще на-

веть з свічками, як то колись було. А зараз то передусім замовляють такі, щоб можна їх було запакувати до авто.

Знак часу – колядується вже часто, не ходячи по селі, а їздивши автотом по містах і селах. Менше також серед колядників так званої кавалерки – підлітків, а часто це маленькі діти.

– Гв'язди є різні, залежно од того, для кого робиться – для дити – маленька, а є і двужендови і трижендови, часом з фанарамі, колись ще й на свічці, тепер то лампочкі вставляєм. Часом з шопкою, але найчастіш й ліцо з витинанкі. Колись католікі бушли бралі з шопкою, але тепер бушли з витинанкою.

Виготовлення зірки починається від створення конструкції. Часто використовувалось до цього звичайне решето, до якого прилагоджували «роги», яких могла бути різна кількість, та обклеювали різнокольоровим просоченим олією папером (ставав напівпрозорим), прикрашали фольгою, стрічками й китицями – «кутасами». Всередину зірки вставляли свічку, утворюючи ліхтар. Зірка могла обертатися навколо своєї осі. Якщо корпус обертася навколо свічки, обклеєна різнокольоровим папером зірка відповідно по-різному світилася. Це загальний опис творення традиційної зірки. Деякі елементи з часом почали робити інакше.

– Звізду починаємо робити од стеляжа, од вигінаня плити, склейкі – говорить майстер з Крив'ятич. – Колись робили зо старих зужитих решетув, а теперка з плити. Тую плитурозмочую, потом треба розогрїти, щоб вигнулася й потом збиваю крутульку тую, щоб крутилася, додаю тронок, щоб можна було носити єї й тримати. Потом патичкі на роги запихається й так готова гв'язда, тогди вже до клеїня тулькі. Потом вирізуються різни папери кольорови. Колись за моїх молодих часув то й з зешитув чистих вирізувалось карткі й газетами клеїлі, а тепер вже є спеціальни кольо-

рови папієр. На кінець на роги помпони прикручується, а на ліцо вінок такій вирізує, тоже кольорови.

Слід згадати, що Петро Богацевич, окрім виготовлення зізд, є також відомим майстром витинанки – лауреатом конкурсів, вчителем цього мистецтва на різноманітних майстер-класах.

Про підляські витинанки більської і гайнівської околиць відомо небагато, хоча вони потрапили до колекцій колекціонерів та музеїв понад століття тому. Серед найстаріших витинанок, що зберігаються в музеї Білостока, є зібрані на початку XX століття з пуцанського села Буди. На зламі XIX і XX століть витинанки прикрашали інтер'єри сільських хат. Паперові фігурки, ажурні кола, зірки, візерунки та стилізовані квіти приклеювали до картонних дощок та розміщували на стінах між картинами. Витинанки прикрашали вікна та рамки для картин. Тенденція прикрашати стіни під час Різдва та Великодня зникла на початку 1920-х років.

Виготовлені традиційним способом витинанки, прикрашають також різдвяні зірки, а зіздар з Крив'ятчи ділиться своїм знанням та талантом з учасниками передріздвяних майстер-класів. Саме такі відбулись в половині грудня 2025 року в скансені – Загороді в Козликах.

– *Тепер більше заінтересоване є тимі варшатамі гв'язди, люде хочут знати, як то колісь було, як робили, як тоє клєїтьєся, як тоє вирізуєтьєся, бо найбульши інтересуетая витинанка* – говорить пан Петро. А на запитання, чи легко було б комусь самому почати робити зізду, відповідає: – *Зробити гв'язду то кажди може пробувати, тоже кажди може всьо зробити, як не хучієй, то помалієй. Конструкцію тоже можна спробувати зробити – як хтось трошки на столярці знаєтьєся, то чому ніє.*

Під час майстер-класів у Козликах зроблено декілька зірок. Одна товаришувала колядникам з Товариства друзів скансену, які на Різдво відвідали з піснями наднарвян-

ські села Ступники, Козлики, Кожино та Градочну. З меншими зірками, над якими працювали під час майстер-класів, колядували також діти у гміні Черемха.

Звізди Петра Богацевича приносять святочний настрій мешканцям різних частин Підляшшя та Польщі. На хвилину вертаються також часто до його хати, коли приходять з ними до його колядники.

– *Колядники в нас то передусієм з моїми зіздами ходят і то добре, що колядуют.*

В такий спосіб «гв'язди» Петра Богацевича, що символізують виффлеємську зорю-зізду, яка вказала мудрецьям шлях до новонародженого Сина Божого, мандрують з колядниками або прикрашають на свято домівки, символізуючи вічне царювання Месії – Ісуса Христа.

Славомир САВЧУК
Радіо Білосток

На фото автора статті – ведені Петром Богацевичем зіздарські майстер-класи у Загороді в Козликах.

Спогад з Південного Підляшшя у міжвоєнну добу Колядування з вертепом

До складу вертепу входили дійові особи: Ангел, цар Ірод, троє гостей з України, два воїни царські, Біда, Жид та два Пастушки. Усі вони під проводом Йосипа Чободи, який виступав у ролі царя Ірода, завчасу вивчали напам'ять свої ролі на репетиціях.

І ось на Свят-вечір у супроводі Ангела, роль якого виконувала Анастасія Слєбїк, з великою саморобною зіздою, що світилася зсередини, вирушаємо до домівок односельчан. Під вікном першої-ліпшої хати хтось один питає:

– Пане господарю! Чи можемо заколядувати?

Почувши ствердну відповідь, заходимо до світлиці.

Ангел:

– Добрий вечір! Мир цій хаті. Перестаньте сумувати. Ми новину вам принесли, що всі темні сили зсезли. Весь мир людський звесе-

лився, бо син Божий народився. І ви браття звеселітьєся, Рожденому поклонітьєся!

А ролі Гостей були просякнуті національною тематикою. Ось що казав я, як Гість перший:

– Я українець з-над Дніпра, з Великого Лугу. Запорозька Січ стара впала в важку тугу. Довгі ночі, довгі дні Січ в могилі спала. Аж учора на зорі зірка засіяла. Як її блиск на землю впав, стали ми зриватись. Отаман мене послав про усе дізнатись!

А Гість другий продовжував:

– Я українець, як і ви, з тихої Волині. І нам зірка дала знать у лихій годині. Пробудився я зі сну темненької ночі, щоб узнати новину і взріти на очі. Поспішив я у Виффлеєм, помолився Богу, щоб наш Син з своїм Отцем показав дорогу.

А Гість третій мовив:

– І я також Ваший брат – украї-

нець з-за Карпат. Через гори, через ріки йшов до Того, що навіки буде мати честь і славу. Разом з Вами став я в лаву!

Особливо хвилюючою виглядала сценка зустрічі з Іродом. Він вторгається, коли вертепівці змовляються, як приборкати ненависного царя Юдеї, що злякався народження дитини Божої і шукає її скрізь:

– Проти нього станьмо всі! – лунають заклики усіх вертепівців.

– Ой, чи старчать наші сили? – сумнівається хтось, а погоня царя тут як тут і розлючений Ірод вигукує:

– Вже запізно, вже запізно! Хто бунтується на мене, кляте плем'я ви, шалене? Другий день вас доганяю, але вже в руках вас маю. Тут напевно й Він є з вами? Ну, признайтесь перед нами?! Ви ходили в Виффлеєм? Чи я вам не є царем?

І тоді Ангел йому відповідає:

– Ти є цар та тільки земний! Та вродився цар таємний! Що буде понад царями, над землями й небесами!

А Гість третій дорікає:

– Ти є цар, а не Бог, що панує без тривоги! Ти боїшся того Бога, бо лиха твоя дорога! Бо невинних ти караєш! Бідний нарід понижаєш!

Гість другий промовляє до Ірода:

– І тому Дитину Божу, Матір Божу, квітку гошу хочеш нині ти зловити?!

Гість перший та інші учасники вертепу:

– Хочеш вбити! Хочеш вбити!

Ірод скаженіє:

– Замовчіть мені прокляті! Бо скараю вас в тій хаті!

Гей, шукайте мої вої!

Воїни шукають і заявляють в один голос:

– Тут нема дитини тої!

Ірод:

– То ж по всім краю ідіть і наказ мій понесіть: всіх дітей в краю зібрати, всіх дволітків – постинати! Кожний хлопець до двох літ най загине! Так скажіть! А тоді і вам не жити – хто вас буде боронити?!

Ірод з воїнами ганебно виходять. І у цей момент хтось з вертепівців радісно вигукує, дивлячись у вікно:

– Гляньте, гляньте – світло є, гляньте, як у вікно б'є!

Ангел, вісуючи про перемогу добра над злом, повідомляє про смерть Ірода:

– Злочин не пройде безкарно. Ірод згинув, згинув марно. Згинуть так усі Іроди, заживуть добром народи!

Гість перший:

– То живе Ісус – син Божий!

Ангел:

– Так. Живе мов цвіт той гожий. І повіки жити буде! Тіштесь всі скривджені люди!

І тут з-за ширми виповзає зігнута у три погібелі Біда:

– Я ваша біда, я вас всіх від-дав-на зна-а-ю, Я вас му-у-чу, пригні-чаю, забираю в вас дос-тат-ки, зали-шаю на вас лат-ки!

Гість другий звертається до Біди:

– Ти, Бідо наша проклята. Ти на злидні все багата. Ти нас мучиш від віків, губиш наших всіх братів!

Третій гість звертається до Ангела:

– Чи позбудемось Біди, Божий ангеле, скажи?

Ангел проголошує:

– На Біду є спосіб певний: ум свідомий, ясний, ревний. Не темнота, а просвіта, що як сонце серед літа, освіщає трави й паші, освітить і душі ваші. І Біду всю поконе. Світло п'ятому залякає!

Ось так майже півгодини в сільській господі відбувався діалог добра зі злом, вселяючи надію на майбутнє, прагнення піднятися з темряви до світла і знань. І вже на завершення цього видовища, яке викликало у людей так багато роздумів, Ангел звертався до господаря оселі:

– Погостили, слава Богу, тож збираймося в дорогу! Але заки вийдем з хати, треба щастя побажати!

– Дім добром обдарувати, – підтримував його Гість другий.

З Різдом і Новим роком!

Надсилаю спогади мого батька, Олександра Коронівича Ворона (на фото), родом із села Жолобок Володавського повіту. Син Корнія Ворона, рядового 34 полку піхоти ВП, учасника польсько-більшовицької війни 1919-1920 року, у лютому 1945 року з батьками був депортований до колгоспної України у херсонські степи. Втеча з колгоспного пекла завершилася на Волині, родині не вдалося повернутися на Холмщину, як це сталося після першого «біженства» 1915 року. У збірнику документів «Від депортації до депортації» доктора історичних наук Юрія Макара вміщена частина спогадів мого батька. З його рукопису зроблений комп'ютерний набір колядування, у якому батько брав участь і відтворив через півстоліття.

З повагою **Василь Ворон**

– Я вам дарую зерно льняне: здорове, чисте мов золотее, – висипав зерна на стіл Гість перший. – Най з цього зерна льонок зростає. Най полотенець з нього ткач ткає! Щоб ваші діти в будні та неділі були здорові, чисті та білі!

– Я вам дарую зерно гречане, – посипав стіл Гість третій. – Най воно зійде і цвісти стане! Щоб вам і нам пожиток дало, щоб воску і меду було немало, щоб кожний з вас міг солодко жити і во славу Божу свічку світити!

Обдарувань Другого гостя, що сипав на стіл зерна пшениці, слова його побажань не збереглися у моїй пам'яті. Останнім поздоровляв господарів представник жидівської національності, який завжди і скрізь був там, де жили українці:

– Я віншую вам, як жид. Ней си гроші вас держіть. Нех вам дають молока від корови і бика. І щоб діти всі здорові їсти кашу всі готові. Щоб був на столі хліб і ніж, як голодний – всяке їж: м'ясне, посне і поросне, і довговолосне. І капусти вволю й часто, і петрушку коренасту. Тож будьте здорові, як риба в морі. І хай пливе достаток до вашої комори!

Після останнього куплета колядки „Бог предвічний народився” – „Слава Богу заспіваймо, честь Сину Божому і Богу нашому поклін віддаймо!” – вертепники залишали господу.

Олександр ВОРОН

List noworoczny Współprzewodniczącego Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, reprezentującego mniejszości

Szanowni Państwo, Przedstawiciele najwyższych władz Rzeczypospolitej Polskiej, Członkowie mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, Sympatycy i przyjaciele mniejszości narodowych i etnicznych,

za nami rok 2025, który był dla mniejszości rokiem jubileuszy. Od 20 lat funkcjonuje bowiem w polskim systemie prawnym ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. W ślad za tym jesienią ubiegłego roku minęło również dokładnie 20 lat od powołania do życia wyjątkowego gremium, czyli Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych.

Z tej perspektywy ważnym dla obecności mniejszości w przestrzeni publicznej jest fakt, że w ciągu 2025 r. odbyły się wydarzenia będące uczczeniem tych jubileuszy: konferencja prasowa w MSWiA w styczniu, w lutym wystawa i konferencja „20 lat ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym – historia, funkcjonowanie i przyszłość” w Sejmie RP, w marcu uroczyste posiedzenie KWRiMNiE z okazji rocznicy uchwalenia ustawy, konferencje naukowe poświęcone tematyce jubileuszy w Białymstoku, Opolu i innych miastach czy – ostatnie z wydarzeń – 10 grudnia 2025 r. XL uroczyste posiedzenie Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych z okazji 20-lecia jej istnienia, podczas którego przedstawiciele mniejszości narodowych i etnicznych zostali uhonorowani medalami „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”, przyznawanymi przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W sytuacji, gdy w parlamencie RP, wybranym jesienią 2023 r., po raz pierwszy od ponad 30 lat nie zasiada żaden parlamentarzysta deklarujący swoją przynależność do mniejszości narodowych czy etnicznych, wielce znaczący był fakt powołania przez Marszałka Sejmu Szymona Hołownię w 2024 r.

doradcy Marszałka Sejmu ds. mniejszości narodowych i etnicznych, a także deklaracja Marszałka Sejmu Włodzimierza Czarzastego z listopada 2025 r. o zamiarze kontynuowania pracy takiego doradcy. Daje to szansę, aby w trakcie prac parlamentarnych wybrzmiał także głos mniejszości, tym bardziej że kandydat na doradcę wskazany został przez środowiska mniejszościowe.

Ważnym wydarzeniem minionego roku był również fakt, iż po raz pierwszy po 20 latach obowiązywania ustawy o mniejszościach udało się ją znacząco znowelizować, przy tym w wymiarze, który może mieć istotny wpływ na skuteczną reprezentację mniejszości, tzn. poprzez powołanie w Kancelarii Sejmu Sekretariatu Strony Mniejszościowej Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, co budzi nadzieje, że po 20 latach istnienia KWRiMNiE powstaną wreszcie normalne warunki dla pracy zasiadających w niej przedstawicieli mniejszości.

Niezwykle istotne było zwiększenie środków na działania służące zachowaniu i rozwojowi tożsamości i kultury mniejszości w budżecie państwa na lata 2025 i 2026. Jednak wysokość tych środków w budżecie państwa nadal odbiega od potrzeb, by zapewnić warunki dla skutecznych działań pozwalających na normalne funkcjonowanie i rozwój życia kulturalnego mniejszości, tym bardziej że w ciągu minionej dekady środki te wzrastały w stopniu niższym niż poziom inflacji czy płaca minimalna.

Pozostaje wiele sfer życia mniejszości, przede wszystkim dotyczących możliwości podtrzymywania tożsamości kulturowej i językowej naszych społeczności, które wymagają zmian i poszukiwania nowych, dobrych rozwiązań systemowych. Stąd istotna jest dla nas każda okazja do rozmowy z przedstawicielami władz Rzeczypospolitej o sprawach ważnych dla mniejszości. W tym zakresie pozostaje pewien niedosyt i dlatego mamy ogromną

nadzieję nie tylko na kontynuację dialogu w 2026 r., ale przede wszystkim na jego intensyfikację i pogłębienie. Kwestie mniejszości potrzebują bowiem nie tylko wsparcia finansowego, ale przede wszystkim zrozumienia, dobrej woli i otwartości na rozwiązywanie istniejących problemów. Doceniając zaproszenie na spotkanie noworoczne Prezydenta Rzeczypospolitej z przedstawicielami Kościołów i związków wyznaniowych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, widzimy potrzebę spotkania członków Komisji Wspólnej z Prezesem Rady Ministrów Rzeczypospolitej, do którego niestety nie doszło w roku jubileuszowym, a wszak Komisja jest organem doradczym premiera. Liczymy również na intensyfikację prac i zwiększenie skuteczności zespołów i grup roboczych działających w ramach Komisji, ponieważ jesteśmy przekonani, że w przypadku polityki mniejszościowej czasami nie trzeba wiele, aby móc osiągnąć bardzo dużo. Ważne jest konstruktywne podejście do tematów i postulatów zgłaszanych – czasami już od wielu, wielu lat – przez środowiska mniejszościowe.

Właśnie w tym roku obchodzimy jubileusz 25-lecia wejścia do porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej *Konwencji ramowej Rady Europy o ochronie mniejszości narodowych*. Niech mottem na Nowy 2026 Rok staną się dla nas wszystkie słowa preambuły tej Konwencji: „pluralistyczne i prawdziwie demokratyczne społeczeństwo powinno nie tylko szanować etniczną, kulturalną, językową i religijną tożsamość każdej osoby należącej do mniejszości narodowej, lecz także tworzyć odpowiednie warunki pozwalające im wyrazić, zachowywać i rozwijać tę tożsamość”. W tym duchu, dziękując za to co pozytywnego wydarzyło się dotychczas, życzymy wszystkim szczęśliwego i dobrego Nowego Roku 2026!

Grzegorz Kuprianowicz

Współprzewodniczący Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, reprezentujący mniejszości

Wieści nie tylko z podlaskich miast i wsi

BIAŁYSTOK – ORLA. 2 grudnia 2025 r. w Podlaskim Urzędzie Wojewódzkim w Białymstoku odbyła się uroczysta gala podsumowująca Ranking Gmin Województwa Podlaskiego 2025. Wyróżnienie w kategorii „Lider Powiatu Bielskiego” odebrał wójt gminy Orla Leon Pawluczuk.

Celem rankingu jest wyłonienie i promowanie gmin wyróżniających się pod względem rozwoju społeczno-gospodarczego oraz stosowania najlepszych praktyk. Zestawienie pokazuje, które samorządy najefektywniej wykorzystują swój potencjał i skutecznie realizują działania prorozwojowe.

W gronie docenionych znalazła się gmina Orla. W ostatnim czasie w miasteczku zrealizowano spektakularną inwestycję, jaką była rewitalizacja centrum Orli i budowa amfiteatru. W miejscowości powstaje też zalew. Ponadto są realizowane inne inwestycje, takie jak budowa dróg, placów zabaw oraz świetlic we wsiach położonych na terenie gminy.

Samo miasteczko jest jednak znane przede wszystkim dzięki zabytkowej synagodze. Warto przypomnieć, że za działania na rzecz zachowania dziedzictwa oraz pamięci o dziejach Żydów mieszkających w Polsce oraz na rzecz dobrych stosunków polsko-żydowskich Nagrodę Polin 2025 otrzymał orlański sołtys, jednocześnie działacz ukraiński z Podlasia Marek Chmielewski.

BIAŁYSTOK. 3 grudnia w Operze i Filharmonii Podlaskiej w Białymstoku odbyła się gala wręczenia Nagród Marszałka Województwa

Podlaskiego w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania i ochrony kultury. To jedno z najstarszych i najważniejszych wyróżnień przyznawanych przez samorząd województwa, od 26 lat trafiające do osób i instytucji, które swoją pracą kształtują tożsamość regionu.

W zaszczytnym gronie laureatów znaleźli się twórcy EtnoFestiwalu w Czeremsku – Stowarzyszenie Miłośników Kultury Ludowej. Nagrodę za całokształt działalności odebrała Barbara Kuzub-Samosiuk oraz Mirosław Samosiuk (na zdjęciu podczas występu zespołu „Czeremszyzna” na „Dżerelach. Ukraińskich tradycjach i transformacjach”, 2020). Nagrodzono także ks. mitrata Leoncjusza Tofiluka, twórcę szkoły ikonograficznej w Bielsku Podlaskim, Dariusza Skiubińskiego, aktora, reżyse-

ra i animatora, współtwórcę Festiwalu Wertep, Karolinę Cichą, wokalistkę i multiinstrumentalistkę, której twórczość jest inspirowana kulturą mniejszości Podlasia i in.

BIAŁYSTOK. 5 grudnia w Podlaskim Instytucie Kultury odbył się wernisaż wystawy trzech stypendystek sztuki tkackiej: Karoliny Radulskiej, Marty Barbary Bajko oraz Anny Lewczuk.

Karolina Radulska jest stypendystką Marszałka Województwa Podlaskiego. To jedna z najmłodszych, a zarazem niezwykle wysoko cenionych przedstawicielek janowskiego ośrodka tkackiego. Marta Barbara Bajko jest z kolei stypendystką Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Twórczyni ludowa, założycielka pracowni NinaTka, wpisanej na szlak Krainy Wątku i Osnowy. W swoich pracowniach w Białymstoku i Rogaczach uczy zarówno podstaw, jak i zaawansowanych technik tkackich – od pereborów po kilimy. Ostatnia autorka prac prezentowanych w PIK-u, Anna Lewczuk, to pedagog, kulturoznawca, dziennikarka, pasjonatka fotografii, tkactwa i Podlasia, stypendystka Marszałka Województwa Podlaskiego.

Podczas wernisażu z tradycyjnymi pieśniami ukraińskimi wystąpił zespół folklorystyczny „Dobryna” z Białegostoku.

Wystawę można było oglądać do **19 grudnia**.

HAJNÓWKA. 6 grudnia w Hajnowskim Domu Kultury odbyło się podsumowanie i wręczenie nagród w 32. edycji Przeglądu

du Sztuki Nieprofesjonalnej Ziemi Hajnowskiej. W konkursie wzięło udział 41 autorów, którzy przygotowali 100 prac w różnych kategoriach i różnymi technikami. Tematyka dotyczyła w głównej mierze przyrody Puszczy Białowieskiej, wielokulturowości i obrzędowości, a także architektury oraz innych tematów związanych z regionem. Jury w składzie: ukraińska artystka Olena Sarzhenko [Олена Сарженко], Jerzy Iwacik i Paweł Karpiuk przyznało nagrody i wyróżnienia w kategoriach: twórcy samorodni, absolwenci szkół artystycznych i twórcy niepełnosprawni. Wyróżnienie w kategorii twórcy samorodni – malarstwo – otrzymał Mikołaj Janowski, a w kategorii rzeźby II miejsce zajął Mikołaj Jagodnicki.

Prace zgłoszone na konkurs były prezentowane w holu Hajnowskiego Domu Kultury oraz w pomieszczeniu na parterze.

BIAŁYSTOK. 6 grudnia w Operze i Filharmonii Podlaskiej w Białymstoku odbyła się uroczysta gala, podczas której wręczono nagrody w konkursie „WyTwórcy Kultury 2025”. To nagrody Podlaskiego Instytutu Kultury, podsumowujące rok działań w instytucjach kulturalnych w regionie. Zostały one przyznane w trzech kategoriach: Animator roku, Inicjatywa roku oraz Instytucja roku. Nagrodzono m.in. Gminny Ośrodek Kultury w Czeremsku za XXX EthnoFestiwal Czeremcha Wielu Kultur i Narodów (kategoria Inicjatywa roku), a także Miejski Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Kleszczelach (kategoria Instytucja roku).

BIAŁYSTOK. 7 grudnia w Centrum Aktywności Społecznej w Białymstoku odbył się koncert podsumowujący projekt „Twórczo Współdziałamy”, realizowany przez Fundację Edukacji Formalnej i Nieformalnej oraz Integracji Społecznej „M-Patia” (na foto u góry). W programie koncertu znalazły się występy dzieci – uczestników projektu. Śpiewał również

zespół „Rosawa”, a zespół „Wianok” zaprezentował białoruskie tańce i pieśni. W projekcie brały udział dzieci ukraińskie, białoruskie oraz polskie.

PODLASKIE. 9 grudnia ukraiński portal www.obozrevatel.com, na podstawie danych AlgoLytics na 2025 r., wskazał województwa w Polsce najlepsze do życia dla rodzin, w tym uchodźców z Ukrainy. Brano pod uwagę głównie kwestie związane z bezpieczeństwem, edukacją oraz transportem.

Najlepszym miejscem do życia w Polsce okazało się województwo podlaskie.

Nasz region został uznany za lidera pod względem komfortu i jakości życia, zwłaszcza z perspektywy rodzin z dziećmi. Podlaskie łączy wysoki poziom bezpieczeństwa, dobrą infrastrukturę oraz spokojne warunki dla życia rodzinnego.

Spośród miejsc w regionie ukraińscy uchodźcy najczęściej wybierają stolicę województwa – Białystok. Tutaj od początku wojny mieszka m.in. rodzina Chymczuków [Khymchuk – Химчук] z Żytomierza (na foto).

– *Mieszkam w Białymstoku od początku wojny. Przyjechałam tu z mężem i trójką dzieci. Podoba mi się w Białymstoku. Autobusy jeżdżą w różnych kierunkach i łatwiej jest dojechać w każde miejsce. Białystok jest miastem wielokulturowym. Są tu Białorusini, Ukraińcy i Polacy i przez to czasami jest łatwiej – mówi ukraińska uchodźczyni Switłana Chymczuk.*

– *Jestem człowiekiem, który nie lubi dużych miast, ale Białystok jest nowoczesnym europejskim miastem. Cały czas się rozbudowuje – powstają bloki, nowe ulice. Miasto się rozwija. Łatwo znalazłem tutaj pracę. Nie miałem problemów, żeby się zintegrować. Czuję się z rodziną dobrze. Dzieci chodzą do szkoły. Jest cisza i spokój – dodaje jej mąż Jurij.*

– *W Białymstoku mieszka się tak normalnie. Mam dużo przyjaciół. Tutaj mam dom, a na Ukrainie bym go nie miała – podkreśla ich córka Liza.*

Za Podlaskiem w rankingu znalazły się województwa: zachodniopomorskie, warmińsko-mazurskie, lubelskie i lubuskie. Najbardziej wybierane do zamieszkania przez Ukraińców są regiony tradycyjnie kojarzone z dużymi aglomeracjami i przemysłem – wielkopolskie oraz śląskie.

DOBROWODA. 14 grudnia w świetlicy wiejskiej w Dobrowodzie miejscowe KGW tradycyjnie już zorganizowało „Wieczór Kolęd”. W programie były występy grup kolędniczych, a także postny poczęstunek połączony ze wspólnym śpiewaniem kolęd. Przed liczną zgromadzoną publicznością wystąpili najmłodsi – miejscowe dzieci oraz zespół organizatorów wydarzenia – Koła Gospodyń Wiejskich z Dobrowody. Kolędownali również goście z chóru Parafii Prawosławnej w Kleszczelach oraz zespoły „Podoroż” z Warszawy i „Dobryna” z Białegostoku.

BIELSK PODLASKI. 16 grudnia w Przedszkolu Nr 9 Leśna Polana w Białymstoku Podlaskim w ramach

zając z języka ukraińskiego odbyły się warsztaty rękodzielnicze. Prowadziła je Anna Olesiuk-Sawicka, etnolog, absolwentka Katedry Etnologii i Antropologii Kulturowej na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Mieszkająca w Redutach twórczyni zajmuje się głównie tkactwem oraz innym rękodziełem ludowym. Tworzy m.in. firanki z papieru, „pawuki” – wiszące dekoracje ze słomy, przedmioty szyte ze słomy. Wszystkie jej działania są skierowane na kultywowanie tradycji Podlasia. W 2025 r. trzymała ona półroczne stypendium Marszałka Województwa Podlaskiego w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania i opieki nad zabytkami na realizację projektu „Kontynuacja tradycji tkackich mieszkańców wsi Reduty – opracowanie wzorów tkanin, wystawa prac tkackich”.

Z rzemiosłem Anny Olesiuk-Sawickiej można się zapoznać na prowadzonej przez nią stronie Rukodielnik na Facebook-u [www.facebook.com/Rukodielnik], na której zamieszcza nie tylko zdjęcia swoich prac, ale też relacje z przeprowadzonych warsztatów.

Podczas zajęć w bielskim przedszkolu dzieci uczęszczające na zajęcia języka ukraińskiego poznawały dawne techniki zdobnicze oraz znaczenie tradycyjnych ozdób świątecznych. Jedną z grup wykonała przepiękne, kolorowe tradycyjne słomiane łańcuchy na choinkę, które od wieków stanowiły nieodłączny element świątecznego wystroju domów. Z kolei druga grupa przedszkolaków uczyła się wycinania papierowych firanek.

Warsztaty były okazją do rozwijania sprawności manualnej i kreatywności, a także do poznawania tradycji lu-

dowej Podlasia. Odbyły się one w ramach prowadzonego w przedszkolu programu „Ku tradycji”, którego celem jest przybliżanie najmłodszym bogactwa kultury i tradycji ludowej regionu.

ORLA. 16 grudnia w Gminnym Ośrodku Kultury w Orli odbyło się otwarcie wystawy „Splot tradycji od pokoleń”, prezentującej twórczy dorobek mieszkańców gminy Orla. Na wernisażu zaprezentowane zostały przepiękne prace wykonane ręcznie przez mieszkanki Orli i wsi w gminie Orla. To przedmioty zarówno pochodzące z babcinych kufrów, jak i wykonane niedawno. Wśród nich znalazły się szydełkowe obrusy, serwety, serwetki, tkane kapy, ręczniki, a także współczesne hafty.

BIAŁYSTOK. 18 grudnia w Klubie Lekarza Okręgowej Izby Lekarskiej w Białymstoku odbył się nadzwyczajny koncert, podczas którego wystąpiły ukraińskie artystki – siostry Pasiecznik: śpiewaczka Olga Pasiecznik (sopran) oraz Natalia Pasiecznik (fortepian). W programie recitalu znalazły się utwory W. A. Mozarta, F. Schuberta, F. Mendelssohna-Bartholdy, F. Chopina, a także ukraińskich kompozytorów Mykoła Łysenki i Wiktora Kosenki.

CZEREMCHA. 18 grudnia w sali widowiskowej Gminnego Ośrodka Kultury w Czeremsze odbyła się Wigilia Dziennego Domu Pomocy „Dobre Miejsce”. Uroczystość zgromadziła podopiecznych i ich rodziców, kadrę oraz licznie przybyłych gości. Program artystyczny składał się z występu dzieci z PCK, kołędowania w wykonaniu zespołu ukraińskiego „Hiłoczka”, a także spektaklu pt. „Dziewczynka

z zapalkami” w wykonaniu zespołu teatralnego działającego przy GOK-u.

BIAŁYSTOK. 31 grudnia podczas miejskiego Sylwestra na Rynku Kościuszki w Białymstoku organizowanego przez Białostocki Ośrodek Kultury oraz władze miasta wystąpili Maxim i Oliczka. W ich wykonaniu można było usłyszeć m.in. utwory, będące połączeniem tradycyjnych pieśni ukraińskich z Podlasia z muzyką rap. Z duetem wystąpiły też dziewczęta z ukraińskiego zespołu „Dobryna” z Białegostoku.

Oliczka, czyli Aleksandra Iwaniuk, to śpiewaczka, nauczycielka języka ukraińskiego, dawana członkini „Hiłoczki” w Czeremsze, a także „Słowianoczek” i „Dżereła” w Białymstoku, obecnie liderka grupy „Dobryna” z Białegostoku. Jej projekt z raperem Maximem to nowe zjawisko na podlaskiej scenie muzycznej, będące próbą połączenia dwóch odległych od siebie gatunków muzycznych – muzyki hip-hop i tradycyjnej muzyki ukraińskiej, tzw. białego śpiewu.

PODLASKIE. 1 stycznia 2026 r. pięć nazw geograficznych w województwie podlaskim zniknęło z oficjalnych rejestrów państwowych, a trzy inne miejscowości zmieniły swój status.

Trzy miejscowości, które awansowały w hierarchii nazw, położone są w powiecie hajnowskim, w jednej gminie – Dubicze Cerkiewne. Dwie z nich – Pasieczniki Małe [w miejscowej gwarze ukraińskiej – *Pasocznyki*] i Piaski [*Piśki*] – są od początku 2026 r. samodzielnymi wsiami, a nie jak dotychczas przysiółkami sąsiednich miejscowości – Witowa [gw. *Witowo*] i Długiego Brodu [gw. *Mackiewiczzy*]. Nato-

miast Siemiwołoki [gw. *Siemiwołoki*] z przysiółka wsi Jagodniki [gw. *Jahodniki*, *Jahudnyk*] awansowały do określenia kolonii tej miejscowości.

Z kolei z map województwa podlaskiego zniknęły miejscowości: Chorodówki i Nowa Olszynka, części wsi Olsza (pow. sokólski, gm. Dąbrowa Białostocka), Podrudawka, część wsi Rudawka (pow. sokólski, gm. Janów), Jaczo, kolonia (pow. suwalski, gm. Jeleniewo) oraz Wieska, część wsi Radziszewo-Króle (pow. wysokomazowiecki, gm. Ciechanowiec).

HAJNÓWKA. 11 stycznia w Hajnowskim Domu Kultury odbył się koncert „Hajnowskie Spotkania z Kolędą Prawosławną”, który jak co roku cieszył się ogromnym zainteresowaniem nie tylko artystów, ale także widzów. Najpiękniejsze kolędy prawosławne zaprezentowane zostały przez dzieci, młodzież i osoby dorosłe śpiewające m.in. w grupach przedszkolnych, szkolnych i parafialnych. Wśród licznej grupy artystów byli też wykonawcy kolęd ukraińskich.

BIAŁYSTOK. 11 i 15 stycznia w Operze i Filharmonii Podlaskiej – Europejskim Centrum Sztuki w Białymstoku odbywały się koncerty 44. edycji „Wieczoru Kolęd Prawosławnych”. W wydarzeniu wzięły udział chóry cerkiewne, dziecięce oraz zespoły muzyczne, m.in. chór szkolny Niepublicznej Szkoły Podstawowej św. św. Cyryla i Metodego w Białymstoku, chór dziecięcy z Parafii Prawosławnej św. Jana Teologa w Białymstoku, Chór Rodzinny z Supraśla i in.

„Wieczór Kolęd Prawosławnych” jest jedną z najważniejszych imprez kul-

turalnych związanych z okresem Bożego Narodzenia w prawosławnym kalendarzu na Podlasiu, promującą tradycję prawosławnego śpiewu bożonarodzeniowego. Rokrocznie rozbrzmiewają na koncertach również kolędy ukraińskie.

NAREW. 16 stycznia w cerkwi Parafii Prawosławnej pw. Podwyższenia Krzyża Pańskiego w Narwi odbył się III „Koncert Kolęd”. Jego organizatorami byli parafia i Stowarzyszenie Miej Wielkie Serce.

Kolędy zaprezentowało pięć chórów, w tym gospodarze oraz zespoły z regionu i Warszawy. Wystąpili: Chór Parafii pw. Podwyższenia Krzyża Pańskiego „Chabry” w Narwi, Zespół Rodzinny Triada, Reprezentacyjny Zespół Gminy Narew „Harmon” z Łosinki, Chór Prawosławny Nadbużańszczyzna oraz Młodzieżowy Chór Katedry Parafii św. Marii Magdaleny w Warszawie. Wieczór wypełniły kolędy w językach białoruskim, ukraińskim i rosyjskim, a na zakończenie wykonawcy wspólnie kolędowali z wiernymi.

ZALESZANY. 29 stycznia w Zaleszanach odbyły się uroczystości upamiętniające tragiczne wydarzenia sprzed 80 lat, kiedy to oddział Pogotowia Akcji Specjalnej Narodowego Zjednoczenia Wojskowego pod dowództwem Romualda Rajsa „Burego” spalił wieś, a także zamordował 16 mieszkańców, w tym kobiety i dzieci. Łącznie oddział spacyfikował pięć ukraińskojęzycznych prawosławnych miejscowości Podlasia, ponadto zamordował 30 furmanów. W sumie zginęło 79 osób.

W okrągłą rocznicę wydarzeń z 1946 roku bliscy

ofiar, duchowni i przedstawiciele władz modlili się w monasterze pod wezwaniem św. Katarzyny w Zaleszanach i przy pomniku upamiętniającym ofiary „Burego”. Kwiaty złożyli m.in. marszałek Sejmu Włodzimierz Czarzasty, przedstawiciele klubu parlamentarnego Lewicy, posłanki KO i Polski 2050, wicewojewoda podlaski, delegacja samorządowców z powiatu hajnowskiego, przedstawiciele różnych organizacji. Obecni też byli przedstawiciele społeczności ukraińskiej regionu.

Na konferencji prasowej marszałek Czarzasty poinformował, że na najbliższym posiedzeniu Sejmu (**10-13 lutego**) odbędzie się pierwsze czytanie projektu ustawy o zadośćuczynieniach dla ro-

dzin i ofiar zbrodni na tle narodowościowym, religijnym i rasowym w latach 1945–46. To szansa na staranie się o odszkodowania. Wnioskodawczyni projektu, przewodnicząca klubu Lewicy Anna Maria Żukowska, powiedziała, że był on prezentowany przez nią i obecną wicemarszałek Senatu Magdalenę Biejat w 2025 r. przy okazji Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych. Dodała, że proponowana przez Lewicę ustawa ma przywrócić pamięć i godność ofiarom.

Projektowana ustawa wprowadza zadośćuczynienie za przestępstwa na tle narodowościowym, religijnym i rasowym w latach 1945–1946 na skutek działań polskich podziemnych formacji wojskowych lub organizacji

niepodległościowych na terytorium państwa polskiego w jego granicach sprzed 1 września 1939 r. oraz w granicach powojennych w okresie od wkroczenia armii Związku Radzieckiego do 21 października 1963 r.

Zgodnie z projektem osobom, które doznały uszczerbku na zdrowiu oraz członkom rodzin osób, które poniosły śmierć, ma przysługiwać świadczenie pieniężne w wysokości 50 tys. zł. Wnioski ma rozpatrywać Urząd ds. Kombatan-tów. Anna Maria Żukowska dodała, że liczba osób, które skorzystają z ustawy – jeśli będzie ona przyjęta – nie jest duża.

Ludmiła ŁABOWICZ
*Fot. L. Łabowicz,
Ju. Hawryluk*

Wigilia w Dubiczach Cerkiewnych

Wspólny wieczór wigilijny dla mieszkańców gminy Dubicze Cerkiewne odbył się w piątek 2 stycznia w sali widowiskowej GOKSiR. Na spotkanie przybyli mieszkańcy z różnych miejscowości i w różnym wieku. W uroczystości uczestniczyli proboszczowie miejscowych parafii: ks. Andrzej Jakimiuk z parafii pw. Opieki Matki Bożej w Dubiczach Cerkiewnych, ks. Michał Markiewicz z parafii św. Archanioła Michała w Starym Korninie i ks. Paweł Kuczyński z parafii pw. Podwyższenia Krzyża Pańskiego w Werstoku. Spotkanie rozpoczęło się od modlitwy. Ciepłe stawy podawali pracownicy Urzędu Gminy. Na scenie z kolędami wystąpił chór parafialny ze Starego Kornina pod dyrekcją ks. Michała Markiewicza. Uczestnicy wieczerzy otrzymali śpiewniki i wspólnie śpiewali kolędy prawosławne. Ze słowem do zebranych wystąpili wszyscy proboszczowie i wójt gminy Leon Mała-

szewski. Wszyscy uczestnicy otrzymali laurki z życzeniami „Zdrowych i spokojnych Świąt oraz szczęśliwego Nowego Roku 2026” od Wójta Gminy Dubicze Cerkiewne, a także zestawy specjalnie przygotowanych pierników. Dla wielu mieszkańców starzejącej się

gminy była to okazja do spotkania się ze znajomymi i odskocznia od samotnych dni spędzonych w czterech ścianach. Dla młodych z kolei to okazja do podtrzymania tradycji.

Sławomir KULIK
Fot. autora artykułu

Inauguracja działalności Sekretariatu Strony Mniejszościowej Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych

Jesienią 2025 r. minęło 20 lat działalności Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, będącej organem opiniodawczo-doradczym Prezesa Rady Ministrów. Jubileusz ten zbiegł się symbolicznie z ważnym wydarzeniem, które potencjalnie może wprowadzić nowe standardy w działalności tego organu, gdyż 4 listopada 2025 r. odbyła się w Sejmie na zaproszenie Marszałka Sejmu RP Szymona Hołowni inauguracja Sekretariatu Strony Mniejszościowej Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych.

Komisja Wspólna Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych powstała na mocy ustawy z 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, której jubileusz również obchodziliśmy w ubiegłym roku. Ustawa ta przewidywała powstanie unikalnego organu rządowo-mniejszościowego, w którym na równych prawach zasiadają przedstawiciele rządu, reprezentujący różne ministerstwa i inne organy administracji rządowej, oraz przedstawiciele poszczególnych mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym. Właśnie ci reprezentanci mniejszości w Komisji (zgodnie z ustawą powinno ich być 21) są oficjalnymi przedstawicielami społeczności mniejszościowych w Polsce. Już w ustawie zapisano możliwość oddzielnych posiedzeń obu części Komisji – rządowej i mniejszościowej. W ten sposób mniejszości narodowe i etniczne w Polsce uzyskały swoisty organ przedstawicielski, który może wyrażać wspólne stanowisko oraz być miejscem współpracy i wypracowywania rozwiązań dobrych dla mniejszości. To mniejszościowe gremium zaczęto nazywać: Stro-

na Mniejszościowa Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych.

W ciągu minionych 20 lat problemem okazał się jednak brak jakiegokolwiek zaplecza dla tego mniejszościowego gremium w składzie Komisji Wspólnej. Co prawda w ustawie o mniejszościach znalazł się zapis, że „Obsługę organizacyjno-techniczną prac Komisji Wspólnej zapewnia urząd obsługujący ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych” (art. 30 ust. 1). Jednak zapis ten strona rządowa interpretowała raczej zawężająco. Co prawda z czasem udało się przedstawicielom mniejszości uzyskać zapewnienie podstawowych warunków organizacyjno-bytowych dla systematycznego odbywania posiedzeń Strony Mniejszościowej KWRiMNiE, choć wymagało to wielu lat starań i wysiłków. Jednak całe wewnętrzne funkcjonowanie Strony Mniejszościowej nie miało przez te 20 lat żadnego wsparcia organizacyjnego, administracyjnego czy eksperckiego. Opierało się wyłącznie na społecznej aktywności i zaangażowaniu samych członków Komisji Wspólnej, czasem wspieranych przez innych przedstawicieli mniejszości lub zaprzyjaźnionych ekspertów. Stąd od wielu lat mniejszości postulowały powstanie odpowiedniego zaplecza dla przedstawicieli mniejszości w Komisji Wspólnej, gdyż bez niego nie ma możliwości realnego wykonywania wszystkich zadań, które stoją przed członkami Komisji.

Na kwestie te zwrócono również uwagę w przygotowanym przez Stronę Mniejszościową KWRiMNiE w grudniu 2023 r. dokumencie pn. „Bilans otwarcia 2023. Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce – najważniejsze zagadnienia nurtujące środowiska mniejszości narodowych i etnicznych”, gdzie konstatowaliśmy:

„Istnieje pilna potrzeba utworzenia odrębnego sekretariatu strony mniejszościowej Komisji Wspólnej w postaci stałego biura, funkcjonującego w Warszawie, zachowującego niezależność od struktur MSWiA, a podlegającego współpracującemu Komisji Wspólnej reprezentującemu mniejszości. W skład Komisji Wspólnej wchodzi bowiem przedstawiciele 13 mniejszości narodowych i etnicznych oraz przedstawiciele społeczności kaszubskiej posługującej się językiem regionalnym. Mniejszości te zamieszkują w dużym rozproszeniu teren całego kraju, zaś członkowie Komisji Wspólnej reprezentujący mniejszości działają w Komisji społecznie i mieszkają w różnych miejscowościach. W takiej sytuacji ustalanie wspólnych stanowisk, planowanie wspólnych działań, przygotowywanie dokumentów, organizowanie spotkań przez przedstawicieli mniejszości jest rzeczą niezwykle trudną bez istnienia sekretariatu strony mniejszościowej Komisji Wspólnej. Jego brak znacząco utrudnia działalność strony mniejszościowej Komisji Wspólnej, coraz częściej powodując, iż nie może ona w pełni wykonywać swej roli. Strona mniejszościowa Komisji Wspólnej nie ma zaplecza organizacyjnego i technicznego, a większość obowiązków organizacyjnych i technicznych spada na współpracującego Komisji ze strony mniejszościowej lub innych aktywnych członków Komisji, reprezentujących mniejszości. Nie są również finansowane ze środków ministra właściwego ds. mniejszości bieżące koszty funkcjonowania biura współpracującego, reprezentującego mniejszości (opłaty pocztowe, materiały biurowe itd.) oraz podróże w sprawach Komisji”.

Powstanie w listopadzie 2025 r. w strukturze Kancelarii Sejmu Sekretariatu Strony Mniejszościowej Ko-

misji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych daje więc nadzieję na spełnienie tych nadziei wyrażanych od wielu lat przez mniejszości. Trzeba odnotować, że utworzenie Sekretariatu SM KWRiMNiE było wprowadzeniem w życie nowelizacji ustawy o mniejszościach, przyjętej przez Sejm 9 lipca 2025 r., a podpisanej przez Prezydenta RP Andrzeja Dudę 24 lipca ub. r. Warto podkreślić, że była to pierwsza większa nowelizacja tej ustawy w ciągu ponad 20 lat jej obowiązywania.

Celem nowelizacji ustawy o mniejszościach było – jak zapisano w ustawie nowelizującej – zapewnienie przez Kancelarię Sejmu obsługi merytorycznej i administracyjnej wchodzącym w skład Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych przedstawicielom mniejszości narodowych i etnicznych oraz przedstawicielom społeczności, których członkowie posługują się językiem regionalnym, w tym współprzewodniczącemu Komisji Wspólnej, będącemu przedstawicielem tych mniejszości i społeczności. Koszty związane z tą obsługą, realizowaną przez Kancela-

rię Sejmu, będą pokrywane z budżetu państwa, ze środków, których dysponentem jest Szef Kancelarii Sejmu. Ustawa weszła w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie trzech miesięcy od dnia ogłoszenia, czyli 1 listopada 2025 r.

Inicjatorem powstania i uchwalenia nowelizacji ustawy o mniejszościach, na podstawie której powstał Sekretariat SM KWRiMNiE, był Marszałek Sejmu RP **Szymon Hołownia**, który w ten sposób wyszedł naprzeciw postulatowi przedstawicieli mniejszości w Komisji. Marszałek Hołownia swoją inicjatywę nowelizacji ogłosił publicznie 4 lutego 2025 r. na odbywającej się w Sejmie konferencji „20 lat ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym – historia, funkcjonowanie i przyszłość”. Ideę uchwalenia nowelizacji poparli ówczesny minister spraw wewnętrznych i administracji **Tomasz Siemoniak** oraz współprzewodniczący KWRiMNiE ze strony rządowej i sekretarz stanu w MSWiA **Tomasz Szymański**. Wielką rolę w powstaniu i procedowaniu ustawy odegrali Dyrektor generalny kierujący Gabinetem

Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej **Stanisław Zakroczyński**, doradca Marszałka Sejmu ds. mniejszości narodowych i etnicznych **Ryszard Galla**, prawnik Kancelarii Sejmu **dr Bartosz Wilk**, **Dorota Zielińska-Kozarów** z Kancelarii Sejmu. Ważny był ekspercki głos wybitnego znawcy problematyki mniejszościowej **prof. dra hab. Grzegorza Janusza**.

Ustawa nie powstałaby bez poparcia ze strony posłów-wnioskodawców na czele z ich reprezentantką posłanką **Barbarą Okulą**, rodem z Siemiatycz. Ważną rolę w przyjęciu ustawy w pierwszym czytaniu odegrała przewodnicząca Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu posłanka **Wanda Nowicka**, a także członkowie Komisji, w tym poseł **Jarosław Sellin**. Posłanką-sprawozdawcą ustawy na posiedzeniu plenarnym Sejmu była posłanka **Monika Rosa**. W procesie procedowania ustawy w Senacie znaczącą rolę odegrał Przewodniczący Komisji Samorządu Terytorialnego i Administracji Państwowej Senatu RP senator **Zygmunt Frankiewicz** oraz pozostali członkowie Komii-

sji. Senatorem-sprawozdawcą ustawy w Senacie był senator z województwa podlaskiego wicemarszałek Senatu **Maciej Żywno**. Ustawa podpisana została dzięki decyzji Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej **Andrzeja Dudy**.

Zwieńczeniem całego procesu stała się uroczystość, która odbyła się w parlamencie w Gabiniecie Marszałka Sejmu 4 listopada 2025 r. Na zaproszenie Marszałka Sejmu Szymona Hołowni na uroczystość przybyli zasiadający w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych przedstawiciele mniejszości: ukraińskiej, litewskiej, łemkowskiej, karańskiej, niemieckiej, romskiej, białoruskiej i słowackiej. Był również obecny wicemarszałek Sejmu **Włodzimierz Czarzasty**, który kilkanaście dni później został Marszałkiem Sejmu. W uroczystości wzięli też udział posłowie, przedstawiciele Kancelarii Sejmu, osoby zaangażowane w procedowanie nowelizacji ustawy o mniejszościach oraz w powstanie Sekretariatu.

Uroczystości otwarcia sekretariatu rozpoczęły się wystąpieniem Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej Szymona Hołowni, który podkreślił, że „Rzeczpospolita jest silna swoją różnorodnością”, zaznaczając, że dzięki mniejszościom polska kultura jest bogatsza, a kraj bardziej stabilny. Stwierdził: „Im bardziej będziemy świadomi swojej różnorodności, tym bardziej będziemy bezpieczni”. Marszałek – zwracając się do przedstawicieli mniejszości – podkreślił: „będziecie mieli do dyspozycji biuro tutaj, na terenie Sejmu (...) żebyście jako mniejszości narodowe w Polsce byli równorzędnym partnerem dla rządu”.

Zaszczyt zabrania głosu podczas tej historycznej uroczystości przypadł także autorowi tych słów, jako reprezentującemu mniejszości współprzewodniczącemu Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych. W swym wystąpieniu

zaznaczyłem, że „stosunek do mniejszości jest papierkiem lakmusowym demokracji, bo to większość decyduje o losie mniejszości”. Podzieliłem się refleksją, że „przez ostatnie dwa lata czujemy się w Sejmie coraz bardziej jak u siebie”. Jednocześnie podkreśliłem, że „Stworzenie sekretariatu nie zmienia sytuacji mniejszości, ale stwarza warunki dla tego, abyśmy mogli wspólnie działać w tym kierunku, by sytuacja mniejszości zmieniała się na lepsze”.

Na zakończenie spotkania podziękowałem Marszałkowi Szymonowi Hołowni za zaangażowanie w sprawy mniejszości w ciągu dwóch lat sprawowania funkcji drugiej osoby w państwie oraz za wyjście z inicjatywą nowelizacji ustawy o mniejszościach i doprowadzenie do jej uchwalenia, podpisania i wprowadzenia w życie, co skutkowało powołaniem Sekretariatu SM KWRiMNiE. Następnie wraz z obecnymi reprezentującymi mniejszości członkami Komisji i innymi przedstawicielami mniejszości wręczyliśmy Marszałkowi prezenty będące świadectwem kultury i aktywności społeczności mniejszościowych. Od środowiska ukraińskiego Podlasia przekazałem ukraińskie wydawnictwa podlaskich autorów i płytę Ukraińskiego Zespołu Pieśni i Tańca „Ranok”, który w 2025 r. obchodził właśnie jubileusz 30-lecia. Szczególnym i symbolicznym prezen-

tem z Podlasia była wiklinowa kula wykonana przez **Piotra Kiryziuka**, podlaskiego ukraińskiego artystę pochodzącego z Krywiatycz.

Druga część uroczystości odbyła się w pomieszczeniach, gdzie został umiejscowiony Sekretariat Strony Mniejszościowej Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, znajdujących się w hotelu sejmowym. Była to okazja do obejrzenia siedziby Sekretariatu oraz kularowych rozmów uczestników uroczystości, poświęconych sprawom ważnym dla mniejszości.

Powstanie Sekretariatu Strony Mniejszościowej Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych było odpowiedzią na postulaty zgłaszane przez przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych. Potencjalnie fakt ten otwiera możliwości wprowadzenia nowego standardu obsługi działalności reprezentujących mniejszości członków Komisji Wspólnej oraz pełnienia przez Stronę Mniejszościową KWRiMNiE roli instytucji przedstawicielskiej mniejszości nie tylko bazującej na społecznej działalności jej członków, lecz wspartej przez zaplecze administracyjno-merytoryczne. Zapis nowelizacji, mówiący że „Obsługę merytoryczną i administracyjną wchodzących w skład Komisji Wspólnej przedstawicieli mniejszości oraz przedstawicieli społeczności posługującej się językiem, o którym mowa w art. 19, w tym współprzewodniczącego Komisji Wspólnej, będącego przedstawicielem tych mniejszości i społeczności, zapewnia Kancelaria Sejmu”, jest bardzo szeroki i obiecujący. Czy stanie się on rzeczywistością? Pokaże to praktyka i życie, gdyż dotychczasowe doświadczenia przedstawicieli mniejszości wskazują, że nawet dobre zapisy w przepisach nie zawsze przynoszą zakładane i oczekiwane skutki oraz zmiany na lepsze dla mniejszości.

Grzegorz KUPRIANOWICZ

Foto: Piotr Molęcki / Kancelaria Sejmu

„Malarstwo było zawsze przy mnie, ze mną i we mnie”

To jeden z bardziej rozpoznawalnych malarzy i grafików z Podlasia. Urodzony w 1981 roku w Hajnówce Daniel Gromacki jest bez wątpienia znany czytelnikom „Nad Buhom i Narwoju” ze swoich prac. Na łamach naszego czasopisma niejednokrotnie pojawiały się reprodukcje jego obrazów, głównie jako ilustracja różnych artykułów, ale też w miejscu najważniejszym – na okładce, m.in. obraz z serii „Moje Podlasie. Niebieskie bajdurzenie” zdobi okładkę numeru 1/2023, a z cyklu „Proste słowa” – 1/2024. Swoje prace artysta udostępnił też do antologii ukraińskojęzycznego piśmiennictwa Podlasia «Країна свого слова», wydanej przez Podlaski Instytut Naukowy.

Daniel Gromacki ukończył Wydział Artystyczny i Wydział Humanistyczny UMCS w Lublinie oraz Lubelską Szkołę Sztuki i Projektowania na kierunku Techniki Malarskie i Pozłotnicze. Bierze udział w licznych wystawach i plenerach malarskich, także jako ich organizator. Ostatni Zimowy Międzynarodowy Plener Malarski Narewka 2026, którego był komisarzem, odbywał się od 28 stycznia do 7 lutego w wyjątkowo mroźny czas, gdy temperatury minusowe osiągały rekordowe wartości.

Oprócz pracy twórczej, Daniel Gromacki zajmuje się działalnością pedagogiczną. Z artystą rozmawia Ludmiła Łabowicz.

Ludmiła Łabowicz: *Już od wielu lat możemy podziwiać Twoje obrazy i grafiki na wystawach, w internecie czy nawet na łamach naszego czasopisma. Jaki był początek Twojej pracy artystycznej? Kiedy był ten moment, kiedy zdałeś sobie sprawę, że jest to Twoje powołanie?*

Daniel Gromacki: Z malarstwem jest tak, że się tak naprawdę nigdy nie zaczyna tego robić i nigdy nie przestaje.

Jak jesteśmy dziećmi, jeszcze chodzimy do przedszkola, to wszyscy rysujemy. Potem chodzimy do szkoły podstawowej, to też wszyscy rysujemy. W 7-8 klasie zaczyna się etap szukania siebie, swojej tożsamości i wtedy część dzieci przestaje rysować, przestaje znajdować w tym satysfakcję i nie widzi budowania swojej osoby poprzez sztukę. Są jednak wyjątki, indywidualności, które przechodzą ten okres buntu z rysowaniem, malowaniem i potem najczęściej z nich wyrastają profesjonalni malarze. Więc ja to się śmieję, że maluję od zawsze.

Mój dziadek był malarzem, więc miałem łatwiej, bo mogłem podglądać go przy pracy. Był amatorem, który swoją pracownię zaaranżował w takim *świronku*, miejscu, które spełniało różne funkcje – od pracowni malarskiej, po magazyn na narzędzia, miejsce, gdzie można było nareperować sprzęt domowy. Więc to malarstwo było zawsze przy mnie, ze mną i we mnie.

– *Dziadek mieszkał w Hajnówce?*

– Teraz tak, to dzielnica Hajnówki, ale do połowy XX wieku była to oddzielna wieś – Górna. Dziadek urodził się na Górnej, całe życie mieszkał na Górnej, tam tworzył i tam zmarł.

– *Jeżeli chodzi o Górny – to tam ludzie howoryli po-swojomu?*

– Tak, i jeszcze do tej pory mówią *po-swojomu*. Starsi sąsiedzi do dziś rozmawiają tylko *po-swojomu*. Mam z obu stron sąsiadki, tak w wieku mniej więcej 60 lat, to jak do mnie przychodzą, to mówią *po-swojomu*.

– *Ale pewnie już tylko starsi, bo pokolenie urodzone w latach 80. to raczej nie?*

– Niektórzy urodzeni w latach 80. jeszcze rozmawiają, ale rzadko.

– *Wróćmy jednak do malarstwa. Co było mobilizacją, żeby pójść w tym kierunku?*

– Pewnie brak innych talentów [śmiech], ale też innych możliwości. Czasami jednak jest tak, że człowiek nie wybiera, ale pcha go w danym kierunku jakaś siła. Poszedłem do szkoły artystycznej w Lublinie, uczyłem się na nauczyciela plastyki. Przeprowadziłem w zawodzie jako nauczyciel prawie 20 lat, a ostatnie lata jestem wolnym artystą, jeszcze jedną nogą w szkole, bo jestem na urlopie bezpłatnym, ale zajmuję się już tylko malarstwem.

– *Co zmobilizowało, żeby wrócić na Podlasie, tutaj osiąść i zajmować się malarstwem właśnie w tym miejscu?*

– Nie było innej opcji. To normalne, że człowiek wyjeżdża na studia, ale ja sam nigdy nie myślałem o tym, by wiązać się z inną miejscowością niż Hajnówka. Może poniekąd miało na to wpływ środowisko rodzinne, bo rodzice mieszkali w Hajnówce, także moja żona pochodzi z Hajnówki. Jeszcze gdy żona studiowała, przeprowadziłem się do Białegostoku, a od razu po tym, jak obroniła pracę dyplomową, już w dziewiątym miesiącu ciąży, przeprowadziliśmy się do Hajnówki.

– *Czy Hajnówka, w ogóle Podlasie, ma decydujący wpływ na Twoją twórczość?*

– Zdecydowanie. Jestem malarzem pejzażystą, ale też i takim malarzem, który bardzo głęboko czerpie z tradycji, kultury i historii Podlasia. Powstają cykle, w których opowiadam swoje historie w języku plastyki. Poruszam w nich różne tematy związane z tożsamością. Takim ważniejszym cyklem jest „Moje Podlasie”, gdzie pokazuję architekturę drewnianą w formie domów nałożonych jeden na drugi. Takim odpryskiem od „Mojego Podlasia” jest „Niebieskie Bajdurzenie”. To są „Nokturny” – w błękitnych kolorach przełamane pomarańczowym światłem.

Ważnym cyklem, już zamkniętym, były „Proste słowa”, w którym kilkanaście prac poświęciłem swojej babci z Orzeszkowa. Przedstawiałem z nią babcię w sposób taki może nie realistyczny, ale bardziej transcendentny – w izbie, w której widać okno, stół z chlebem, piec, dywanik – *pasiak*. W takiej przestrzeni umiejscowiłem postać babci.

Cyklem, który cały czas realizuję, jest „Perspektywa tożsamości”. Wyszedł on od „Prostych słów”, ale tam już nie ma mojej babci, za to jest kobieta z dzieckiem, co nawiązuje bezpośrednio do ikonografii prawosławnej, tak samo jak do takiej sztafety pokoleń, symbolizującej przekazywanie pewnych tradycji i wartości z pokolenia na pokolenie.

Bardzo ważnym cyklem grafik było „Bieżnięstwo” przygotowane w 2015 r. Inspiracją do tego był konkurs organizowany w Akademii Supraskiej „Jestem, bo wróciłem”. Zachęcony do udziału stworzyłem kilkanaście grafik, ale ostatecznie powstało ich kilkadziesiąt, bo bardzo mocno wciągnęła mnie ta tematyka.

Wszystkie tematy i cykle moich prac zazębiają się ze sobą, bo są związane z tożsamością podlaską.

Drugim nurtem, które jest dla mnie bardzo ważne, jest malarstwo bardziej realistyczne, pejzażowe, głównie Puszczy Białowieskiej. Mam taki duży cykl „Rzeki Puszczy Białowieskiej”, który realizuję już od kilku lat. Jeżdżę do puszczy i maluję w plenerze. Staję nad rzeką i tworzę, szczególnie w okresie wiosennym, jesiennym i zimą. U mnie sezon zaczyna się wtedy, gdy u innych się kończy, czyli zaczyna się w październiku, a kończy na początku maja. Właśnie wtedy znajduję najwięcej korespondencji pomiędzy tym co lubię w przyrodzie a swoim malarstwem.

– *No i też później na Facebooku można oglądać to miejsce, w którym był namalowany obraz, razem z Tobą i Twoim obrazem...*

– Tak, to taka tradycja. Mam przyjaciela leśnika, z którym czuję się bezpieczne, jeżdżąc po lesie. Tak jest łatwiej. Dodatkowo mój znajomy zajmuje się amatorsko fotografią. Jak zacząłem z nim jeździć po puszczy, to zaproponował mi: „Daniel, zróbmy prezentację”. No i tak się zaczęło i przeszło już do pewnej tradycji – po wyjazdach do puszczy na Facebooku ładują zdjęcia z malowanych miejsc razem ze mną i obrazem.

– Wyjazdy do puszczy to pewnie jakieś przygody, spotkania ze zwierzętami?

– Tak, czasami żubry zajmą mi miejscówkę, bo lubię malować Narewkę w Gruszkach, a to siedziba żubrów, i bywa, że musimy się podzielić miejscem.

Taką najbardziej ciekawą przygodą, trochę niebezpieczną, było spotkanie wilka. Malowałem wtedy sobie spokojnie nad Jelonką i tak 20-23 metrów ode mnie wyszedł wielki wilk. Patrzę – idzie i nie zwraca na mnie uwagi. Jako że maluję po cichu, nie włączam muzyki i przyjmuję statyczną pozycję,

przeszedł obok mnie i poszedł w swoją stronę. I całe szczęście – skończyło się tylko na mojej obserwacji jego, a nie jego mnie.

Oczywiście często widzę jelenie, sarny i takie mniejsze zwierzęta – kuny leśne, jenoty. Spotkałem też ostatnio rysia, ale tylko przebiegł mi drogę.

– Rysie to rzadko spotykane, skryte zwierzęta...

– Tak, dlatego tylko przebiegł mi drogę. Częściej ryś widzi nas niż my jego, bo siedzi za krzakami, jak to kot, i czujnie obserwuje.

– Wracając jednak do malarstwa. Malujesz, wystawiasz swoje prace, ale też organizujesz plenery malarskie.

– Tak, robię plenery i zapraszam na nie malarzy, którzy przyjeżdżają malować Podlasie, głównie z Polski, ale nie tylko. Czasami widzę taką iskierkę w oku artysty, który zaczyna malować puszcę i poczuje nasz klimat. Niestety, wielu malarzy – jak to się mówi – nie czuje bluesa. Mam jednak przyjaciela z Litwy Valentinasa Varnasa, z którym malujemy razem kilkanaście lat. Regularnie, kilka razy do roku, przyjeżdża on na takie plenery – raz krótsze, raz dłuższe, i z nim bardzo dobrze maluje mi się puszcę, bo po pierwsze – jest dobrym malarzem, ma ciekawe podejście, a po drugie – ma podobne spojrzenie do mojego. Podobnie widzi kolory, kompozycje, materiał do obrazu. Malarze to przeważnie soliści, którzy grają zawsze w pojedynkę, a jak jest dwóch, taki duet – to już tłum. Jednak ja i Valentinas idealnie się zgraliśmy, może dlatego że mamy podobne charaktery, a oprócz tego podobnie podchodzimy do sztuki i podobnie myślimy o malarstwie i pejzażu. Jest to więc taki malarz, który ma na wystawie w Litwie wiele obrazów z Podlasia.

Tutejsi. Prorok Eliasz. Obraz wspomógł Hospicjum Proroka Eliasza kwotą 16 000 zł w czasie licytacji charytatywnej.

– Jeśli chodzi o 2025 rok, to było trochę wystaw, nie tylko na Podlasiu. Jaki był ten ubiegły rok?

– Bardzo udany, oby tak dalej.

Bardzo ważne wystawy mam głównie w Białowieży, może to zabrzmie trochę dziwnie, ale w restauracji – wyjątkowej, bo „Fanaberii”. Tam od kilku lat prezentuję swoje prace.

Wystawy są różne – ważne i mniej ważne. U mnie bardzo dużo obrazów wędruje szybko do odbiorcy, więc często mam problem z przygotowaniem takiej przemyślanej wystawy, ale do „Fanaberii” w Białowieży zawsze dają coś

nowego, czego jeszcze nie pokazałem. W ubiegłym roku taką premierę miał cykl „Procesja”, gdzie wchodziłem w temat sakralizacji przestrzeni. Tak się zastanawiałem, w jaki sposób można sakralizować rzeczywistość – profanum – i doszedłem do wniosku, że oprócz słowa, gestu, znaku, sakralizacja może się też odbywać poprzez ruch. I takim właśnie ruchem jest procesja, czyli idzie grupa osób niosąca pewne znaki sakralne – czy to chrześcijańskie, czy niechrześcijańskie, bo procesje wiążą się nie tylko z chrześcijaństwem. I ludzie w jakiś sposób starają się tę rzeczywi-

stość – profanum – przebłagać. Moim zdaniem to się wiąże z pewną chęcią kontroli nad przestrzenią, np. polem, bo wychodzimy w maju z procesją, żeby był urodzaj. Wychodzimy z chorągwiakami, ikonami w momentach ważnych, na przykład gdy wróg stoi u bram. Ma to za zadanie przebłagać rzeczywistość, na którą nie mamy wpływu.

– A jeśli chodzi o wystawy poza Podlasiem, bo takie też w zeszłym roku były...

– Tak, miałem wystawy w Nałęczowie, Kazimierzu Dolnym, poplenerowe na Podkarpaciu, w Międzyrzeczu koło Poznania, w Warszawie, na Litwie. Nawet teraz na Litwie jest mój jeden obraz na wystawie „Portret miasta Kowna”. Jako że często jeżdżę z rewizytą do kolegi do Kowna, więc malowaliśmy to miasto i zostawiłem swój obraz na wystawie.

W tym roku planuję też wystawy w Malborku i w Solcu-Zdroju.

Trochę tych wystaw było, ale szczerze mówiąc nie przywiązuję do nich aż takiej wagi, bo ważniejsze są tutaj wystawy. Czasami czuję, że moje obrazy wywiezione poza Podlasie tracą związek z korzeniami. Jeżeli trafiają do domu kogoś, kto ma korzenie na Podlasiu, to jest to bardzo przyjemne. Jednak jak czasami widzę obrazy np. w Warszawie, jak wiszą oderwane od przestrzeni, z którą są związane, to dziwnie to wygląda. Mam wtedy wrażenie, że ten obraz traci.

– Czyli jednak podlaski obraz zakorzeniony w podlaskiej ziemi najlepiej prezentuje się u nas?

– Tak mi się wydaje. Wiem, że moje obrazy trafiają do różnych ludzi, nawet za granicę – do Stanów, na cały świat. Może ten, kto chce mieć mój obraz w domu, widzi w nim pewną uniwersalność. Mimo że maluję głównie Podlasie, Podlasie jest inspiracją, to niektórzy mi mówią, że u nich też tak było – chociaż mieszkają w Kieleckiem, na Mazurach czy na Kurpiach. Podkreślają, że u nich też były takie dywaniki, był święty obraz, piec. To taka uniwersalna tradycja i dziedzictwo, bo każdy miał babcie na wsi. Nie oszukujmy się – większość z nas pochodzi z rodzin chłopskich, chociaż chcielibyśmy może od szlachty, i ta chłopska tradycja jest dla nas najbliższa.

– Dziękuję za rozmowę.

Rozmawiała Ludmiła ŁABOWICZ
Zdjęcia z pleneru w 2022 r. Ju. Hawryluka

Prezentacja w Lublinie antologii „Krajina swojoho słowa”

Rok 2025 stał się czasem prezentacji w różnych miejscach antologii ukraińskojęzycznego piśmiennictwa Podlasia „Krajina swojoho słowa”, opracowanej przez ukraińskiego badacza i literata z Podlasia Jurija Hawryluka, a wydanej w 2023 r. przez Podlaski Instytut Naukowy. Unikalność tego wydawnictwa polega na tym, że jest pierwszą tak szeroką i całościową prezentacją twórczości literackiej Podlasia powstałej w języku ukraińskim, zarówno w literackim, jak też lokalnymi, podlaskimi gwarami ukraińskimi. Aby szerzej pokazać to wyjątkowe dzieło, Podlaski Instytut Naukowy wyszedł z inicjatywą organizacji cyklu prezentacji antologii nie tylko na Podlasiu (Bielsk Podlaski, Hajnówka), ale także w Warszawie w Instytucie Slawistyki Polskiej Akademii Nauk czy w Białymstoku w Książnicy Podlaskiej. Jedną z ubiegłorocznych prezentacji odbyła się także 25 listopada w Lublinie.

Wybór miejsca nie był przypadkowy, ponieważ Lublin jest centrum administracyjnym dla południowej części Podlasia, wchodzącej w skład województwa lubelskiego. Ponadto

po akcji „Wisła” w Lublinie osiedliła się znaczna liczba osób pochodzących zarówno z Południowego, jak i Północnego Podlasia. Dlatego też mieszkało w nim kilku spośród autorów antologii. Warto zaznaczyć, że w liczącej ponad 500 stron publikacji znalazły się też powstałe w XIX–XXI w. utwory autorów pochodzących z rozciągającej się od Włodawki na południu po północny brzeg Bugu południowej części Podlasia oraz podlaskich autorów mieszkających i tworzących w samym Lublinie.

Prezentacja odbyła się w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie. Jej otwarciu dokonali zastępca dyrektora biblioteki dr Grzegorz Figel oraz dyrektor Podlaskiego Instytutu Naukowego i prezes Towarzystwa Ukraińskiego dr Grzegorz Kuprianowicz. Moderatorem spotkania był literaturoznawca i tłumacz, a zarazem sekretarz Towarzystwa Ukraińskiego dr Andrij Saweneć.

Centralnym punktem programu wydarzenia było wystąpienie autora antologii Jurija Hawryluka pt. „Twórczość literacka w języku ukraińskim na terenie Południowego Podlasia”.

Podlaski historyk dał obszerne wprowadzenie historyczne, a następnie szczegółowo przedstawił sylwetki poszczególnych pisarzy z Południowego Podlasia piszących w języku ukraińskim – autorów antologii. Referat przeplatany był czytaniem utworów literackich z publikacji. Jako pierwszy odczytał fragment swojej sztuki pochodzący z Kleszczel dr Mikołaj Roszczenko, który większość życia mieszkał w Lublinie. Podzielił się on również refleksjami na temat swojej twórczości. Fragmenty utworów podlaskich poetów odczytała następnie Joanna Kuprianowicz, która zapoznała uczestników z twórczością Jurija Hawryluka, Bazylego Albiczuka i Mikołaja Daciuka. Właśnie w tym ostatnim przypadku miało to wymiar symboliczny, ponieważ czytająca jest wnuczką brata ostatniego z wymienionych podlaskich poetów.

Na zakończenie w imieniu Podlaskiego Instytutu Naukowego przekazano Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie egzemplarz antologii ukraińskojęzycznego piśmiennictwa Podlasia „Krajina swojoho słowa”.

Zakończenie na str. 21

Олександр Ірванець у Більську

Була це унікальна можливість познайомитися з одним із найвидатніших сучасних українських літераторів. 26 листопада 2025 р. відбулася в Більську зустріч зі знаменитим українським письменником Олександром Ірванцем. Цього дня поет, драматург і прозаїк з Рівного вперше завітав на Підляшшя.

Візит на Підляшшя визначної постаті української культури ХХІ ст. став безперечно важливою культурною подією не лише для української громадськості регіону. У Миській публічній бібліотеці в Більську зібрався не випадковий гурт цінувачів українського слова. Були серед присутніх лідери українського життя Підляшшя, представники самоврядних властей, зокрема заступниця голови Повітової ради Більського повіту і водночас голова Союзу українців Підляшшя Марія Рижик, голова Миської ради міста Більськ Ярослав Боровський, секретар Кліщель Валентина Сидорук.

Спочатку привітали всіх директор Миської публічної бібліотеки в Більську Івона Белецька-Влодзімов та автор цих слів, як директор Підляського наукового інституту. Випала мені честь модерувати зустріч з людиною, з якою знайомий я вже майже 40 років. Спочатку представив я постать Олександра Ірванця, наближуючи його життєвий шлях та основні риси і напрямки літературної творчості, починаючи з 80-х років по сьогодні. Нагадав, що Олександр Ірванець був одним із засновників літературної групи «Бу-Ба-Бу», яка стала символом системної трансформації в українській літературі другої половини 1980-х років. Саме цій проблематиці була присвячена лекція гостя з Рівного, який говорив про «Трансформацію української літератури від радянських часів до епохи незалежності». Особливого характеру доповіді надавав факт, що доповідач був активним учасником подій, про які говорив.

У наступній частині зустрічі відбулася презентація двох нових книг Олександра Ірванця: «Ізмарagd княгині Несвіцької» (2024) та «Відьомська кров» (2025). Було нагадано, що ці книги стали своєрідним віддзеркаленням реальності, у якій живемо, часом у неординарній формі, оскільки частина тиражу першої із книг була знищена в результаті влучання російської ракети у друкарню в Харкові, у якій була надрукована книжка. Автор зачитав фрагменти обох книг і розповів про контекст їх створення. Згодом відбулася розмова з учасниками зустрічі, які брали у письменника дедикації у презентованих книжках.

Організаторами унікального культурного заходу були: Підляський науковий інститут, Союз українців Підляшшя та Миська публічна бібліотека в Більську. Захід сфінансовано завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Зустріч стала для мешканців не лише Більська винятковою нагодою для живого контакту з сучасною українською культурою в особі видатного її представника, що родом із Рівного, міста розташованого у волинсько-поліській зоні, з якою споріднена культура Підляшшя.

Григорій КУПРІЯНОВИЧ
Фото Ю. Гаврилюка

Prezentacja w Lublinie antologii „Krajina swojoho słowa”

ОЛЕКСАНДР ІРВАНЕЦЬ (нар. 1961 р.) — український поет, прозаїк, драматург, сценарист і перекладач. Дитинство та молодість провів у Рівному. Після закінчення педагогічного училища кілька років вчителював (1980-ті роки). Закінчив Літературний інститут ім. Горького в Москві. 17 квітня 1985 р. разом із Юрієм Андруховичем та Віктором Небораком заснував культурову літературну групу «Бу-Ба-Бу», яка стала символом системної трансформації в українській літературі другої половини 1980-х років. Кожен з членів групи отримав власне звання – Олександр Ірванець через любов до нумізматики став Підскарбієм Бу-Ба-Бу. Дебютував збіркою поезій «Вогнище на дощі» (1987). З 1993 по 2022 р. жив у Ірпені під Києвом. З початку 2000-х років пише також драматичні та прозові твори.

Протягом майже чотирьох десятиліть творчої діяльності Олександр Ірванець опублікував понад 30 книг, зокрема: «Вогнище на дощі» (1986), «Тінь великого класика» (1991), «Рівне/Ровно (Стіна)» (2001), «Вірші останнього десятиліття» (2001), «П'ять п'єс» (2002), «Очамимря: Повесть та оповідання» (2003), «Любїть!..» (2004), «Лускунчик-2004» (2005), «Преамбули і тексти. Збірка поезій» (2005), «Хвороба Лібенкрафта» (2010), «Мій хрест» (2010), «Сатирикон-XXI» (2011), «П'яте перо» Вибрана есеїстика (2011), «Пісні війни»: вірші останніх років (2014), «Харків 1938» (2017), «Санітарочка Рая» (2023), «Ізмарагд княгині Несвіцької» (2024), «Відьомська кров» (Харків 2025).

Твори Олександра Ірванця перекладалися чеською, німецькою, російською, англійською, шведською, французькою, білоруською, польською, італійською та хорватською мовами. Його п'єси ставилися на сценах численних європейських театрів, зокрема у Німеччині, Україні та Польщі. Ірванець перекладав українською з польської (зокрема поезію Віслави Шимборської, прозу Януша Корчака та драми Януша Гловацького), а також з білоруської, російської, французької та чеської мов.

У перекладі польською мовою як самостійні книги з'явилися, зокрема, твори: кілька п'єс Олександра Ірванця у перекладі Пшемислава Томанека «Recording i inne twory» (2001), а також романи «Riwno/Rowno», «Choroba Libenkrafta» у перекладі Наталії Брижко-Запор (2006 та 2013), а останнім часом «Charków 1938. Antyutopia» (2024) у перекладі Андрія Савенця. Його вірші були включені до антології української поезії Богдана Задури «Wiersze zawsze są wolne» (2004, 2007, 2012). Кілька десятків публікацій окремих творів з'явилися в польських літературних журналах, зокрема «Akcent», «Literatura na świecie», «Twórczość» та інших. Акція однієї із п'єс Олександра Ірванця «Брехун з Литовської площі» відбувається в Польщі, в Любліні. П'єса була поставлена в різних європейських театрах, представляючи місто Люблин як ворота до Європи для східних європейців.

Олександр Ірванець є членом українського ПЕН-клубу та білоруського ПЕН-клубу. Баторазовий стипендіат (зокрема програми Фулбрайта, фонду Kulturkontakt Austria, вілли Вальдберта, Берлінського літературного колоквіуму, Академії Schloss Solitude (Німеччина) та інших), лауреат численних літературних премій, фіналіст Центральноєвропейської літературної премії Angelus. Він є членом журі театрального фестивалю Bonper Biennale.

На початку повномасштабної агресії Росії проти України в 2022 р. Олександр Ірванець та його дружина художниця Оксана Цюпа проживали у власній квартирі в місті Ірпін, яке, разом з Бучею та Гостомелем, було центром російського військового наступу на Київ у лютому та березні 2022 року. Зіткнувшись із діями російських військ, він та його дружина були змушені евакуюватися з Ірпеня за драматичних обставин. Зараз Олександр Ірванець живе у Рівному.

Zakończenie ze str. 19

Oficjalnymi gośćmi spotkania byli: konsul Lidiia Osavoluk i specjalistka ds. konsularnych Mariia Virska z Konsulatu Generalnego Ukrainy w Lublinie, a także pełnomocnik wojewody lubelskiego ds. mniejszości narodowych i etnicznych Dariusz Sala. Obecna była również ukraińska pisarka Lesia Stepowyczka. Przybyli zainteresowani przedstawiciele polskiej społeczności oraz garstka autochtonicznych lubelskich Ukraińców.

Organizatorami wydarzenia byli: Podlaski Instytut Naukowy, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie oraz Towarzystwo Ukraińskie. Spotkanie sfinansowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzeczypospolitej Polskiej.

Lubelska prezentacja antologii „Krajina swojoho słowa” była próbą zaprezentowania ukraińskiego dziedzictwa kulturowego Południowego Podlasia, które jest częścią województwa ze stolicą właśnie w Lublinie. W mieście tym odbywa się wiele wydarzeń, na których prezentowana jest kultura ukraińska. Nie wszyscy jednak pamiętają czy dostrzegają, że aby zetknąć się z autentyczną kulturą ukraińską niekoniecznie trzeba jechać kilkaset kilometrów – do Lwowa, Łucka czy Kijowa, a można ją odnaleźć już kilkadziesiąt kilometrów na wschód lub północny-wschód od Lublina...

I. L.

W Czeremsze wszystko wokół kolei

Ogólnopolskie Stowarzyszenie Przyjazny Transport w Czeremsze wydało kalendarz na rok 2026. Przejrzysty, z zaznaczonymi ważnymi świętami nie tylko kolejowymi, państwowymi, prawosławnymi i katolickimi, zachwyca przepięknymi rysunkami dworców kolejowych, które wyszły spod wprawnej ręki Barbary Strzywińskiej-Zdanewicz. Z tej okazji spotkałam się w Gminnym Ośrodku Kultury w Czeremsze z założycielką i prezesem stowarzyszenia Nadzieją Sulimą oraz członkiem zarządu Aleksandrem Tyczyno.

– *Kalendarz jest kolorowy, przyjazny oczom, informacji tyle co trzeba, nie za dużo, bo to kalendarz, a nie encyklopedia. Bardzo mi się podoba pomysł na rysunki dworców. Który to już wasz kalendarz?*

Nadzieja Sulima: Trzeci, ale mój pierwszy. Przy poprzednich nie pracowałam.

– *Rysunki dworców przepiękne...*

– Wizerunki dworców, wcześniej wykorzystywane do wydawania kartek i znaczków, były własnością pani Basi. Odkupiłam je i jest to moja prywatna własność. Powiedziałam naszej skarbniczce Krysi Kozak, że mam te rysunki i zapadła decyzja, że wydamy kalendarz.

– *A jak nawiązałaś kontakt z panią Barbarą Strzywińską-Zdanewicz?*

– Basia była u nas w 2022 roku na promocji kartki poświęconej rocznicy otwarcia dworca w Czeremsze, a wcześniej na wystawie filatelistycznej w 2017 roku. Po tym, jak zdecydowaliśmy, że uczymy 150 rocznicę linii kolejowej Brześć – Grajewo, chodziło o budynki dworców, bo ludzie ciągle się kłócili, że w Czeremsze były tylko trzy dworce, a faktycznie były cztery. Dlatego postanowiliśmy, że wydamy kartki z dworcami. Napisałyśmy projekt do Działaj Lokalnie.

– *Od którego roku Czeremcha jest kolejowa?*

– Od 1906 roku, kiedy pojechał pierwszy pociąg z Połocka do Siedlec*. Kleszczele nie zgodziły się na krzyżówkę linii i wybrano miejsce, gdzie był folwark pani Ożarowskiej – kiedyś koło mojego domu wyorywano cegłę, czyli tam musiały być budynki dworskie i gospodarskie. Folwark właściwie nie dawał do-

chodów, bo były wydmy i błota – stąd tyle rowów, żeby nie podkładały tory. Oni to sprzedali i powstała krzyżówka linii. Trzeba było postawić kogoś do przekładania wajchy, do utrzymania torowisk, pobudowano więc domy dla obsługi. W czasie II Rzeczypospolitej była zasada, że kolejarzowi należało się mieszkanie służbowe, ale gdy odchodził na emeryturę, musiał je opuścić. Dlatego zaczęli się tu ludzie budować.

– *Czeremcha powstała dzięki kolei. Niestety, ludzie ciągle myślą Czeremchę z Czeremchą-Wsią, a to przecież dwie różne miejscowości, o zupełnie innej historii.*

– Tu, gdzie teraz jest Czeremcha, było pole, ale jak się skrzyżowały linie kolejowe, to wybudowano kilkanaście domów, osiem spłonęło w czasie II wojny światowej, jeszcze zostało kilka drewnianych, dwa murowane. Było tak zorganizowane, że pół domu zajmował np. zawiadowca, a drugie pół stanowiło biuro. Na dworcu nie było biur. Dworzec był reprezentacyjny, dla podróżnych, z restauracją.

W Czeremsze zawsze były dworce wyspowe, czyli tory z jednej i drugiej strony. Teraz jest dworzec po jednej stronie torów, bo po II wojnie światowej wszystko przeniesiono na zachodnią stronę, rozebrano tor brzeski. Pierwszy dworzec w Czeremsze zniszczyli Niemcy w 1919 roku. Ostatnio się dowiedziałam, że jak Rosjanie odchodzili, to wysadzili tylko wieżę ciśnień. Chodziło o to, że jak nie ma wody, to nie ma pary, więc parowóz nie pojedzie. Wysadzili więc wieżę ciśnień, a dworzec zostawi-

li. Potem weszli Niemcy. Mamy zdjęcie, gdzie wisi potężna biała płachta z czerwonym krzyżem, a na jej tle stoją lekarze, może sanitariusze. Czyli dworzec to był albo szpital, albo punkt sanitarny dla wojska. Gdy Niemcy odchodzili, spalili dworzec. Po 1920 roku zapadła decyzja władz Polski, żeby na linii z Siedlec budować nowe dworce, w formie dworców. Na dworcu była restauracja, kasy, poczekalnia, można powiedzieć exclusive, jak na taką niedużą miejscowość.

– *Kolejna wojna zniszczyła i ten dworzec...*

– Niemcy zbombardowali nasz dworzec 2 września 1939 roku, bo ileż tu było samolotem z Prus Wschodnich, a to był bardzo ważny węzeł kolejowy. W 1944 roku Niemcy odchodząc, a tutaj była dywizja Viking, spalili 8 budynków w Czeremsze i dużą część domów w Czeremsze-Wsi. Zginęło wielu ludzi, najwięcej właśnie w tym czasie.

– *Wtedy zniszczyli węzeł w Czeremsze?*

Aleksander Tyczyno: Mieli specjalną maszynę do niszczenia torowisk, którą parowóz ciągnął. Było co niszczyć, bo była lokomotywnia wachlarzowa na 36 parowozów, obrotnica, wszystko jak trzeba...

– *Trzeci dworzec w Czeremsze...*

– Wybudowany czynem społecznym, ale przedtem jeszcze był barak.

Aleksander Tyczyno: Pracowałem przy rozbieraniu tego baraku. Na desce była data 1942 rok i nazwa miejscowości na Syberii. Czyli Rosjanie go przywieźli i tutaj w Czeremsze postawili.

– *Ten trzeci dworzec nie stał długo.*

– Dworzec otwarty w 1989 roku był

niefunkcjonalny. Szybko zaczęło kapać z sufitu. Dach był kryty papą. Stowarzyszenie już działało, zaczęliśmy pisać, że co to jest – wchodzisz i w środku kałuże, a oprócz kas i poczekalni był tu bufet, poczta, kantor i sklepik. Zaczęliśmy pisać i jeździć do Oddziału Gospodarowania Nieruchomościami PKP w Warszawie. Potem wpadliśmy na pomysł, że kupimy papę, ale niech nam pozwolą wejść na dach. Oni zaczęli sami remontować, ale co najmniej raz w roku trzeba by było kleić lepikiem. Potem zaczęło i w kasach kapać.

**Aleksander Tyczy-
no:** Jedna ściana odchodziła, od południa. Bo to było w 90% budowane czynem przez kolejarzy – ustawiaczy, manewrowych.

– Na rok przed budową nowego dworca zrobili remont. Wymienili okna, wstawili drzwi i tę ścianę obili blachą. Ale Ania Lewczukowa, która pracowała na poczcie, mówiła, że „łodowa”.

– *Nowoczesny dworzec, który jest teraz, wybudowano niedawno, w ramach projektu Innowacyjny Dworzec Systemowy...*

– Został otwarty w styczniu 2020 roku, jako pierwszy dworzec z projektu. W 2022 roku wydaliśmy kartkę pocztową z okazji jego drugiej rocznicy. W Bielsku jest mniejszy, ale my zabiegaliśmy o kasę i o pomieszczenie dla drużyn konduktorskich.

– *W Czeremsze wszystko wokół kolei...*

– Kolej już nie będzie taka, jaka była, ale jej rola tutaj nie zmaleje. Owszem, będzie zatrudniać mniej ludzi – np. kiedyś kobiety nie mogły być dyżurnymi ruchu, bo nie miały siły ruszyć dźwigni do otwarcia semafora. Kiedyś, po wybudowaniu linii, co 15 kilometrów stała dróżniczówka. Dróżnik tam mieszkał i odpowiadał za stan torów 7,5 kilometra w jedną stronę i 7,5 w drugą. Czy dzień, czy noc, czy lato, czy zima dróżnik pracował. Teraz dyżurny siedzi w Czeremsze i zamyka przejazd w Kleszczelach.

– *W kalendarzu zachęćcie do 1,5% podatku na wasze Stowarzyszenie. Kiedy powstało Ogólnopolskie Stowarzyszenie Przyjazny Transport?*

OGÓLNOPOLSKIE STOWARZYSZENIE PRZYJAZNY TRANSPORT

1-go Maja 78, 17-240 Czeremcha | stowarzyszenie@przyjazny-transport.org

– W 2003 roku zarejestrowaliśmy się w sądzie, ale działaliśmy już w 2002 roku. Pierwsza wielka akcja to był pomiar torów kolejowych do Białegostoku. To było z młodzieżą, nielegalne, więc ganiłi nas maszyniści, sokiści, mieszkańcy. Ale jak przekazaliśmy materiał z pomiarów do Warszawy, udało się uratować linię przed rozbiórką, bo w 1997 już była podpisana decyzja o likwidacji. Pierwszy krok zrobiliśmy, mierząc linię, ale chcąc działać, musieliśmy się zarejestrować. Napisaaliśmy statut.

– *Ilu było was, gdy zakładaliście Stowarzyszenie?*

– Dziewiętnaście osób. Z tamtej grupy kilkoro wyjechało, wielu poszło na

„tamten brzeg”. Ale przyszli nowi i teraz też jest nas dziewiętnaścioro. Są to ludzie zarówno z Czeremchy, jak i spoza.

Stowarzyszenie ma w nazwie określenie ogólnopolskie i uważam, że słusznie, bo Czeremcha, to istotny węzeł komunikacyjny. Prowadzi Muzeum Kolejnictwa w Czeremsze, zaś Nadzieja Sulima jako prezes jeździ na konferencje poświęcone kolejnictwu, jest znana w branży kolejowej. Dzięki Stowarzyszeniu Czeremcha ma nowoczesny dworzec PKP, dostosowany do potrzeb niepełnosprawnych. Tylko pogratulować!

Krystyna KOŚCIEWICZ

Fot. autorki artykułu

Czytaj też publikację Nadziei Sulimy w numerze 1/2004.

*Węzeł kolejowy, który dał początek osadzie Czeremcha, powstał na ówczesnej granicy pow. brzeskiego (stacja) i bielskiego (tu znajdowała się wieś miejska Czeremcha, której nazwę przeniesiono na obiekt kolejowy). Zbudowana w latach 1901-1906 strategiczna magistrała kolejowa ze stacji Botołgoje w gub. twerskiej przez Połock do Siedlec, mająca służyć przerzutowi wojsk z głębi Imperium Rosyjskiego, krzyżowała się tu z funkcjonującą od 1873 r. brzesko-grajewską linią Południowo-Zachodnich Dróg Żelaznych z dyrekcją w Kijowie.

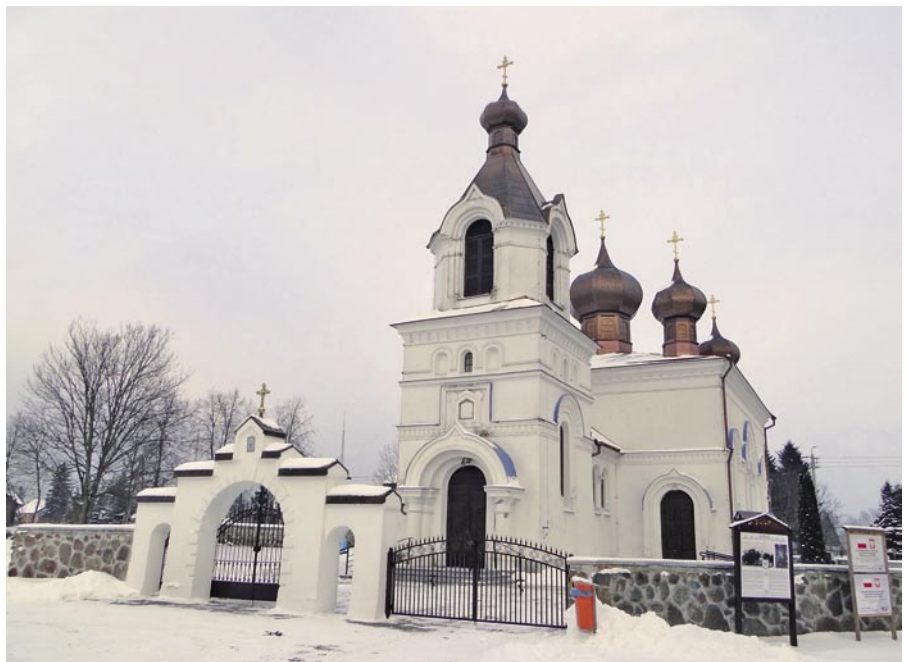
Obraz prawosławnej sieci parafialnej nad Bugiem i Narwią u schyłku XIX w.

Parafia Kleszczele

Kleszczele, Czeremcha,
Dobrywoda, Kuzawa, Pozdyki,
Repczyce, Suchowolce, Zaborce,
Zaleszany

Успенія Пресвятыя Богородицы
Uspenija Preswjatyja Bohorodycy
15 (27, w XX i XXI w. – 28) sierpnia

[Święto obchodzone] W cerkwi parafialnej w mieście nieetatowym* Kleszczelach, pow. bielski, dekanat kleszczelowski. Cerkiew murowana z taką samą dzwonnnicą i kamiennym ogrodzeniem, wzniesiona w 1877 roku ze środków rządu i parafian. Znajduje się w niej Ewangelia druku lwowskiego z 1629 roku. Odległa o 23 wior-

Pierwsza drukowana we Lwowie Ewangelia nosi datę „1636” (data „1629”, podana w opisie, jest bez wątpienia błędna). Reprodukacja strony tytułowej egzemplarza ze zbiorów Muzeum Krajoznawczego w Równem).

Parafialna cerkiew Uspeńska, zbudowana w urzędowym stylu rosyjskim, wzorowanym na dawnej architekturze suzdalskiej. Stan obecny (po remoncie dachu uszkodzonego podczas II wojny światowej).

sty od m. Bielska. Parafian w niej: 1 425 mężczyzn i 1 458 kobiet, razem 2 910 – w 9 miejscowościach: Kleszczelach, Dobrywodach, Zaborcach, Zaleszanach, Kuzawie, Pozdykach, Repczycach, Suchowolcach i Czeremsze, z których najbardziej oddalone są Zaborce, Zaleszany i Pozdyki – po 6 wiorst każde. Znajdują się 4 cerkwie filialne – Heorhijewska i Nikołajewska w Kleszczelach, Ryzopolożeńska w Kuzawie i Kosmo-Demiańska w Czeremsze; 5 szkół cerkiewnych – w Dobrywodach, Zaleszanach, Kuzawie, Suchowolcach i Czeremsze z 87 uczącymi się chłopcami i 29 dziewczętami; dwie szkoły ludowe w Kleszczelach – męska z 90 uczącymi się chłopcami i żeńska z 67 uczącymi się dziewczętami. Kler składa się z 4 osób: dwóch duchownych i 2 psalmistów, z wynagrodzeniem 1 040 rubli. Ziemi cerkiewnej w użytkowaniu kleru 131,78 dziesięciny, w tym: siedzibnej 59,05 dziesięciny, ornej 63,58 dziesięciny, kośnej 25,82 dziesięciny, pastwisk 9,77 dziesięciny i byle jakiej 20,66 dziesięciny. Patrz: Археологическая карта Гродненской губернии Ф. В. Покровского, 1895, с. 123.

Kontynuujemy rozpoczęte w numerze 5/2022 omawianie opisu parafii prawosławnych (i należących do nich świątyń) w gub. grodzieńskiej, opublikowanego przez biskupa Josifa (Sokolowa) w dziele „Grodnienski prawosławno-cerkownyj kalendar’ ili Prawosławije w Brestsko-Grodnienskoj ziemi w konce XIX wieka” (Woroneż 1899 r.). Autor, w latach 1891-1897 wikariusz eparchii wileńskiej z tytułem biskupa brzeskiego, podaje spisy miejscowości należących do parafii, liczbę wiernych, uposażenie kleru, często też opisuje przedmioty kultu, znajdujące się w cerkwiach i kaplicach. Interesujące są też informacje o okolicznościach budowy poszczególnych świątyń, ukazują bowiem społeczno-polityczne uwarunkowania, które wpływały na życie religijne wiernych Cerkwi wschodniej w XVIII – XIX w. Bp Iosif opisywał świątynie parafialne i filialne wg świąt cerkiewnych, w naszej publikacji pogrupowaliśmy je wg istniejących wówczas parafii.

Kler:

Ks. Aleksander Sołowjewicz, wyświęcony 8/20 czerwca 1850 r., proboszcz, dziekan dekanatu kleszczelowskiego.

Ks. Włodzimierz Stupnicki, wyświęcony 24 lipca / 5 sierpnia 1876 r., wikary.

Ks. Mikołaj Drużyłowski, wyświęcony 18/30 listopada 1883 r., psalmista.

Святого великомученика Георгія побѣдоносца

Swjataho welikomuczenyka Heorhija Pobidonosca

23 kwietnia (5 maja, w XX i XXI w. – 6 maja)

[Święto obchodzone] W cerkwi filialnej. Cerkiew drewniana, dawna, z taką samą dzwonnica; z powodu swej dawności nie wiadomo przez kogo i kiedy wzniesiona.

Святителя Николая Чудотворца **Swjatyтеля Nikolaja czudotworca**

9 (21, w XX i XXI w. – 22) maja.

[Święto obchodzone] W cerkwi filialnej. Cerkiew drewniana, dawna, z taką samą dzwonnica, kiedy i przez kogo wzniesiona nie wiadomo z powodu dawnego znajdowania się jej tutaj. Patrz: Описание документов архи-

ва западнорусских униатских митрополитовъ, т. I: 1740-1700, С-Петербургъ 1897, с. 227, № 616.

Святыхъ безсребренниковъ и чудотворцевъ Космы и Дамяна **Swjatyhъ bezsrebrennikow i czudotworцевъ Kosmy i Damjana**

1 (13, w XX i XXI w. – 14) lipca

[Święto obchodzone] W cerkwi cmentarnej we wsi Czeremcha. Cerkiew drewniana, wzniesiona przez miejscowych mieszczan** w 1799 roku. Znajduje się w odległości 5 wiorst od cerkwi parafialnej.

Kleszczelowska cerkiew św. Jurija (Heorhija Pobidonoscia) spłonęła w 1924 r. Na zdjęciu nowy budynek wzniesiony na jej miejscu w latach 90. XX w.

Miejsce, gdzie znajdował się ołtarz kleszczelowskiej cerkwi św. Mikołaja, która uległa zniszczeniu podczas działań wojennych w 1915 r. Ocalała dzwonnica pełni obecnie funkcję kaplicy.

Положеніє ризи Пресвятыя Богородицы во Влахернѣ

Położenie ryzy Preswjatyja Bohorodycy wo Wlacherni

2 (14, w XX i XXI w. – 15) lipca
[Święto obchodzone] W cerkwi cmentarnej we wsi Kuzawa. Cerkiew drewniana, wzniesiona w 1828 roku przez miejscowych mieszczan. Znajduje się w odległości 5 wiorst od cerkwi parafialnej.

* *Miasto nieetatowe (заиматный город) – w Imperium (Cesarstwie) Rosyjskim miasto niebędące ośrodkiem powiatu.*

** *Od XVI w. mieszkańcy Czeremchy i Kuzawy, które były przedmieściami Kleszczel, mieli statut mieszczan, podobnie jak mieszkańcy Dasz i Dobrywody.*

Parafia Kośna

Kośna, Bielki, Dasze, Mołoczki, Pohreby, Śnieżki, Żuki

Святителя Николая Чудотворца Swjatyтеля Nykolaja czudotworca

9 (21, w XX i XXI w. – 22) maja.
[Święto obchodzone] W cerkwi parafialnej we wsi Kośna w pow. bielskim, w dekanacie kleszczelowskim. Cerkiew murowana, z takąż dzwonnica, wzniesiona w 1888 roku ze środków rządu i parafian. Znajduje się w odległości 28 wiorst od Bielska. Liczy 970 parafian i 993 parafianki, razem 1 693, w 7 miejscowościach: Kośnej, Bielkach, Daszach, Żukach, Mołoczkach, Pohrebach i Śnieżkach, z których najbardziej odległe są Bielki i Śnieżki – po 7 wiorst każde. Kler składa się z 2 osób: duchownego i psalmisty, z wynagrodzeniem 486 rubli i 8 kopiejek. Znajdują się tam: bractwo, rada cerkiewno-opiekuńcza; 6 szkół cerkiewnych – w Bielkach, Daszach, Mołoczkach, Piotrowszczyźnie, Pohrebach i Śnieżkach, ze 120 uczącymi się chłopcami i 12 dziewczętami. Ziemi cerkiewnej w użytkowaniu kleru 77 dziesięcin: ornej 40, kośnej 14, sadybnej, pod drogami, zaroślami 17 i 6 spornej z chłopami.

Kler: Ks. Mikołaj Lewicki, wyświęcony 12/24 listopada 1861 r., proboszcz.

Opracował Jurij HAWRYLUK
Zdjęcia autora artykułu

Церкiew cmentarna w Czeremsze (obecnie Czeremcha-Wieś).

Церкiew cmentarna w Kuzawie spłonęła przed I wojną światową. Na zdjęciu budynek cerkwi parafialnej pw. św. Barbary, wzniesiony na jej miejscu w latach 70. XX w.

Церкiew parafialna w Kośnej.

Календарій культурних подій Союзу українців Підляшшя у 2026 р.

24 КВІТНЯ у Більському будинку культури відбудеться **Воєводський декламаторський конкурс «Українське слово»**.

Конкурс «Українське слово» спрямований до дітей і молоді, що вивчають українську мову в школах Підляського воєводства. Він продовжує традицію зустрічей з українською поезією, які почалися разом з початками навчання української мови в підляських школах. Оскільки однак початково це були конкурси поезії Тараса Шевченка, то від кільканадцяти років формула заходу набагато ширша – діти можуть вибрати будь-який вірш українського автора, з яким виступають на сцені. Переважає українська класика, та молодші вибирають дитячі вірші.

9 ТРАВНЯ у Більському будинку культури відбудеться **Конкурс української пісні «3 підляської криниці»**. Гала-концерт конкурсу – **24 ТРАВНЯ**.

Конкурс української пісні «3 підляської криниці» організовується з 2004 року у Більську. Це важлива подія Союзу українців Підляшшя, в якій щороку бере участь велика кількість виконавців українських пісень не тільки з Підляського воєводства.

18 ЛИПНЯ в Дубичах Церковних відбудеться **Український фестиваль «На Івана, на Купала»**.

«На Івана, на Купала» започатковано у 1996 р. в Пльосках над Нарвою, а з 1998 р. фестиваль відбувається в Дубичах Церковних на краю Біловезької пущі, над мальовничим водосховищем «Бахмати». То захід відомий у цілому Підляському воєводстві та поза його межами, візитка літньої активності українського середовища регіону.

29 СЕРПНЯ на Ріпчицькому водосховищі відбудуться **«Українсько-польські музичні зустрічі»**.

Це нова ініціатива Союзу українців Підляшшя, започаткована у 2025 році.

15-18 ЖОВТНЯ у найбільших містах регіону відбудеться **Фестиваль української культури на Підляшші «Підляська осінь»**.

Фестиваль «Підляська осінь» це найважливіша культурна подія, проведена Союзом українців Підляшшя. Відбувається він у багатьох місцевостях регіону та обіймає різноманітну презентацію української культури. Початки фестивалю сягають 1991 року, коли в Мельнику відбувся перший Фестиваль української культури на Підляшші «Музичні діалоги над Бугом». У 1993 р. фестиваль був переміщений до Більська. Відтоді він відбувається під назвою: Фестиваль української культури на Підляшші «Підляська осінь» та є найрізноманітнішою українською культурною подією на Підляшші.

Більшість подій проходить дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

Скарб. Метафора підляської казки

Skarb. Metafora podlaśkoj kaski

Колиś ja czuw takuju kasku, jak buw małyj. Може вона взята з такої книжки? Але ja jeji pererobyw na pudłaśki ład i motyw, a moji^o hołownyje heroji pochodiat z naszych storuⁿ nad Buhom i Narwoju. Тут wsi^e moji^e słowa i nyczoho czużoho ja ne pryswojiw. A buło tak, jak w kaski:

Kilka stoli^t tomu w odnomu bi^odnomu seli^e, na joho kraju, żyło mołodoje małženstwo, dobry i poradoczny lude. Czolo^{wi}k zwawsia Petro, a żuⁿka – Maryja. I mi^eli dwochli^etnioho synka – Bohdana. Żyli welmy bi^odno, chocz buli welmy praciowyty, czesny, poradoczny na wsi^e storony. Petro buw czolo^{wi}k duży, wysoki, krasiwyy i mi^ew zolotyje ruki – wsio mu^oh zrobyty. Takaja buła i joho żuⁿka – Maryja, welmy krasywa, praciowyta, akuratna, wi^erna – i to welmy – swojomu czolo^{wi}kowu Petrowu.

W odnu subotu wieczorom Petro każe swoju^j Maryji:

– Dorohaja, ne wi^ek nam muczytysia, żywşy w odnu^j bidi^e i nedostatkowy. Zawtra, w swjatuju nedi^elku, wybrajusia w bi^eły swi^et szukaty li^epszoji doli. Dast^o Bu^oh, może znajdu deś dobru robotu i wernuś bohaty. Chto wi^edaje? I może ja w czużu^j storni^e budu probuwaty aż dwadciat^o li^et. To prysiahny, dorohaja, predo mnoju i Bohom, szczo tych dwadciat^o li^et budesz mene czekaty i nykoho czużoho ne budesz szukaty. A jak pru^ojde dwadciat^o li^et i ja ne wernuś, to możesz szukaty nowoho czolo^{wi}ka – znaj, szczo ja wże ne żywu. Bo za takij nemałyj czas ty budesz dali^j krasywa i chorosza.

Maryja prysiahnuła pered Petrom i Bohom, szczo wykonaje toj swjaszczenny przykaz i prysiahu.

W nedi^elku Petro i Maryja pomolilisia do żywoho Boha i poproszczalisia w slyozach. Petro pudyszow do kołyski synka Bohdana, jakij sołodko spaw i od sercia poціłowaw joho. I ruszyw w dorohu, z sumkoju z chli^ebom na pleczech, szczo Maryja jomu narychtowała.

Jak to u kaski, Petro projszow ne odne carstwo, ale postojannoj roboty ne mu^oh najty, na chli^eb czas od czasu zaroblaw. Czas iszow jak wi^etior. I tak błudyw nasz Petro po swi^etowy, szukajuczy dolu i szczastie. I odnoho razu, pud samyj wieczur, pudyszow wuⁿ pud lisok, a tam buw jakijś chutor. Stojala chatka, budynki – wsio zadbane, ale pud sołomjanoju stri^echoju. W okni^e hori^ew ohoniok. Може тут переночую? – podumaw Petro i postukaw u dwery. Zajszow do chatki i prywitawsia. Spytaw, czy może u jich perenoczowaty. A za stołom sydi^eli dwoje starszych ludej, czolo^{wi}k i żuⁿka, i weczerali. Zaprosyli joho do stoła, kob i wuⁿ poweczerał z jimy. Wuⁿ si^ew i zaspokojiw swu^j hołod, bo dawno nyczoho ne ji^ew. A to buli welmy nabożny lude, bo posła weczery szczy^ero pomolilisia z podiakoju do Boha za Joho dary.

Petra pryniali na nuczi^eh i wuⁿ szczośliwo perebuw tuju nu^ocz. Rano ustawşy, wuⁿ dumaw ity dali^j, no gospodar chutora, jakij nazywawsia Kiryło, a żuⁿka Paraskiewa, pytajećcia joho: odku^ol wuⁿ i czoho szukaje? Petro wsio jomu rozkazaw: odku^ol wuⁿ i szczo może komuś służyty wi^erno aż dwadciat^o li^et i podaw termin swojoho woroczania. A gospodar teji chatki i chutora każe jomu:

– Nyhde dali^j ne jdy, a służy u mene tych, wże neci^ełych, dwadciat^o li^et. Ja tebe ne pokrywdžu.

Колись я чув такую сказку, как був малый. Може вона взята з якоїсь книжки? Але я її переробив на підляський лад і мотив, а мої головні герої походять з наших сторін над Бугом і Нарвою. Тут всі мої слова і нічого чужого я не присвоїв. А було так, як в казці:

Кілька століть тому в одному бідному селі, на його краю, жило молоде подружжя, добрі і порядні люди. Чоловік звався Петро, а жінка – Марія. І мали двохлітнього сінка – Богдана. Жили вельми бідно, хоч були вельми працьовиті, чесні, порядні на всі сторони. Петро був чоловік дужий, високий, красивий і мав золоті руки – все міг зробити. Така була і його жінка – Марія, вельми красива, працьовита, акуратна, вірна – і то вельми – своєму чоловікові Петрові.

В одну суботу вечором Петро каже своїй Марії:

– Дорога, не вік нам мучитися, живши в одній біді і нужді. Завтра, в святу неділку, вибираюся в білий світ шукати ліпшої долі. Даст^o Бог, може znajdu deś dobru robotu i wernuś bahatij. Xto wi^edaje? I може я в чужій стороні буду пробувати аж двадцять літ. То присягни, дорога, переді мною і Богом, що тих двадцять літ будеш мене чекати і нікого чужого не будеш шукати. А як пройде двадцять літ і я не вренуś, то можеш шукати нового чоловіка – znaj, що я вже не живу. Бо за такий немалий час ти будеш далі красива і хороша.

Марія присягнула перед Петром і Богом, що виконає цей священний приказ і присягу.

В неділку Петро і Марія помолилися до живого Бога і попросчалися в сльозах. Петро підійшов до колиски сінка Богдана, який солодко спав і від серця поцілував його. І рушив в дорогу, з сумкою з хлібом на плечах, що Марія йому нарихтувала.

Як то у казці, Петро пройшов не одне царство, але постійної роботи не міг знайти, на хліб час від часу заробляв. Час ішов як вітер. І так блукав наш Петро світом, шукаючи долю і щастя. І одного разу, під самий вечір, підійшов він під лісок, а там був якийсь хутір. Стояла хатка, будинки – все задбане, але під солом'яною стріхою. В окні горів огоньок. Може тут переночую? – подумав Петро і постукав у двері. Зайшов до хатки і привітався. Спитав, чи може у них переночувати. А за столом сиділи двоє старших людей, чоловік і жінка, і вечеряли. Запросили його до стола, щоб і він повечеряв з ними. Він сів і заспокоїв свій голод, бо давно нічого не їв. А то були вельми набожні люди, бо після вечері щиро помолилися з подякою до Бога за його дари.

Петра прийняли на нічліг і він щасливо перебув цю ніч. Рано уставши, він думав іти далі, але господар хutora, який називався Кирило, а жінка Параскева, питається звідки він і чого шукає? Петро все йому розказав: звідки він і що може комусь служити вірно аж двадцять літ і подав термін свого повертання. А господар цієї хатки і хutora каже йому:

– Ніде далі не йди, а служи у мене тих, вже нецілих, двадцять літ. Я тебе не покривджу.

I tak Petro naczaw służyty u tych dobrych ludej. Wsio robyw dokładno, jak u sebe wdoma. Dohladaw skotynu, kony, ptaszynu i zemelku – i wsio na czudo rodyło i dawalo swu^oj urożaj.

I szcze zrobyw stanok, kob robyty z hlíny dobru, dwa razy hrubszu i tepłu czerepicyu – dachu^owku. Bo li^otkom od jeji ne pekło, a zimoju wona dawala tepło i ptaszki mohli pud jeju chowatysia, jak pud sołomoju. Narobyw jeji mnu^oho i perekryw wsi^o budynki i chatynku.

Hospodari^o ne mohli nati^osztytysia takim dbajnym robu^otnikom. A mi^oli wony i syna – monacha, jaki czas od czasu jich nawidu^owaw iz swojoho monastyra. I wu^on tak samo Petra polubyw jak ru^odnoho brata.

Czas lityw jak u kazci. Proszło i pjat' li^ot, posla deset', pjatnadciat' i wże dewjatkadciat' z połowynoju prochodyt. Hospodar Kiryło kaže jomu:

– Ty wi^orno odsłużyw u mene swoju robotu i służbu, i pora tobi^o woroczatysia w termini dodomu.

I daje Petrowy zapłatu – try zołotyje rubli^o. Petro buw welmy zdywowany, ale ne daw tomu wida i podiakowaw za tyje try rubli^o. I czuje od Kiryła:

– Tyje rubli^o błahosłowenny i wony tobi^o dadut radost' i szczastie, a to j bu^olsz.

Petro z jimy poproszczawsia i w slozach wsi^o buli. Dali jomu na dorohu sumku z chli^obom i do chli^oba. I Petro ruszyw w daleku dorohu dodomu. Ide odyń deń, druhi, treti... Z sumki dostaje chli^ob pudkryptytysia – i czudo: chli^oba i do chli^oba ne ubywaє z sumki i ne treba u ludej prosyty myłostyni. – Tak, ja służyw u Bożych ludej! A to czudo!

Odnoho razu Petro prochodyw koło lisoczka i baczyt: na peńkowy sydyt staryczok z borodoju, a koło joho mołodyj chłopeć – słuha. Prywytawsia szczyro z jimy – mołodyj odkazaw, ale staryczok mowczyt i dali^ojsza rozmowa welasia ono zo słuhoju. Petra toje zdywowało i pytajećcia chłopcia:

– Staryczok może nemowa i ne może howoryty?

A słuha kaže:

– Ni^o, wu^on ne nemowa, ale kob wu^on szczoś skazaw, treba jomu zapłatyty odyń rubel i tohdy wu^on szczoś skaže.

Petra toje zdywowało. Jakaś syła tiahne johu, kob daty staryczkowy odyń rubel i daje jomu zo swojeji kiszeni. I czuje od staryczka:

– Ne prochod' ryki na poworoty jejinum, de woda temna i tycha, chocz wona tam uzka.

I to wsio. Petro daje wiszczunowy druhi rubel i czuje:

– Nad hłuchoju dolinoju zobaczysz, jak worony-kruki krućcia nawkoło, konieczne tudy zahlań.

Petro daje wiszczunowy ostatni rubel i czuje:

– Ni na szczo ne ryszajsia, poka ne doliczysz do dwadciaty.

I takije try porady poczuw nasz Petro. Poproszczawsia z simy lud' my i z jakimś Bożym natchnieniem i polohkoju na duszi^o wu^on puszow dali^oj w swoju krajynu, do ru^odnoho domu. A chli^oba ne ubywaєćcia z sumki i wu^on ne hołodny. Bože czudo!

Po jakomuś czasi dujszow do ryki i treba jeji perejty, ale jak? I staw na berezi, de ryka same buła na poworoty – woda tut temna, tycha i uzka. Pryhanuw słowa wiszczuna: Ne perechod'! Tut nalitaje na koniowy jizdeć, a do sidła prywjazany dwi^o nemałyje sumki. I od razu u wodu, kob tut perepłysty. Petro kaže jomu:

– Ne radžu tut perepływaty.

Ale wu^on ono zasmijawsia, kažuczy:

– Ne takije ri^oki ja perepływaw – i bultych u ryku.

I tak Petro počaw służyty u тих добрих людей. Все робив докладно, як у себе вдома. Доглядав скотину, кони, пташину і земельку – і все на чудо родило і давало свій врожай.

І ще зробив станок, щоб робити з глини добру, два рази товстішу і теплу черепицю – дахівку. Бо літом від неї не пекло, а зимою вона давала тепло і пташки могли під нею ховатися, як під соломою. Наробив її багато і перекрив всі будинки і хатинку.

Господарі не могли нагішитися таким дбайливим робітником. А мали вони і сина – монаха, який час від часу їх навідував зі свого монастиря. І він так само Петра полюбив як рідного брата.

Час летів як у казці. Прошло і п'ять літ, після десять, п'ятнадцять і вже дев'ятнадцять з половиною проходить. Господар Кирило kaže йому:

– Ти вірно відслужив у мене свою роботу і службу, і пора тобі вертатися в терміні додому.

І дає Петрові заплату – три золоті рублі. Петро був вельми здивований, але не дав цьому виду і подякував за ці три рублі. І чує від Кирила:

– Ці рублі благословенні і вони тобі дадуть радість і щастя, а то й більш.

Петро з ними попрощався і в сльозах всі були. Дали йому на дорогу сумку з хлібом і до хліба. І Петро рушив в далеку дорогу додому. Іде один день, другий, третій... З сумки дістає хліб підкріпитися – і чудо: хліба і до хліба не убиває з сумки і не треба у людей просити милостині. – Так, я служив у Божих людей! А то чудо!

Одного разу Петро проходив коло лісочка і бачить: на пеньку сидить старичок з бородою, а коло нього молодий хлопець – слуга. Привітався щиро з ними – молодий відповів, але старичок мовчить і дальша розмова велася лише зі слугою. Петра це здивувало і запитує хлопця:

– Старичок може немова і не може говорити?

A слуга kaže:

– Ні, він не немова, але щоб він щось сказав, треба йому заплатити один рубель і тоді він щось скаже.

Петра це здивувало. Якась сила тягне його, щоб дати старичкові один рубель і дає йому зі своєї кишені. І чує від старичка:

– Не проходи ріки на її повороті, де вода темна і тиха, хоч вона там вузька.

І це все. Петро дає віщунові другий рубель і чує:

– Над глухою долиною побачиш, як ворони-круки крутяться навколо, конечно туди заглянь.

Петро дає віщунові останній рубель і чує:

– Ні на що не рійшайся, поки не дорахуєш до двадцяти.

І такі три поради почув наш Петро. Попрощався з цими людьми і з якимсь Божим натхненням та полегшенням на душі він пішов далі в свою країну, до рідного дому. А хліба не убиває з сумки і він не голодний. Боже чудо!

По якомусь часі дійшов до ріки і треба її перейти, але як? І став на березі, де ріка саме була на повороті – вода тут темна, тиха і вузька. Пригадав слова віщуна: Не переходи! Тут налітає на коні їздець, а до сидла прив'язані дві невеликі сумки. І зразу у воду, щоб тут переплисти. Петро kaže йому:

– Не раджу тут перепливати.

Aле він лише засміявся, кажучи:

– Не такі ріки я перепливав – і бультих у ріку.

Tut wielki skurcz i jakajaś syła ochopyła jich i jizdec zlitow z si-
dła, puszczo na dno i utopywsia. Welmy było hlyboko i ne było jak
joho ratowaty. A konyk jakoś wykarabkawsia na bereh i ne utopyw-
sia. Petro schwatyw za uzdeczku konia z dumkoju: Teper bude
loksz i chuczij wertatysia w ruodny duom, w moju chatynu. Ale
sumki prywjazany do sidła. Z cikawosti odczynyw jich, a wony na-
powнены золотымы czerwonciamy. O, teper ja uże bohaty – podu-
maw Petro. I na konykowy ruszyw dalić.

Tut, po jakuomś czasi, projizdzajuczy koło hłuchoji doliny, ba-
czyt worony-kruki, jakije krutiaćcia nawkoło i wuon tudy pospi-
szyw. Baczyt dwoje neżywych rozbuonykuw, a koło jich leżył
sumka z złotom. W odnoho w ruci stysniany rewolwer, tak
i w druhoho – rewolwer w ruci.

Wony najchuczij ohrabyli bank abo kupcia, a koli tut dylilisia
nahrablenym bohactwom, ne poładylisia i odyń druhoho zastriliw.
Petro i toje zołoto w sumci prywjazaw do sidła i dla bezpeki uziaw
dla sebe odyń rewolwer.

Uże i nedaleko ruodny duom, ale treba spyszatysia, bo wże pora
wernutyś do simji, a czas chutko biżył.

Tut bliżko swoje newelikie seło i swuon duom. Same sobota i we-
czur, jak wuon dojićhaw do swoho pudwuorka, poza kłuniami.
Uspiw wernutysia w sam czas. Baczyt – wsiudy poradok, ład i czy-
stota. Znaczyt żuonka Maryja ne spała, ale dalić wsio bićdno.
W chatci horiw ohoniok. Petro konia prywjazaw do płotu i tycho
pudyszow pud okno. Baczyt, żuonka Maryja dalić hoża i krasywa,
ale szczo takoje? Koło jeji stojit struony, krasivy mužczyzna. Ach
tak, wona mene zdradyła i naszła kochancia! Petro uchopyw za re-
wolwer z dumkoju: Zastrili jich, a posła sam sebe. Ale tut pryha-
nuw: Ne ryszajsia ni na szczo, poka ne doliczysz do dwadciaty. I tak
wony od mene ne wtekut – podumaw. I dawaj liczyty: odyń, dwa,
try, sztyry, pjat’, szist’... A doliczysz do dwadciaty, czuje sło-
wa:

– Mamu, wże proszło dwadciat’ lić, jak tata nema i ja zawtra
jićdu w swiće joho szukaty.

Petro uchopywsia za hołowu – toż to muon lubymy syn Bohdan,
jakij wyrus na takoho mołodcia. Tycho zajszow do chaty i kaže:

– Poznajete?

Maryja kryknuła:

– O, Petro! A my ono szczo pro tebe howoryli.

Radosty i szczastia ne było kuncia, slozy, pocilunki, obnima-
nie...

Petro kaže:

– Bohdane, wyjdem nadwur i prynesem toje, szczo ja zarobyw.

I prynosiat try sumki, a w jich zołoto. Maryja z Bohdanom
uchwatyliasia za hołowu. Petro wsio rozkazaw – wsiu swoju praci
i pryhody. I naczali wony żyty bohato i bićdnym ludiam pomahaty.
Tak powynno buty i w teperyszni nespokujny czas. Bohdan oze-
nywsia z bićdnoju, ale krasiwou i wićrnoju dićwczynou z bliżka
i żyli szczasliwo wsić jak ruodna simja.

Mikołaj PANFILUK

Dubyczy Cerkowny

Dorohije Druzi!

Żadaju Wam wsioho najlićpszoho w żytti: mnuo szczastia,
radosty, zdrowja, pospichuw w osobystum żytti, jak i praci. I
kob Nowy 2026 Rućk i Ruzdwo Chrystowe buli jak najlićpszy i
szczasliwy Wam usićm. I chaj Bućh Was blałosłowyt! Szcze raz
žadaju wsioho, wsioho najlićpszoho.

I ще не вмерла Україна!

Tut wielkiy korcz i yakas’ sila ohočila ix i izdecz zletiw z
sidła, pišov na dno i utopywsia. Wellymi było gliboko i ne było
jak joho rjatuwaty. A konik jakos’ wycarabkawsia na bereg i ne
utopywsia. Petro schwatył za uzdeczkę konia z dumkoju: Teper
bude legsze i szwidzshe wercatysia w ridnij dim, w moju chatynu.
Ale sumki przyw’jazani do sidła. Z cikawosti widczyniw ix, a woni
napowneni zolotymi czerwinciami. O, teper ja uże bahatij –
podumaw Petro. I na konikowi ruszył dali.

Tut, po jakomuś czasi, perejdzajuczy koło głuchoj doliny,
bachyć worony-kruki, jakije krutjatsja nawkoło i win tudy
pospišyw. Bachyć dwoe neżywych rozbiynnikiw, a koło nich
leżyć sumka z złotom. W odnoho w ruci stysnienij rewolwer,
tak i w drugoho – rewolwer w ruci.

Woni najchucij pograbuwali bank abo kupcia, a koli tut
dylilisia nagrabenym bahactwom, ne poładylisia i odyń
drugoho zastrilił. Petro i ce zołoto w sumci przyw’jazaw do sidła
i dla bezpeki wziaw dla sebe odyń rewolwer.

Uże i nedaleko ridnij dim, ale treba spišatysia, bo wże
pora wernutyś do sim’i, a czas chutko biżyć.

Tut bliżko swoe newelike seło i swij dim. Same sobota i
wecir, jak win dojchaw do swogo podwir’ja, poza kłuniami. Ustyg
wernutysia w sam czas. Bachyć – wszudy porjadok, ład i čistota.
Znaczyć žynka Marija ne spała, ale dalić vse bidno. W chatci goriv
ogonyok. Petro konia przyw’jazaw do płotu i tycho pidjyšow pid
wikno. Bachyć, žynka Marija dalić garni i krasywa, ale što take?
Kolo nej stojit strojnij, krasywij mužczyzna. Ach tak, wona
mene zdradiła i najšła kochancja! Petro uhočyw za rewolwer z
dumkoju: Zastriliu ix, a pišlja sam sebe. Ale tut przygadaw: Ne
rišajysia ni na što, poky ne dorachuš do dwadciaty. I tak woni wid
mene ne wtečut – podumaw. I dawaj rachuwaty: odyń, dwa, try,
čotyry, pjat’, šist’... A dorachuwaš do dwadciaty, čuє slowa:

– Mamu, wże projšło dwadciat’ lit, jak tata nema i ja zawtra
idu w swit joho šukaty.

Petro uhočyw za hołowu – toż to mij lubymij syn
Bohdan, jakij wyci na takoho mołodcia. Tycho zajšov do chaty i
kaže:

– Pižnašete?

Marija kryknuła:

– O, Petro! A my tylyki što pro tebe howoryli.

Radosty i ščastja ne było kincja, sljazy, počilunki,
obnimannja...

Petro kaže:

– Bohdane, wijdemo nadwir i prynesemo te, što ja zarobył.

I prynosjaty try sumki, a w nich zołoto. Marija z Bohdanom
schočyliasia za hołowu. Petro vse rozkazaw – wso swoju praci
i przygody. I počali woni žyti bahato i bidnym ludjam
dopomahaty. Tak powynno buty i w teperyšnij nespokijnij čas.
Bohdan oženyw z bidnoju, ale krasywou i wironou dićwinoju z
bliżka i žyli ščasliwo wsić jak ridna sim’ja.

Міколай ПАНФІЛЮК

Дубичі Церковні

Дорогіє Друзі!

Жадаю Вам всього найліцьшого в житті: мнуго щастя,
радості, здоров’я, поспіхув в особистум житті, як і прaci.
I kob Нови 2026 Руćк i Рuzдво Христове булі як найліцьши
i шacлiви Вам усіćм. I хай Буćг Вас благословиť! Ще раз жа-
даю всього, всього найліцьшого.

I ще не вмерла Україна!

У ВІДЬОМСЬКОМУ СВІТІ

Закінчилася зустріч з письменником з України, Олександром Ірванцем. Як завжди, такі заходи закінчує підписання автором книжок майбутнім читачам.

– Як вам підписати?

– Очевидно відьмі Євгенії – відповідаю посміхаючись.

Ось так книжка, про яку стільки чула раніше, як і про самого автора, потрапила в мої руки. «Відьомська кров» – заголовок цікавий, незвичний... Знаю, це про відьми і відьмаків... Але про що це? Де інтрига?

Ось і починається моя пригода з чаклунським світом. Вже перші сторінки мене зачаровують і не можу відірватися від книжки, яка веде мене через 190 сторінок дивовижного світу, що зродився в голові пана Олександра. Але... згідно з його словами, що записав мені на пам'ять – «Відьмі Євгенії з побажанням успішного відьмування», – і я злітаю в цей фантастичний світ і віднаходжу собі своє бачення і відчуження пригод Таїсії Живко і Миколи Скжетуського.

Цей мій світ, це не те, як я бачу постаті, пригоди і дії описані автором.

Занурююся у світ, який мені явиться алегорією сучасності, реальної політичної ситуації. Війна... Звісно, війна Росії проти України. Підступна російська відьма Ріма Корсакова зіткнулася в бою з українською відьмою Таїсією Живко за душу і волю української дитини Катрусі – невинної, зачаклованої, підло викраденої сироти з-під Луганська.

Доля Катрусі – доля самої України, обдуреної, нав'язливо довірливої дитини, яку відьма хоче використати, щоб повернути світові любов до «руського мира». Не зовсім їй це виходить, але і так оживляє кам'яного монстра Альошу, який крокуючи містами Європи несе смерть і розруху.

Хто зупинити зможе це божевілля? Українська відьма в союзі з польськими відьмаками. Посміхаюся... Щось таке приписують Пилсудському (*Nie będzie wolnej Polski bez wolnej Ukrainy*), а вже напевно Гедройцю. Тут відьма Таїсія і відьмак Скжетуський блискуче втілюють ті слова в справжній союз і, очевидно, російська відьма залишається без шансів на перемогу.

Автор цікаво описує світ чаклунів різних націй, які оберігають своїх співвітчизників у подорожах по Європі. Інколи посміхалася, коли читала, як описана звична поведінка поляків чи «стурбованість» європейців, заклички, щоб «утримуватися від будь-яких необережних дій, які можуть призвести до ескалації», що їх виголошує містер Сміт – колега з-за океану. В поведінці відьмака Неджата – турка, також відблискує поведінка Туреччини, м'яко кажучи – неоднозначна, у стосунку до війни, яку розв'язала Росія.

Що ж... Коли і за яких обставин вдасться затримати кам'яного та з кам'яним серцем російського Альошу, що під отруйні гасла «з Росією треба дружити» і «навіщо псувати відносини з такою прекрасною країною, бездонним джерелом ресурсів», крокує Європою?

Не зможуть його затримати старі еліти – вони зачаровані, їхній світ приречений... Коли об'єднуються молоді, які відважаться віддати свою міць тим, хто почав це протистояння та ще приєднається до них чисте, єдине, перше кохання... Все стане на свої місця. Добро переможе зло.

Катруся – Україна швидко подорослішає в умовах війни і в обіймах об'єднаної Європи красеня – Олександра покличе в бій кам'яних велетнів, які принесуть їй волю і вона в обіймах коханого в небеса возлетить.

Ось так мене пан Олександр Ірванець зачаклував... То як же так – він відьмак? Чи я – відьма?

Посмішку викликає також поєднання автором відьомської реальності з внутрішньою політичною ситуацією України. Ось наприклад факт, що «дві найтупіші дівчини з групи» відьми Таїсії у Вищій відьомській школі, «це були Лізка і Мар'янка із прізвищами на Б обидві, зараз у Верховній Раді», які стрімку кар'єру роблять. Мар'янка мені знайома своїми вчинками, Лізка – поки що ні з ким не асоціюється.

Цікаво також автор влітає у фабулу книжки постать Письменника – для мене є зрозумілим, що самого себе.

Пане Олександрє – низький Вам уклін за майстерність і фантазію! Книжка, думаю, не залишить нікого байдужим до свого змісту. Тут і дуже поважні речі, мало того важкі та вагомі, але й багато гумору, неперевершеної фантазії і віри в людей, чи то звичайних, чи теж відьмацького роду. Пречудово також зображена Україна, як найбільше джерело живої води, невинна в оковах чаклувань підступної відьми. Несвідома, що за неї йде всесвітня боротьба. За неї, за її пробудження віддають життя чарівники найвищого класу.

Євгенія ЖАБІНСЬКА

Де́що про давню культуру і письменство Середнього, тобто Підлясько- Берестейського Побужжя

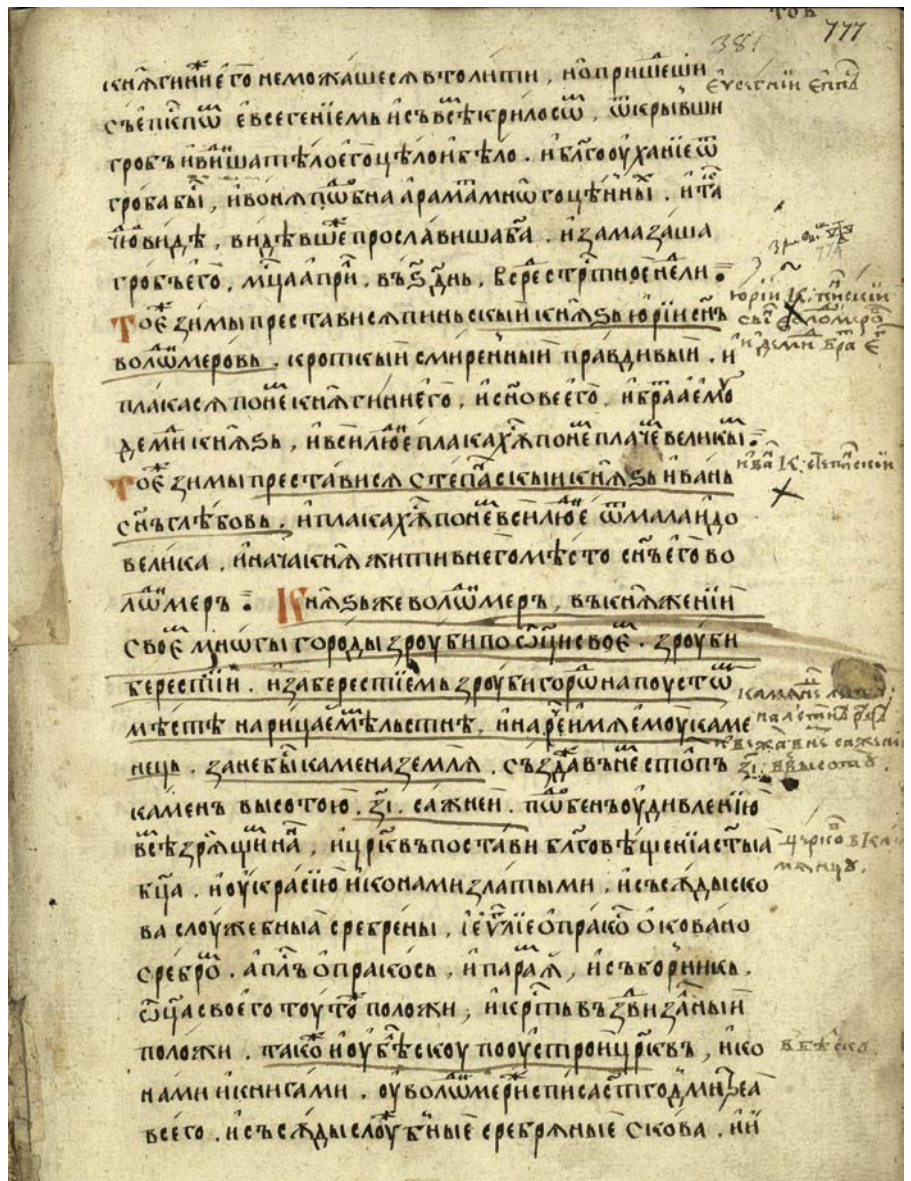
До середини XIV ст. Підлясько-Берестейське Побужжя перебувало у володінні руських князів, що були нащадками великого князя київського Володимира Святославича Великого (†1015). Саме з цією епохою пов'язані як перші письмові згадки про місцеві городи¹ – волосні центри, що згодом стали зрубом, на якому у першому 20-річчі XVI ст. утворене було Підляське воєводство, так і поява доказів письменності їхнього руського населення. У першому випадку це записи у відомому з кількох списків зведенні «Літописець руський»², яке охоплює історіографічні твори другої половини XI – кінця XIII ст., що виникли у Києві («Повість временних літ» і «Київський літопис») та Холмі і волинському Володимирі («Галицько-Волинський літопис»)». Для підляшан найцікавіша буде остання частина «Літописця», охоплююча майже ціле XIII ст. – вона була написана у резиденціях князів, що володіли нашими територіями, завдяки чому знайдемо тут багато інформації про події, що відбувалися у Дорогичині (зокрема королівська коронація старшого з Романовичів у 1253 р.: «Данило же прия от Бога вѣнѣць в городѣ Дорогычинѣ»), Більську, Мельнику та, звісно, у Бересті⁴.

Є гадка, що опис сутички берестян з воїнами краківського князя Лешка Чорного (березень 1280 р.), це окремих літературний твір, розповідь героїчного характеру, яка виникла, найімовірніше в усній формі, у самому Бересті, відтак була вписана у літопис:

¹ Берестя (у формі Берестій) – 1010-тіроки, Дорогичин – 1142 р., Більськ – 1252 р., Мельник – 1258, Каменець – 1277 р., Кобринь – 1288 р.

² Відкривається фразою «Лѣтописець Рускии/Рускїи съ бѣмъ починаемъ...». Основні списки: Острозький або Хлібниковський (від прізвища одного з власників) – виконаний в Острозі у XVI ст. (найближчий до загубленого протографу) та Іпатіївський – з 1420-х років (найраніше опублікований).

³ Найкраще видання у перекладі сучасною українською мовою: Лі-

Сторінка Острозького (Хлібниковського) списку з повістю про берестейського воєводу Тита. (Російська національна бібліотека, шифр F.IV.230).

«Въ прежеречнаа лѣта, коли Лестько вза Переворескъ, городъ Львовъ, тоже Лаховѣ воеваша оу Берестья, по Кроснѣ, и взаша сель десать, и поидоша назадъ. Берестьяни же собрашаса и гнаша по

нихъ. Башеть бо Лаховѣ двѣстѣ, а Берестьянѣ о [сімдесять]. Башеть бо оу нихъ воєвода Титъ вездѣ словыи моужьствомъ, на ратѣхъ и на ловѣхъ. И тако оугонивше ѣ и бисшася с ними. Бѣжисю же млѣтью

топис руський. За Іпатським списком переклав Леонід Махновець, Київ 1989, сс. 591. В Інтернеті доступні як цифрові варіанти паперового видання, так і html-версія на сайті «Зборник. Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації» (<http://litopys.org.ua>).

⁴ Польськомовний читач може скористатися нещодавно виданим перекладом: *Kronika halicko-wołyńska. Kronika Romanowiczów. Tłumaczenie, wstęp i komentarze* Dariusz Dąbrowski i Adrian Jusupović, Kraków – Warszawa 2017, ss. 326.

побѣдиша Берестьянѣ Ляхы и оубиа ихъ ꙗ [вісімдесят], а друугиа поимаша, а полонѣ свои ѿполониша. И тако придоша во Берестии со чѣстью, славаше Ба̄ и прчѣстоуя его Матерь во вса вѣкѣ»⁵.

У перекладі Леоніда Махновця:

«У вище ж згадані роки, коли Лєстько взяв Переворєськ, город Львѣв, ляхи пустошили також коло Берестія по [ріці] Кросні, і взяли десять сіл, і пішли назад. Берестяни тоді зібралися і гнали вслїд за ними, хоча ляхів було двісті, а берестян сімдесят, бо був у них воевода Тит, що всюди славився мужністю – на ратях і на ловах. І, отож, догнавши їх, билися вони з ними, і за божою милістю побїдили берестяни ляхів, і вбили їх вісімдесят, а інших захопили, а здобич їхню вернули назад. І тоді прийшли вони в Берестій⁶ із честю, славлячи Бога і пречистую його Матір в усі віки»⁷.

Саме на терені древнього Берестія, отже центрального города Середнього Побужжя, виявлено найбільшу у регіоні кількість предметів періоду княжої доби, зв'язаних з невід'ємною частиною міської руської (давньоукраїнської) культури – письменності. Археолог Пйотр Лисенко, який у 1970-х роках проводив тут детальні дослідження, стверджує, що хоч свідчення про місцеве літописання відсутні, та взагалі не маємо створених у Берестію писаних пам'яток цього періоду, «є вагомі підстави говорити про грамотність місцевого міського населення» та перераховує відповідні знахідки-докази:

– металеві писала (інакше стилоси або стилі), які в числі 5-ти штук знайдені у шарах XI–XIV ст.

– частина цери, тобто дерев'яної вешеної дощечки для письма (шар початку XIII ст.)⁸

⁵ За Полное собрание русских летописей, т. II: Ипатьевская летопись, С-Петербургъ 1908, стовпчик 890. Сучасне наукове видання за Острозьким (Хлібниковським) списком: *Kronika halicko-wołyńska (Kronika Romanowiczów)*, Kraków – Warszawa 2017, с. 524-525 (публікація була також основою для згаданого у 4-й примітці перекладу польською мовою).

⁶ Берестій – єдина літописна форма назви города Берестя у називному відмінку (у тодішній графіці – Берестіи/Берестии, адже 'й' з'явилось пізніше). Звідси й прикметникові форми «Берестийскую» (1352), «Берествский» (1496), «Берестійській» (1458, 1487). – *Словник староукраїнської мови XIV – XV ст.*, Київ 1977, с. 93. Приклад сучасного використання цієї форми це видана у 1990 р. брошура *Тисяча років стремління Берестійщини до єдності з Україною*, 1990.

– бронзові пряжки-застібки, що скріплювали тверді палітурки масивних і важких рукописних книг з пергаменту (XI–XII ст.)

– самшитовий (букшпановий) гребінь з буквами кириличної азбуки: «АБВГДЕ» на одному боці та «ЖЗИІКЛ» на другому⁹.

Про церковні книги, якими, поряд з іншими храмами свого князівства, Володимир Василькович (†1288) обдаровував церкви у Каменці, Більську та Берестії, розповідає волинський літописець у похвалі, списаній після смерті цього володаря (подаємо сучасною мовою):

«Князь же Володимир за княжіння свого багато городів поставив, після отця свого. Він поставив Берестій, а за Берестієм поставив город на пустому місці, що називається Лосна, і назвав його ім'ям Каменець, – тому що [там] була кам'яна земля. Спорудив він також у нім башту кам'яну, заввишки сімнадцять сажнів, гідну подиву всім, хто дивиться на неї, і церкву поставив Благовіщення святої богородиці, і прикрасив її іконами золотими, і начиння службне викував срібне, і Євангеліє апракос, оковане сріблом, [і] Апостола апракос, і Паремію, і Соборник отця свого тута ж положив, і хреста воздвижального положив.

Так само і в Більську спорядив він церкву іконами і книгами. (...)

У Берестії ж звів він башту кам'яну, [таку] висотою, як і каменецьку; поставив він також і церкву святого Петра, і Євангеліє дав апракос, оковане сріблом, і службне начиння викуване, срібне, і кадилицю срібну, і хреста воздвижального тута положив.

І багато інших добрих діянь учинив він за живоття свого, які славляться по всіх землях»¹⁰.

Знахідки з розкопок ранньосередньовічного Берестія: гребінь з буквами кириличної азбуки та металеві писала.

Окрім дарованих церквам богослужбових книг прямий зв'язок з особами руських володарів мали запозичені з Візантії булли – металеві, назагал свинцеві печатки, прикріплювані до документів, які на

⁷ *Літопис руський...*, с. 434.

⁸ Площиною для запису було виповнене воском заглиблення у дощечці, а письмовим знаряддям гострий кінець писала-стилося. Лопаточкою на його другому кінці стирали старий напис, щоб на вигладженому шарі воску можна було писати новий текст. У рогах дощечки знайденої в Берестії є отвори для шнурка, яким можна була скріплювати кілька дощечок у своєрідний блокнот.

⁹ П. Ф. Лысенко, *Открытие Берестья*, Минск 1989, с. 151–154; П. Ф. Лысенко, *Берестье*, Минск 1985, с. 390, ілюстр. 260, 261 на кольоровій вкладці.

¹⁰ *Літопис руський...*, с. 447, 448.

¹¹ Знайдена у шарі XI с., з зображенням Св. Димитрія Солунського, тому пов'язується з особою сина Ярослава Мудрого Ізяслава, у хре-

Зображення знайдених в Дорогичині свинцевих печаток (булл), опубліковані у 1894 р. Карлом Болсуновським (табл. I і XX). Праворуч: Зображення знайдених в Дорогичині печаток, які були опубліковані Ніколаєм Авенаріусом (1890).

Середньому Побужжю знайдено у Бересті¹¹ та в Дорогичині¹². На терені Дорогичина в ході археологічних праць різного часу знайдені були також залізний стилос¹³ та руків'я ножа з захисним написом¹⁴. Саме ця друга, великою мірою унікальна, історико-культурна пам'ятка звернула особливу увагу дослідників¹⁵. За правильне прочитання напису український лігвіст Василь Німчук вважає форму «**ЕЖКОВЪ НОЖА ИЖЕ И ЖРОДЕТЬ ПРОКАТЪ Г[ОСПО]Д[О]М[Ь]**»¹⁶. На його думку: «Накреслення букв на руків'ї повністю вписується в характер знаків у давній східнослов'янській писемності, в тому числі епіграфії XI – початку XII ст. (...) Досліджувану епіграфему зробила впевненою рукою людина, звикла до кириличного письма. Чи напис наніс сам *Єжко* (*Єжок*), чи хтось інший, невідомо. Але є велика імовірність того, що його здійснив місцевий, дорогичинський мешканець. Якщо й принесено ніж із написом на руків'ї з іншого терену, то з території, недалеко від До-

Знайдене під час розкопок в Дорогичині руків'я ножа з написом, який мав захищати перед крадіжкою цього предмету. Фото Сильвія Вайда.

рогичина. Записане прокляття на можливого крадія не врятувало побутового чи бойового ножа від відчуження його від власника. Злодій, укравши річ, викинув руків'я з прокльоном (хоч ручка ножа, можливо, і сама відломилася. Дорогичинський напис є свідченням поширеності грамотності у давньоукраїнських містах, далеких від книжних центрів. Текст на Єжковому ножі — одна з найдавніших пам'яток живої мови українських поліщуків»¹⁷.

Окремим феноменом доби Києво-Руської держави, початок досліджень якого зв'язаний також Дорогичином, є металеві пломби, в тому числі з князівськими знаками та буквами кириличного алфавіту. Від місця перших, найбільш численних знахідок¹⁸, були названі *дорогичинськими пломбами*¹⁹, відтак, коли виявлено їх в інших руських городах, а навіть за межами Русі — *пломбами дорогичинського типу*²⁰. Попри те, що у Дорогичині знайдено

ощенні саме Дмитрія. – П. Ф. Лысенко, *Берестье...*, с. 388, ілюстр. 258 на кольоровій вкладці; П. Ф. Лысенко, *Открытие...*, с. 60.

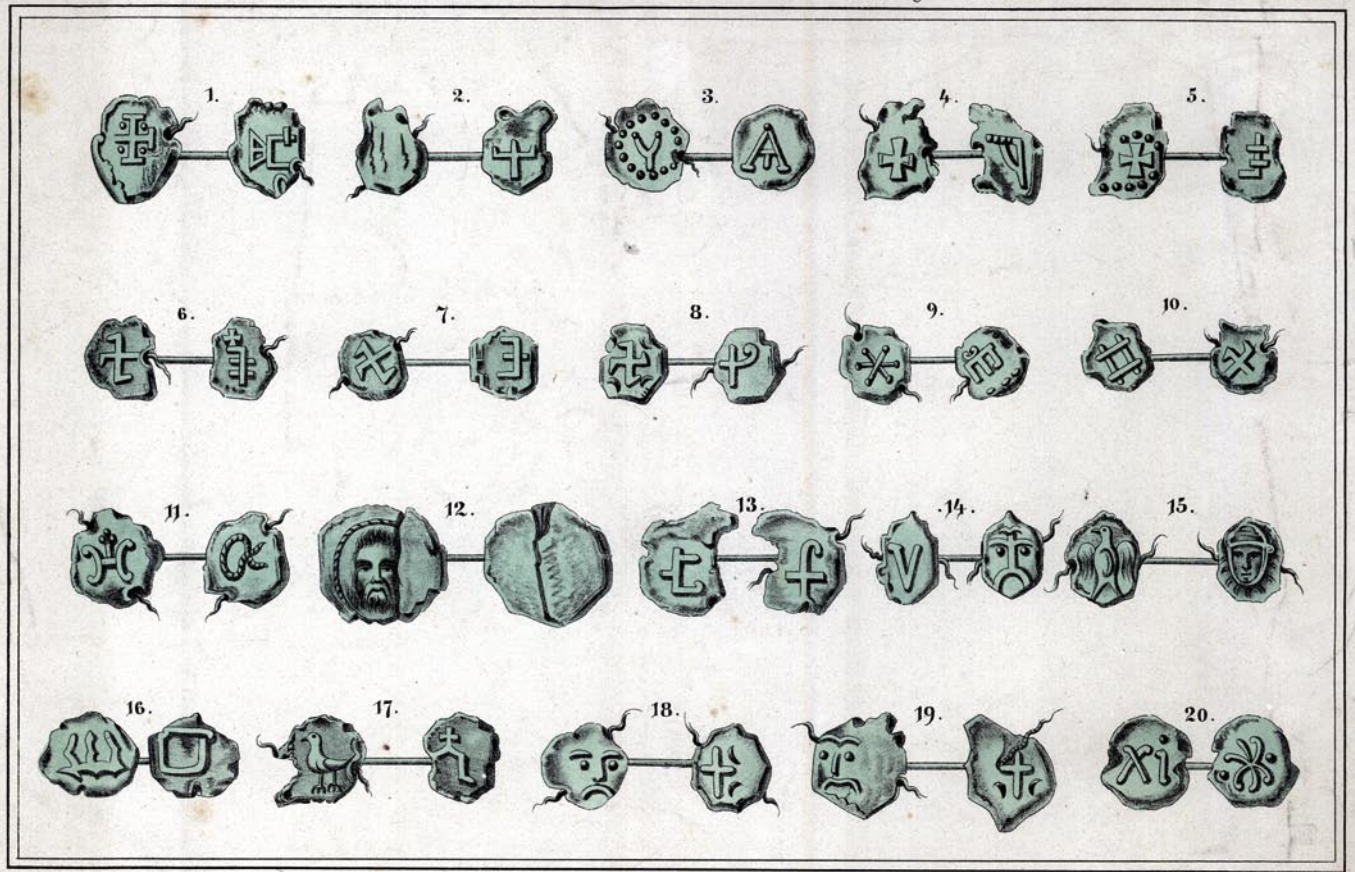
¹² Дві печатки з зображеннями святих, знайдені у 1889 або 1890 р. під час весняного розливу Буга. – *Дрогичинъ Надбужській и его древности*, Н. Н. Авенаріуса, [в:] *Древности Съверо-Западнаго края*, т. I. Випуск I, Санктпетербургъ 1890, с. 42.

¹³ Piotrowski Andrzej, *Sprawozdanie z badań przeprowadzonych na osadzie z XI–XIII w. w Drohiczynie, gm. loco, woj. białostockie (stanowisko I) w latach 1984–1985*, – „Rocznik Białostocki”, т. 17, Warszawa 1991, s. 387–388 (з рисунком Rylec do pisania). Точний опис дорогичинського писала у статті: Piotrowski Andrzej, *Przyczynek do znajomości pisma we wczesnośredniowiecznym Drohiczynie*, [w:] *Heredita-*

tem cognoscere. Studia i szkice dedykowane Profesor Marii Miśkiewicz, Warszawa 2004, s. 247–253 (з фотографією Rylec żelazny).

¹⁴ Musianowicz Krystyna, *Sprawozdanie z prac wykopaliskowych przeprowadzonych w roku 1954 w Drohiczynie, pow. Siemiatycze*, – „Wiadomości Archeologiczne”, т. XXII, Warszawa 1955, s. 343–344, tablica XLVI (фотографія і прорис).

¹⁵ Poppe Andrzej, *Napis staroruski z XII w. na rękojeści noża z Drohiczyna*, – „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, Warszawa, т. 3, 1955, nr 3, s. 621–624, 658–659; Idem, *Древнерусская надпись XII столетия на рукоятке ножа из Дрогичина*, – „Проблемы Источниковедения”, 5, Москва–Ленинград, 1956, s. 328–333; Idem, *Zabytek epigrafiki staroruskiej z Drohiczyna. Napis na rękojeści noża z XII wieku*, – „Stu-

Зображення пломб, знайдених у 1864 році на міліні Бугу в Дорогичині, поміщені у публікації К. Тишкевича (1868).

12 тисяч пломб, лише 92 штуки зберігаються у фондах місцевого Регіонального музею та можемо їх там побачити на постійно діючій експозиції²¹. Всі інші дорогичинські знахідки цього типу, зараз розпорешені по музеях та приватних колек-

ціях у містах більш чи менш далеких від Підлясько-Берестейського Побужжя²².

У Більську, де археологічні дослідження були проведені у дуже обмеженому об'ємі²³, єдиним слідом письменності княжої доби є знайде-

ний у 1997 році на пригородній осаді фрагмент корчаги (амфори), з вишкрябаними кириличними буквами «Д», «Ш», «Л»²⁴.

Продовження в наступних числах.

Юрій ГАВРИЛЮК

dia Źródłoznawcze. Commentationes", t. I, Warszawa 1957, s. 89–108, tabl. I-II; Німчук В.В., *Давньоукраїнський напис із Дорогичина*, [в:] *Храм і люди. Збірка статей до 90-річчя з дня народження Сергія Олександровича Висоцького*, Київ 2013, с. 138–142; Михеев Савва Михайлович, *О двух древнерусских надписях из Белоруссии и Польши*, – "Slověne = Slověne". International Journal of Slavic Studies, Москва, 2015, № 1, с. 311–322 (тут якісні, кольорові фотографії артефакту, виконані С. Вайдою у 2014 р).

¹⁶ Тобто «Єжків ніж, а хто його украде – проклятий Господом!». Носія антропоніму «Єжко» можна вважати найдавнішим мешканцем Дорогичина з відомим для нас ім'ям (ймовірно – дохристиянським) або прізвиськом.

¹⁷ Німчук В.В., *Давньоукраїнський напис...*, с. 140, 141.

¹⁸ Перша описана знахідка, нараховуюча кілька десятків артефактів, була зроблена на міліні Бугу в Дорогичині у 1864 році – *Свинцовые оттиски, найденные въ рѣкѣ Бугѣ у Дрогичина графа К. П. Тишкевича* [в:] *Древности. Труды Московскаго Археологическаго Общества*, т. I, Москва, 1865–1867, с. 115–124 (з двома таблицями прорисів); *O kurhanach na Litwie i Rusi Zachodniej. Studium archeologiczne przez Konstantego hrabiego Tyszkiewicza, człónka wielu uczonych towarzystw*, Berlin 1868, с. 117. Найновіша монографічна публікація: *Sfinks słowiańskiej sfragistyki — plomby „typu drohiczyńskiego” z Czermna na wschodnioeuropejskim tle porównawczym*. Praca zbiorowa, Kraków – Warszawa 2019.

¹⁹ Таку назву вживав, між іншим, київський історик-нумізмат, археолог та музейний діяч Карл Болсуновський (1838–1924), який у 1890-х, завдяки допомозі мешканців Дорогичина і Більська, зібрав з тис. пломб та склав на основі своєї колекції кілька публікацій, зокрема: К. В. Болсуновській, *Дрогичинські плом-*

бы (найденныя на берегахъ З. Буга). Часть I съ XXXI таблицей, Київ 1894; *Znaki symboliczne na ołowiu (plomby). Ich znaczenie i klasyfikacja*. Opracował K. Bołsunowski. Z XXXI tablicami, Warszawa 1903.

²⁰ Алфьоров Олександр, *Пломби дорогичинського типу: методологічні рекомендації до опису та каталогізації*, – «Сфрагістичний щорічник», вип. 1, Київ 2011, с. 189–221. У введенні до найновішої монографічної публікації стверджується, що наприкінці 2-го десятиріччя XXI ст., число знахідок, виявлених у більш ніж 900 населених пунктах, досягнуло 30 тис. (*Sfinks...*, cz. 1, с. 37).

²¹ Передані спадкоємцями Фелікса Коханського, який у 1880-х – 1920-х добув з Бугу біля 10 тис., які розпродав колекціонерам. Крім цього 33 пломби, знайдені на поверхні, знаходяться у фондах Підляського музею в Білостоці. – Lech Pawlata, *Plomby typu drohiczyńskiego w zbiorach muzealnych woj. podlaskiego*, – „Podlaskie Zeszyty Archeologiczne”, № 6, Białystok 2010, s. 151–152.

²² Перелік знахідок пломб у Дорогичині, починаючи з 1864 р., у статті: Piotr Gajdukow, *Rozprzestrzenienie znalezisko wczesnośredniowiecznych plomb ołowianych w Europie Środkowo-Wschodniej i Wschodniej: katalog*, [w:] *Sfinks...*, cz. 1, s. 368–370.

²³ Lech Pawlata, *Badania archeologiczne na starym mieście w Bielsku Podlaskim na tle wyników dotychczasowych badań*, – „Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego”, zeszyt 21, Białystok 2015, s. 259–260.

²⁴ Про обставини виявлення дивись: Jerzy Hawryluk, *Bielsk – od grodu do miasta (Uwagi z okazji wystawy)*, – „Przegląd Prawosławny”, 2000, № 3.

Słowa, jakich my nie znali albo zabyli

Praktyczny słowniczok dla słuchających i czytających

I – J

idolopokłonnyk – ідолопоклóнник –
bałwochwalca

ihraszka – іграшка – zabawka

ihrowyj majdanczyk – ігровий
майданчик – plac zabaw

ihryszcza – ігрища – igrzyska

ijerarchija – ієрархія – hierarchia

ijerohlif – ієрогліф – hieroglif

ikła – ікла – kły

imennyj prýsudok – іменний
присудок – orzeczenie imienne

imennyk – іменник – rzeczownik

imenuwaty – іменувати – nazywać,
mianować

imenynnyk – іменінник – solenizant

imla – імля – mgła

imlystyj – імлістий – mglisty

imowirnyj, jmowirnyj – імовірний,
ймовірний – prawdopodobny

impuls tía – імпульс тіла – pęd ciała

imunna widpowid – імунна
відповідь – odpowiedź odpornościowa

imunna systema – імунна система –
układ odpornościowy

imunodeficyt – імунодефіцит –
brak odporności

indeks ludského rozwytku (ILR) –
індекс людського розвитку (ILP) –
wskaźnik rozwoju społecznego (WRS)

indojewropéjski mowy –
індоевропейські мови –
języki indoeuropejskie

indukcyjnyj strum – індукційний
струм – prąd indukcyjny

induktýwnist – індуктивність –
indukcyjność

industrializácija – індустріалізація –
uprzemysłowienie

industrialne suspiłstwo –
індустріальне суспільство –
społeczeństwo przemysłowe

indykátor – індикатор – indikator

indywid – індивід – osoba, jednostka,
indywiduum

indywiduálna powedínka –
індивідуальна поведінка –
zachowanie indywidualne

indywiduálnyj dobir –
індивідуальний добір –
dobór osobniczy

inercialna systema widliku –
інерціальна система відліку –
inercjalny układ odniesienia

inértnist – інєртність – bezwładność
inértnyj (element, haz) – інєртний
(елемент, газ) – obojętny
(pierwiastek, gaz)

infarkt – інфаркт – zawał

infekcyjni choroby – інфекційні
хвороби – choroby zakaźne

infinitýw – інфінітив – bezokolicznik

infuzorija – інфузорія – pantofelek

inij – іній – szron

injekcija – ін'єкція – zastrzyk

inodi – іноді – niekiedy, czasem

inok – інок – zakonnik

inozemeć – іноземець – cudzoziemiec,
obcokrajowiec

insektycyd – інсектицид –
środek owadobójczy

instancija súdo – інстанція суду –
instancja sądowa

instrument – інструмент – narzędzie

instytut naukowo-dóslidnyj –
інститут науково-дослідний –
instytut badawczy

intehrał – інтеграл – całka

intehrałna suma – інтегральна сума –
suma całkowita

interfejs korystuwacza – інтерфейс
користувача – interfejs użytkownika

intymna liryka – інтимна лірика –
liryka miłosna

inszomównyj – іншомовний –
obcojęzyczny

inszomówni słowa – іншомовні слова –
wyrazy obce

interwał – інтервал – odstęp

intryhán – інтриган – intrygant

intujitywnyj – інтуїтивний –
intuicyjny

irzá – іржа – rdza

iskrowyj rozrjad – іскровий розряд –
wyładowanie iskrowe

isnuwaty – існувати – istnieć

ispyt – іспит – egzamin

istorija – історія – historia

istoryczna pamjatka – історична
пам'ятка – zabytek (historyczny)

istoryczne doslidžennia – історичне
дослідження – badanie historyczne

istoryczni dżerela – історичні
джерела – źródła historyczne

istotni umowy dóhoworu – istotne
умови договору – istotne
warunki umowy

istyna – істина – prawda

istynnyj rózczyń – істинний рózczyń –
roztwór właściwy

iszemija – ішемія – niedokrwienie

iwolha – іволга – wilga

izhoji – ізгої – izgoje

izium – ізюм – rodzinki

iz-za – із-за – zza, spoza

jachónt – яхóнт – korund; szafir

jaducha – ядуха – astma

jajceprowid – яйцепровід – jajowód

jajcewydnyj – яйцевидний – owalny

jajecznyk – яєчник – jajnik

jakir – якір – kotwica

jakisnyj – якісний – jakościowy,
dobrej jakości

jakomóha naj... – якомога най... –
możliwie naj... (z przymiotnikami)

jarlyk – ярлик – etykieta; jarlyk (hist.)

jatryty – ятрийти – jatrzyć

jawka – явка – stawienie się

jawlaty (sobóju) являти (sobóju) –
przedstawiać (sobą)

jawyszcze – явище – zjawisko

jazykatyj – язикатий – pyskаты,
wygadany

jida, jiza – їда, їжа – jedzenie, pokarm

jidálnia – їдальня – jadalnia, stołówka

jidká reczowyna – їдка речовина –
substancja żrąca

jidkýj – їдкий – żrący; jadowity,
uszczypliwy

jjj-Bóhu! – їй-Бóгу! – jak Boga
kocham!

jistywnyj – їстивний – jadalny

jiżak – їжак – jeż

jizda – їзда – jazda

jizdec – їздець – jeździec

jmowirno – ймовірно –
prawdopodobnie

(ne) jniaty wiry – не йняти віри –
nie dawać wiary

jodyd – йодид – jodek

jodynna kyslotá – йодидна кислота –
kwas jodowy

jódna nastójanka – йодна настоянка –
jodyna

jodowódeń – йодоводень – jodowodór

jójkaty – йóйкати – jęczeć, stękać

jólop – йóлоп – dureń

Jordán (Ordań) – Йордань (Ордань)
obrzęd święcenia wody w święto
Objawienia Pańskiego
(na Bogояwлення Господне)

jorz – йорж – jazgarz

jórzyk – йóржик – uczesanie na jeża;
szczotka do czyszczenia butelek

junák – юнак – młodzienc

junyj – юний – młodzięczy, młody

jurba – юрба, юрма – tłum

З хроніки організованого життя

Дебата «Культури Центральної та Східної Європи, що перебувають під загрозою зникнення»

4 листопада 2025 р., у рамках Фестивалю кримськотатарської культури у Варшаві, відбулася дебата, присвячена кримським татарам та ролі університетів у захисті культур, що знаходяться під загрозою зникнення: «Культури Центральної та Східної Європи, що перебувають під загрозою зникнення: академічне викладання та геополітика. Кримськотатарська перспектива». Серед учасників були, зокрема, Посол України в РП Василь Боднар та голова Меджлісу кримських татар Рефат Чубаров, а також директор Підляського наукового інституту, д-р Григорій Купріянович, який у своїй промові наголосив, що з точки зору національних та етнічних меншин у Польщі, вкрай важливо, щоб дії для збереження культури кримських татар були вжиті негайно, оскільки через кілька чи десяток років може бути вже надто пізно.

Захід був організований Інститутом міжкультурних досліджень Центрально-Східної Європи Варшавського університету та фондом «Кримський дім» у партнерстві з фондом «Український дім» та кінофестивалем «Україна!».

Інавгурація Секретаріату Меншинної сторони Спільної комісії уряду та меншин. Засідання Комісії публічних фінансів Сейму

4 листопада відбулася інавгурація Секретаріату меншинної сторони Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин, який почав працювати в Канцелярії Сейму Республіки Польща з початком листопада 2025 р. Як співголова СКУіНіЕМ д-р Григорій Купріянович взяв слово від імені меншин та передав спікеру польського парла-

менту подарунки, у цьому числі з Підляшшя, зокрема кулю виконавчим народним умільцем Петром Кирзюком з Крив'ятич. (*Ширше про подію на стор. 12*).

Цього ж дня д-р Григорій Купріянович взяв участь у засіданні Комісії публічних фінансів Сейму, присвяченому проекту закону про бюджет держави на 2026 рік, на якому представлено опінію (висновок) Комісії національних та етнічних меншин Сейму з пропозицією збільшити фінансування культури меншин на 5 млн. злотих.

Засідання комісії меншин Сейму про питання освіти нацменшин

7 листопада відбулося засідання Комісії національних та етнічних меншин Сейму Республіки Польща, яке присвячено розгляді інформації від Міністра освіти щодо функціонування системи освіти для національних та етнічних меншин – поточний стан та плани на майбутнє. В засіданні дистанційно взяв участь д-р Г. Купріянович та, як співголова СКУіНіЕМ, вказав на основні проблемні питання у функціонуванні системи освіти по відношенню до національних та етнічних меншин.

Науковий симпозиум в Мінську Мазовецькому

14 листопада голова Наукової ради Підляського наукового інституту д-р габ. Роман Висоцький, проф. УМКС взяв участь у науковому симпозиумі в Мінську Мазовецькому, який відбувся в рамках відзначень ювілеїв 1700-річчя Першого Вселенського Собору та 100-річчя проголошення у Варшаві Томосу про автокефалію Православної Церкви в Польщі. Під час відзначень, що відбулися в Міській публічній бібліотеці в Мінську Мазовецькому, проф. Висоцький висту-

пив з лекцією «Шлях Православної Церкви в Польщі до автокефалії – від Кирило-Мефодіївської місії до сучасності». Під час симпозиуму виступив також протодиякон д-р Лука Леонкевич з Православної духовної семінарії у Варшаві з доповіддю «Історія та сучасне сприйняття Першого Вселенського собору в Нікеї (325 р.)». Організаторами заходу були: Єпархіальний центр культури «Фронтіда», Люблинсько-Холмська православна єпархія, Маршалківське управління Мазовецького воєводства, Православна парафія св. Спиридона Тримифунтського в Мінську Мазовецькому та Холмський центр православної культури.

IX Підляська українська наукова конференція «Український етнос Підляшшя перед викликами XXI століття»

14-15 листопада в Більську відбулася IX Підляська українська наукова конференція «Український етнос Підляшшя перед викликами XXI століття» (у 20-у річницю прийняття закону про національні і етнічні меншини та про регіональну мову). Проходила вона у гібридній формі. Під час заходу відбулося сім сесій та ряд інших подій: дебата, відкриття виставок, презентація книжок, бенефіс. Конференція за-

кінчилася концертом співочого ансамблю «Добрина». Організатором події був Підляський науковий інститут, співорганізаторами: Інститут славистики Польської академії наук, Комісія польсько-українських культурних зв'язків Польської академії наук Відділення у Люблині, Союз українців Підляшшя, Міська публічна бібліотека в Більську. Почесний патронат над конференцією прийняли: Бургомістр Міста Більськ, Бургомістр Міста Гайнівка, Бургомістр Міста Сім'ятичі, Бургомістр Кліщель, Війт гміни Більськ, Війт гміни Чижі, а медіа-патронат: Український часопис Підляшшя «Над Бугом і Нарвою»,

Польське телебачення Білосток, Польське радіо Білосток, інтернет-портал bielsk.eu, Тижневик мешканців Підляшшя „Nowy Kurier”. Конференція відбулася завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації Республіки Польща, співфінансувалася із фондів Підляського воєводства, проводилася завдяки підтримці приватних осіб та за підтримки Міста Більськ, Бургомістра міста Гайнівка, Бургомістра міста Сім'ятичі, Війта гміни Більськ. Спонсори: Polska Sieć Sklepów „Arhelan”, Fundacja Arhelan – Społecznie Odpowiedzialni, Agencja Wydawnicza „Ekopress”, J.W. Zakład Transportowy.

Книжки подаровані для бібліотеки ПНІ

14-15 листопада під час IX Підляської української наукової конференції передано різні видання для бібліотеки Підляського наукового інституту. Різноманітні публікації подарували зокрема: проф. Дорота Рембішевська, проф. Фелікс Чижевський, д-р Рафал Дидич, Даріуш Краснодембський.

У листопаді 2025 р. бібліотека Підляського наукового інституту збагатилася також новими виданнями Фонду Просвіта з Валча. До Більська надійшли: робочий зошит з українознавства для кл. VII початкової школи «Подорож Україною», а згодом також дві частини робочого зошиту для учнів української національної меншини в Польщі 1 класу початкової школи.

Бібліотека Підляського наукового інституту нараховує вже декілька тисяч видань. Її існування фінансується завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

Цінні матеріали зі спадщини Богдана Боберського передано для Підляського архіву

22 листопада для Підляського архіву були передані цікаві матеріали зі спадщини українського варшавського архітектора бл. пам. Богдана Боберського (1922–2020). Серед матеріалів цінна колекція пропам'ятних медалей, архітектурні проекти та інші матеріали.

Підляський архів Підляського наукового інституту фінансується завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

Варшавська прем'єра лемківської опери «Голос»

22 листопада в Музеї історії Польщі відбулася варшавська прем'єра лемківської опери «Голос». Спектакль підготували, зокрема, Дарія Кузяк (музика), Оксана Терепенко-Горошак (режисер), Анна Пйотровська (хореографія). На сцені виступали: Лемківський ансамбль пісні та танцю «Кичера» (керівник Юрій

Старинський), Битомський театр танцю і руху «Розбарк» та Оркестр Польського радіо у Варшаві. Подія зацікавила також представників українського середовища Підляшшя, якому віддавна притаманне зацікавлення культурою лемків – в колі глядачів була кільканадцятиособова група підляшан, зокрема: директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович, заступник голови Союзу українців Підляшшя Лука Бадовець та інші члени співочого ансамблю «Добриня», голова Товариства любителів скансену в Козликах Юрій Місіюк, Олена та Мирослав Бужинські.

Презентація антології «Країна свого слова» в Люблині

25 листопада відбулася в Люблині презентація фундаментального видання Підляського наукового інституту – Антології україномовного письменства Підляшшя «Країна свого слова». Була вона проведена у Воеводській публічній бібліотеці ім. Ієроніма Лопацинського в Люблині. Автор антології Юрій Гаврилюк виголосив доповідь «Літературна творчість українською мовою на Південному Підляшші», модератором зустрічі був літературознавець та перекладач д-р Андрій Савенець. Фрагменти літературних творів зачитали один із авторів д-р Микола Рощенко та Йоанна Купріянович.

Організаторами заходу були: Підляський науковий інститут, Воеводська публічна бібліотека ім. Ієроніма Лопацинського в Люблині, Українське Товариство. Сфінансовано його завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації Республіки Польща. *(Детальніше про презентацію на стор. 19).*

Олександр Ірванець у Більську

26 листопада в Міській публічній бібліотеці в Більську пройшла зустріч з українським письменником Олександром Ірванцем, який виголосив лекцію «Трансформація української літератури від радянських часів до епохи незалежності». Зустріч модерував д-р Григорій

Купріянович. Відбулася також презентація нових книг автора: «Ізмарад княгині Несвіцької» та «Відьомська кров».

Організаторами заходу були Підляський науковий інститут, Союз українців Підляшшя та Міська публічна бібліотека в Більську. Зустріч сфінансовано завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП. *(Детальніше про зустріч на стор. 20).*

Зустріч з заступником міністра закордонних справ України

27 листопада у Варшаві, в Посольстві України в РП, відбулася зустріч заступника міністра закордонних справ України Олександра Міщенко з українською громадою в Польщі, на якій Союз українців Підляшшя та Підляський науковий інститут представляв д-р Григорій Купріянович. Під час події заступник міністра заторкнув багато питань, пов'язаних з боротьбою України з російською агресією, планів досягнення справедливого і сталого миру, геополітичних змін, які відбуваються у світі, а також становища українських біженців на території Польщі. Д-р Григорій Купріянович у своєму виступі нагадав про внесок у боротьбу за українську ідентичність, який можуть внести автохтонні українці – громадяни Польщі, передав також подарунки з Підляшшя: видання Союзу українців Підляшшя та Підляського наукового інституту.

Зустріч з Євгенією Жабінською

27 листопада у Шкільно-дошкільному комплексі в Черемсі діти, які вивчають українську мову як мову національної меншини, зустрілися

з українською поеткою з Підляшшя Євгенією Жабінською, лауреаткою Підляської науково-літературної нагороди за 2023 рік у категорії «Літературна творчість». Була це нагода поговорити не лише про поезію, але й про тотожність та потребу зберігання рідної мови. Зустріч пройшла в рамках проекту Союзу українців Підляшшя «Майстер-класи української культури для дітей і молоді „До джерел”» дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Збірка поезій кашубського поета в перекладі українською

28 листопада в Музеї Юзефа Чеховича в Люблині відбулася презентація збірки поезії кашубського поета, композитора, співака та громадсько-культурного діяча Томка Фопка «Апокрифи та інші вірші. Apokrifë ë jiné wiërtë» (Люблин – Хвашино, 2025), перекладеної українською мовою Тадеєм Карабовичем, українським поетом з Холмщини, який проживає в Голі на Південному Підляшші. Зустріч з участю автора та перекладача модерувала письменниця та редакторка Радіо Люблин Іражина Лютославська. Своє рідкісне кашубсько-українське видання автор подарував бібліотеці Підляського наукового інституту, передаючи книжку на руки присутнього на заході його директора д-ра Григорія Купріяновича.

Т. Фопка є автором кільканадцяти літературних збірок, а також членом Ради кашубської мови та членом Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин – представником кашубської громадськості в цій Комісії.

Руководільні заняття у більській «четвірці»

У **грудні** в Початковій школі № 4 ім. А. Міцкевича в Більську панувала святкова атмосфера. Під час уроків української мови в рамках програми «До джерел» учні готували народні ялинкові прикраси. Ці унікальні заняття поєднували вивчення мови, традиції та розвиток ручних навичок.

Діти та молодь вишивали хрестиком, щоб створювати унікальні прикраси, натхненні народною культурою Підляшшя. Такі заняття не лише знайомили учнів з українських класів з багатими традиціями та символікою свят, але й навчали цінувати рукоділля, розвивали творчість та приносили велику радість від ручної роботи. Самотужки виконані прикраси чудово прикрасили ялинки в домах учнів на Різдво Христове.

Гончарські майстер-класи

2-4 грудня в Імінному осередку культури в Черемсі відбулися гончарські майстер-класи. Робити різного роду горщики вчилися діти, які вивчають українську мову як рідну в Шкільно-дошкільному комплексі в Черемсі.

Заняття проходили дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП в рамках про-

екту Союзу українців Підляшшя «Майстер-класи української культури для дітей і молоді „До джерел”».

Білостоцька презентація антології «Країна свого слова»

4 грудня в Підляській бібліотеці ім. Лукаша Гурницького в Білостоці відбулася презентація Антології україномовного письменства Підляшшя «Країна свого слова» (*na foto*). Була це вже п'ята презентація цього видання та унікальна можливість дізнатися більше про літературу, написану українськими говірками регіону, та про її авторів. Організаторами події були Підляський науковий інститут, Підляська бібліотека в Білостоці та Союз українців Підляшшя.

Відкрила захід заступниця директора бібліотеки Катажина Киселевська-Мартинюк. Згодом голос

взяли директор ПНІ д-р Григорій Купріянович та радник Маршалка Підляського воєводства у справах національних та етнічних меншин Олександр Василюк, який був заангажований в організацію презентації.

Модератором презентації була завідувач Кафедри міжкультурних та регіональних досліджень Факультету освітніх наук Університету в Білостоці д-р габ. Дорота Місіюк, професор того ж університету. Прекрасно увела вона учасників у проблематику зустрічі академічною лекцією про значення антології «Країна свого слова» та поетів Юрія Гаврилюка. Дуже важливою була ерудиційна лекція самого автора «У пошуках коренів: література Підляшшя українською мовою – культурні та мовні обумовлення». Своєрідними антрактами у лекції та розмові стало читання творів, поміщених у публікації, їх авторами: Євгенією Жабінською, Юрієм Плевою та Юрієм Гаврилюком, який виступав не лише в ролі упорядника антології, але й автора літературних творів. На закінчення пролунало декілька запитань від учасників заходу.

Звершенням цієї літературно-культурної події став прекрасний концерт українських колядок з Підляшшя у виконанні Співочого ансамблю «Добриня». Вибір репертуару не був випадковим, адже саме цього дня відзначали свято Введення у храм Пресвятої Богородиці, з якого традиційно починається співання колядок.

Діти з Черемхи готувалися до Різдва

5-12 грудня учні Шкільно-дошкільного комплексу в Черемсі, які вивчають українську мову, брали участь у різдвяних майстер-класах. Робили вони святкові прикраси на ялинку та колядну зірку. Зустрічі проходили як частина проєкту «Майстер-класи української культури для дітей і молоді „До джерел”», реалізованого завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Зимові виступи «Ранку»

У грудні 2025 і січні 2026 р. Український ансамбль пісні і танцю «Ранок», що діє при Союзі українців Підляшшя, брав участь у численних заходах, конкурсах і концертах. Окрім подій, проведених СУП-ом, це були різного роду івенти у Більську.

І так, **6 грудня** на площі Івана Павла II «Ранок» виступив на святковому ярмарку. З черги **11 грудня** у Початковій школі № 4 ім. А. Міцкевича у Більську, під час зустрічі з майбутніми учнями школи та їхніми батьками, українські танці показала танцювальна група «Ранку». А **12 грудня** колектив виконав українські колядки на Екуменічній зустрічі з колядкою Підляшшя «На стику культур». Захід з участю дітей і молоді зі шкіл Більська пройшов у Більському будинку культури.

Уже в Новому році **16 січня** «Ранок» взяв участь у новорічній зустрічі з бургомістром Більська Пйотром Вавульським.

Голова Наукової ради ПНІ у дебаті «Пакт Пілсудський-Петлюра...»

8 грудня голова Наукової ради Підляського наукового інституту д-р габ. Роман Висоцький, проф. УМКС взяв участь у дебаті «Пакт Пілсудський-Петлюра: 105 років по тому. Це мало бути зовсім інакше». У дебаті, присвяченій 105-й річниці польсько-українського союзу, разом з д-ром габ. Р. Висоцьким також взяв участь д-р габ. Ян Яцек Бруський, проф. ЯУ. Захід відбувся у Варшаві в готелі Boutique Chopin. Дебати були організовані Об'єднанням українців у Польщі.

Перше засідання групи Спільної комісії уряду та меншин у справі опрацювання проєкту зміни закону про нацменшини

9 грудня у Варшаві відбулося перше засідання групи Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин у справі опрацювання проєкту зміни закону від 6 січ-

ня 2005 р. про національні і етнічні меншини та про регіональну мову. У склад групи входить по 5 представників урядової і меншинної сторін СКУїНіЕМ. Одним із членів групи є директор ПНІ д-р Григорій Купріянович, який також взяв участь у засіданні.

XL урочисте засідання Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин

10 грудня у Варшаві відбулося XL урочисте засідання Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин з нагоди 20-річчя діяльності цього опінієдавчо-дорадчого органу Голови Кабінету міністрів РП. Взяв у ньому участь директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович – як співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин та як представник української меншини в цій Комісії.

На урочистому засіданні виступили співголова СКУїНіЕМ від уряду та державний секретар у Міністерстві внутрішніх справ та адміністрації Томаш Шиманський та співголова СКУїНіЕМ від меншин д-р Григорій Купріянович. Під час урочистого засідання кільком членам Спільної комісії та кільком іншим представникам меншин вручено медалі «Заслужений перед культурою Gloria Artis», які надає Міністр культури та національної спадщини. Членам Спільної комісії, які представляють меншини, та представникам меншин, присутнім на церемонії, були вручені подяки, підписані Томашем Шиманським, державним секретарем Міністерства внутрішніх справ та адміністрації.

На завершення відбулася також цікава панельна дискусія «20 років Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин – надії, практика, перспективи» з участю видатних дослідників з питань меншин: проф. Іжегожа Януша, проф. Кшиштофа Скотницького, проф. Славоміра Лодзінського (модератор) та проф. Томаша Броварека. У дискусії виступив також д-р Григорій Купріянович.

Директор ПНІ нагороджений медаллю «Заслужений культури Gloria Artis»

З нагоди 20-річчя діяльності Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин, директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович був нагороджений Бронзовою медаллю «За заслуги перед культурою Gloria Artis».

Д-р Купріянович є співголовою Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин з 2018 р. і представником української меншини в цій Комісії від моменту її створення в 2005 р. Нагорода була вручена під час XL урочистого засідання Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин **10 грудня** у Варшаві.

Лекція Даріуша Краснодембського «Не за день Більськ збудували...»

11 грудня в Більську відбулася лекція археолога Даріуша Краснодембського з Інституту археології та етнології Польської академії наук п/н «Не за день Більськ збудували... Ранньосередньовічна мережа поселень на Більській височині». Тема зустрічі збирала в Миській публічній бібліотеці надзвичайно велику групу людей з різних середовищ регіону – українців, поляків та білорусів, а також з різних місцевостей: окрім Більська та околиць, також з Гайнівки, Наровки, Риболів та Вуорлі.

На початку зі словом до присутніх звернувся директор ПНІ д-р Григорій Купріянович та заступниця голови Ради Більського повіту, а водночас голова Союзу українців Підляшшя, Марія Рижик. Д-р Купріянович, вже як модератор зустрічі, представив постать Даріуша Краснодембського, який систематично проводить археологічні дослідження на Підляшші майже 40 років. Він також є співавтором кількох археологічних монографій та автором численних статей з археології Підляшшя. У своїй лекції Даріуш Краснодембський широко обговорив питання археологічних досліджень мережі ранньосередньовічних поселень на Більській височині, а також інші теми. Він наголосив на необхідності археологіч-

них досліджень у самому Більську, як ключовому центрі поселень на цій території, який був дуже мало досліджений. Після лекції відбулася жвава дискусія.

У другій частині зустрічі пройшла презентація останньої публікації, що є результатом археологічних досліджень на Підляшші: «Сураж, ділянка 2 – Середньовічний некрополь на польсько-русько-являзькому пограниччі» (Варшава 2024), авторами якої є Г. Ольчак, Д. Краснодембський, К. Беньковська, Й. Й. Гладиковська-Жечицька, А. Бісецька та С. Вайда. Даріуш Краснодембський всебічно обговорив розкопки на цвинтарі в Суражі.

Варто зазначити, що серед численних учасників зустрічі були також представники місцевого самоврядування, крім згаданої вже заступниці голови Ради Більського повіту Марії Рижик, були також: бургомістр Кліщель Мирослав Маркевич, заступник голови Ради Міста Більськ Петро Даніло, секретар гміни Кліщелі Валентина Сидорук.

Організаторами зустрічі були: Підляський науковий інститут, Союз українців Підляшшя та Миська публічна бібліотека в Більську. Подію було сфінансовано з дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Директор ПНІ взяв участь у різдвяній зустрічі Фондації охорони спадщини Більської землі

12 грудня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович взяв участь у різдвяній зустрічі Фондації охорони спадщини Більської землі, що відбулася в Більську. Фондація проводить різноманітні заходи, що популяризують історичну спадщину Більська.

У різдвяній зустрічі взяли участь представники різних середовищ Більська та околиць. Було також присутнє православне та римо-католицьке духовенство.

Представники ПНІ на Форумі українців Східної Європи

12-14 грудня представники Підляського наукового інституту взяли участь у Форумі українців Східної Європи, який відбувався в Українському Народному Домі в Перемишлі, а був ініційований Світовим Конгресом Українців. Голова Наукової ради ПНІ д-р габ. Роман Висоцький, проф. УМКС був присутній на Форумі і взяв участь у Круглому столі IV «Фейки проти правди: чи готові ми до нових хвиль інформаційної війни? Обмін досвідом, інструменти протидії та формування власного українського наративу у Східній Європі», який модерувала голова Конгресу Українців Естонії Віра Коник. Своєю чергою, запис вступу директора ПНІ д-ра Григорія Купріяновича представлено у рамках панельної дискусії II «Українські громади Східної Європи: виклики, можливості, співпраця».

Колядна зірка в скансені

13 грудня у Загороді в Козликах над Нарвою пройшли майстер-класи виготовлення традиційної колядної зірки. Як її виконати, вчив Петро Богацевич – народний майстер з села Крив'ятичі у гм. Вуорля. Він з самого малку витинає пригожжі витинанки з паперу та виготовляє колядні зірки. Художник є членом Асоціації народних майстрів та його роботи знаходяться в колекції Підляського музею в Білостоці.

Під час майстер-класів вдалося зробити аж дві колядні зірки – «гвязди». Будуть вони використовуватися колядними групами під час колядування на Різдво Христове.

Зустріч провело Товариство друзів скансену в Козликах за кошти Підляського воєводства. Це були останні заняття проекту «Наші пісні, наші танці, наша мова». У його рамках у 2025 р. відбувалися концерти, танцювальні заходи, співочі майстер-класи зі співачками з Добриводи і Городіска, також інструментальні заняття та лекції про говірку.

Круглий стіл «Відповідальність за національну пам'ять» у Львівській обласній раді

15 грудня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович дистанційно взяв участь у круглому столі «Відповідальність за національну пам'ять» з вшанування національної пам'яті, подій відомих постатей з території Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Південного Підляшшя, Любачівщини, Західної Бойківщини у 1944-1951 рр. Круглий стіл був проведений у Львівській обласній раді.

Діти з українських класів відвідали більську ратушу

17 грудня учні українських класів Початкової школи № 4 ім. А. Міцкевича в Більську відвідали Музей Обох Націй у своєму місті. У програмі було ознайомлення з колекцією обрядових рушників презентованих на виставці «Рушникові городи».

Зустріч пройшла в рамках проекту Союзу українців Підляшшя «Майстер-класи української культури для дітей і молоді „До джерел”» дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Конкурс українських колядок

18 грудня у Більському будинку культури відбувся колядний конкурс «Бог ся рождає, зірка сіяє 2025» (на фото). Був він спрямований до учнів початкових шкіл, які презентували вибрану колядку українською мовою.

Метою конкурсу є вивчення та плекання різдвяних традицій, надання дітям можливості проявити власні музичні здібності, розвивати чутливість до краси і глибини текстів і мелодій традиційних колядок, а також популяризувати традиційні різдвяні колядки, обряди та звичаї, які наближають прекрасну традицію Різдва Христового.

Цього року в змаганнях взяло участь понад 20 виконавчих одиниць – солістів, дуетів, тріо, квітетів та квінтетів. Українські колядки виконували учні Початкової школи № 4 ім. А. Міцкевича в Більську, Шкільно-дошкільного комплексу в Черемсі та Початкової школи № 9 ім. 42 Полку піхоти у Білостоці.

Усі діти прекрасно виконали колядки, тому й журі у складі: Ганна Литвинчук, Ігор Фіта та Катерина Воєвода, присудили всім перші, другі або треті місця.

Конкурс пройшов у рамках проекту «Майстер-класи української культури для дітей і молоді „До джерел”» дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП. Його організатором був Союз українців Підляшшя при співпраці Більського будинку культури.

Колядки в Черемсі

20 грудня в Імінному осередку культури в Черемсі лунали прекрасні різдвяні колядки – як традиційні, так і більш сучасні. А все це під час «Вечора колядок», що його організував Союз українців Підляшшя разом з місцевим осередком культури.

З українськими різдвяними піснями виступали: «Гілочка» з Черемхи, «Родина» з Дуб’яжина, «Думка» з Більська, «Незабудки» з Нурця-Станції, «Росава» з Білостока, «Добриня» з Білостока та солістка Тетяна Стригун з Легіонова/Варшави.

Після концерту виконавці та глядачі провели час разом за столом, накритим пісними стравами.

Концерт відбувся дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Лекція «Канонізація святих у Православній Церкві в Польщі в період автокефалії (1924/1925–2025)»

28 грудня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович виголосив у Люблині лекцію «Канонізація святих у Православній Церкві в Польщі в період автокефалії (1924/1925–2025)». Захід відбувся у прицерковній світлиці після недільної Літургії у храмі Православної Парафії свт. Петра (Могили) в Люблині.

Захід відкрив настоятель парафії о. прот. д-р Андрій Конахович, який представив доповідача. Організаторами події були: Православна Парафія свт. Петра (Могили) в Люблині, Українське Товариство, Люблинський інститут православної культури. Лекція д-ра Купріяновича стала останнім акцентом відзначень 100-річчя автокефалії Православної Церкви в Польщі в Православній Парафії свт. Петра (Могили) в Люблині.

Закінчилася реалізація проєктів СУП у 2025 р.

31 грудня Союз українців Підляшшя закінчив реалізацію проєктів за 2025 рік. В основному, проводилися вони за кошти Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП, однак деякі із них підтримали локальні установи.

З міністерської дотації українська організація регіону реалізувала завдання:

1. Діяльність Союзу українців Підляшшя.
2. Зустрічі з підляським фольклором, українською традицією і поезією.
3. Видавання Українського часопису Підляшшя «Над Бугом і Нарвою».
4. Майстер-класи української культури для дітей і молоді «До джерел».
5. Фестивалі української культури і традиції на Підляшші.
6. Діяльність аматорських художніх колективів.
7. Поточне функціонування Інтернет-порталу Союзу українців Підляшшя.
8. Інтернетні передачі українською мовою «Українське слово».

Додатково «Вечір колядок» у Білостоці (проводжений у рамках проекту «Зустрічі з підляським фольклором, українською традицією і поезією») підтримало Місто Білосток. З черги Фестиваль української культури на Підляшші «Підляська осінь» (частина проєкту «Фестивалі української культури і традиції на Підляшші») співфінансували Місто Гайнівка та Підляське воєводство. Натомість Український фестиваль «На Івана, на Купала» (також проводжений у рамках завдання «Фестивалі української культури...») підтримало Підляське воєводство.

До того Підляське воєводство підтримало діяльність ансамблю «Думка» з Більська та нову ініціативу Союзу українців Підляшшя – «Українсько-польські музичні зустрічі» в Ріпчицях.

Наднарвянські колядники

7 січня, за традицією, команда скансену в Козликах колядувала під час православного Різдва Христового. Колядники зі своєю новою зіркою, створеною під час майстер-класів з Петром Богацевичем, вирушили в музичну подорож крізь снігові замети, відвідуючи мешканців сіл Ступники, Козлики, Кожино та Градочно. Колядники співали старі та нові колядки, іноді за вокальної підтримки господарів.

Колядні заходи на Підляшші

10 і 11 січня Союз українців Підляшшя зорганізував аж чотири колядні концерти.

Перший із них пройшов **10 січня** у сільській світлиці в Дубні в гм. Ботьки. Виступили на ньому ансамблі, які діють при Союзі українців Підляшшя та запрошені гості. Серед них були: Український ансамбль пісні і танцю «Ранок» з Більська, фольклорний колектив «Родина» з Дуб’яжина, «Вервочки» з Вуорлі та «Echo Puszczu» з Гайнівки. З-поза Підляшшя приїхала Тетяна Стригун з Варшави/Легіонова. Окрім того з чудовим концертом виступив Чоловічий хор церковної музики «Катапетасма» з Варшави.

Співорганізаторами події були Клуб Сеньйор Плюс та Сільська рада села Дубно.

11 січня відбулися аж три колядні заходи. Перший із них пройшов у будинку колишньої синагоги, у якому міститься зараз Гмінний осередок культури в Милейчицях. Виступили: хор «Катапетасма» з Варшави, Український ансамбль «Гілочка» з Черемхи, «Родина» з Дуб'яжина, «Вервочки» з Вуорлі, вокальний колектив з Рогач та солістка Тетяна Стригун. В організацію заходу включився Гмінний осередок культури в Милейчицях.

Другий із недільних концертів проведено в Початковій школі в Нурцю-Станції. Разом з Союзом українців Підляшшя до спільного колядування запрошували місцевий Гмінний осередок популяризації куль-

тури та Війт гміни Нурець-Станція. Тим разом заколядували: «Незабудки» з Нурця-Станції, «Гілочка» з Черемхи, «Мале Підляшшя» з Сім'ятич, «Родина» з Дуб'яжина, «Тєсза» з Нурця-Станції, «Думка» з Більська, «Вервочки» з Вуорлі та солістка Тетяна Стригун.

Третій із концертів пройшов у Центрі громадської активності в Білостоці (на фото). Зорганізував його місцевий відділ Союзу українців Підляшшя, який запросив дітей та молодь з Білостока, а також гостей з-поза Підляшшя. Виступили наймолодші з пунктів навчання української мови – з міжсадочкової групи при Садочку № 26 у Білостоці, а також з Початкової школи № 9 у Білостоці. Дітей підготувала та разом з ними заспівала вчителька, водночас керівник гурту «Добрина», Олександра

Іванюк. Як і в минулих роках, заколядував молодіжний хор Православної парафії Святого Духа в Білостоці під керівництвом Віги Коцюбайло. Традиційно виступали й господарі – «Добрина» з Білостока, а також запрошені гості з-поза Підляшшя – «Крайка» з Перемишля, яка виконує традиційну музику українсько-польського пограниччя з Надсяння, а крім того Чоловічий хор церковної музики «Катапетасма» з Варшави. На завершення заходу всі учасники разом з варшавським хором виконали відому українську колядку «Нова радість стала».

«Вечори колядок» відбувалися в рамках проектів Союзу українців Підляшшя дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації. Додатково колядний захід у Білостоці підтримало Місто Білосток.

Помер Олександр Білокозович

11 січня, маючи всього 64 роки, помер український активіст Олександр Білокозович (1961–2026) з Видова коло Більська. Від початку 1980-х років був він заангажований в українське національне відродження на Підляшші. Член Українського суспільно-культурного товариства, згодом підляського відділу Об'єднання українців у Польщі. Один із засновників Союзу українців Підляшшя, а в останній каденції – член ревізійної комісії української організації. Активний читач «Над Бугом і Нарвою».

Похорон відбувся **13 січня** на православних могилах у Видові. Вічна Вам пам'ять!

Святкування 20-ліття Закону про меншини

15 січня в Підляській опері і філармонії в Білостоці відбулися Воєводські відзначення 20-ї річниці Закону про національні і етнічні меншини та про регіональну мову (на фото). У святкуваннях взяли участь представники Союзу українців Підляшшя та Підляського наукового інституту.

У програмі заходу була презентація загальнопольської виставки, присвяченої національним та етнічним меншинам, відбулася дискусійна панель «Закон про націо-

нальні і етнічні меншини та про регіональну мову – значення, історія, перспективи», а також презентовано національні та етнічні меншини Підляського воєводства. Зустріч була нагодою для рефлексій над надбанням останніх двох десятиліть, обміну думками та спільного діалогу на тему сучасної та майбутньої ролі національних та етнічних меншин у регіоні. При цій нагоді нагороджено лідерів меншин.

Почесним знаком Підляського воєводства удостоєно голову Союзу українців Підляшшя Марію Рижик. З черги пам'ятні гравертони отримали директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович, а також керівник українського ансамблю «Гілочка» з Черемхи Ірина Вишенко.

На закінчення відзначень ансамблі білоруської, литовської та української меншин представили

художню програму. З українським народним репертуаром виступила «Гілочка» з Черемхи.

Українські колядки в Більську

15 січня у Більському будинку культури відбувся щорічний «Вечір колядок» (на фото), організований, перш за все, з думкою про дітей, які вивчають українську мову як мову національної меншини в Більську.

На сцені виступили дошкільнята з українських груп Садочка № 9 «Лісова поляна» в Більську, а також школярі з українських класів Початкової школи № 4 ім. А. Міцкевича в Більську. Окрім того колядки і щедрівки з Підляшшя і України прозвучали у виконанні Українського ансамблю пісні і танцю «Ранок» з Більська, фольклорного колективу «Родина» з Дуб'яжина, гурту «Вервочки» з Вуорлі та ансамблю «Думка» з Більська.

«Вечір колядок» зорганізував Союз українців Підляшшя при співорганізації Більського будинку культури, Початкової школи № 4 ім. А. Міцкевича в Більську та Садочка № 9 «Лісова поляна» в Більську.

Концерт відбувся завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Ялинка для українських дітей

17 січня, якраз напередодні зимових канікул у Підляському воєводстві, в Початковій школі № 4 ім. А. Міцкевича у Більську відбулася ялинка для дітей, які вивчають українську мову як рідну на Підляшші. Були гри, забави і танці під українську музику. Школярів відвідав Святий Миколай, який дарував їм святкові подарунки.

Щорічно захід підтримує Союз українців Підляшшя, який готує дітям – не лише учасникам ялинок, але усім, які вивчають українську мову в регіоні – новорічні подарки в рамках проекту «Майстер-класи української культури для дітей і молоді „До джерел”» за кошти Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

(ред-ри)

Фото Л. Лабович,
Ю. Гаврилюк, Мона Аль-Кабер

Членові Головної управи Союзу українців Підляшшя
та голові Товариства Спадщина Підляшшя

Мирославо́ві Степаню́кові
щире співчуття з приводу смерті
Матері — Зінаїди Степанюк
висловлюють члени Головної управи
Союзу українців Підляшшя
Вічная пам'ять!

Найближчим та друзям
щире співчуття з приводу смерті
Олександра Білокозовича
члена Ревізійної комісії Союзу українців Підляшшя,
висловлюють члени Головної управи
Союзу українців Підляшшя
Вічная пам'ять!

Членам Союзу українців Підляшшя
Павлові та Фомі Місіюкам
щире співчуття з приводу смерті
Батька — Івана Місіюка
висловлюють члени Головної управи
Союзу українців Підляшшя
Вічная пам'ять!

KOLPORTER

Na Podlasiu nasze pismo
można kupować w kioskach
i innych punktach sprzedaży
prasy firmy „Kolporter”
na terenie powiatu bielskiego,
hajnowskiego, siemiatyckiego
oraz miasta Białegostoku
(np. w sklepach Arhelan,
PSS Społem), a także
w Centrum Kultury
Prawosławnej
w Białymstoku.

W innych województwach:
w Białej Podlaskiej, Chełmie,
Gdańsku, Gorlicach, Górowie
Haweckim, Krakowie, Legnicy,
Lublinie, Łodzi, Olsztynie,
Przemyślu, Rzeszowie, Sanoku,
Szczecinie, Warszawie,
Włodawie, Wrocławiu.
Najpewniejszy sposób
to oczywiście prenumerata.

Український часопис Підляшшя «Над Бугом і Нарвою»
Ukraińskie Pismo Podlasia „Nad Buhom i Narwoju”

Виходить шість разів у рік ❖ Ukazuje się sześć razy w roku
PL ISSN 1230-2759

ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, skr. poczt. 77
nadbuhom.pl nadbuhom@nadbuhom.pl (+48) 502 565 547

Редакція: Юрій Гаврилук (головний редактор), Вікторія Гаць, Андрій
Єкатеринчук, Людмила Лабович (секретар), Анна Паб'ян, Юрій Плева.

Redakcja: Wiktoria Gać, Jurij Hawryluk (Jerzy Gawryluk – red. nacz.), Andrzej
Jekaterynczuk, Ludmiła Łabowicz (sekretarz), Anna Pabjan, Jerzy Plewa.

Видавець/Wydawca: Союз українців Підляшшя / Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kry-
niczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, skr. poczt. 77 E-mail: biuro@zup.org.pl WWW: zup.org.pl

Zrealizowano dzięki dotacji z budżetu państwa ❖ Зреалізовано завдяки
дотації з державного бюджету РП.

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana
z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji ❖
Публікація виражає лише погляди автора/ів і не може ототожнюватися
з офіційною позицією Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

Не всі думки висловлені на сторінках нашого часопису віддзеркалюють погля-
ди редакції. ❖ Nie wszystkie opinie wyrażone na łamach naszego czasopisma wyra-
żają poglądy redakcji.

Не замовлених матеріалів не повертаємо. Редакція залишає за собою право реда-
гувати, скорочувати тексти та змінювати заголовки. За зміст поміщених реклам
та оголошень редакція не відповідає. ❖ Materiałów nie zamówionych redakcja nie
zwraca i zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania oraz zmiany tytułów. Redak-
cja nie ponosi odpowiedzialności za treść zamieszczonych reklam i ogłoszeń.

Andare Studio Grafiki i Reklamy, ul. Senatorska 40/91, 00-095 Warszawa. Nakład: 1200 egz.

ПЕРЕДПЛАТА – 2026 – PRENUMERATA

Річна передплата на **2026 р.** (6 номерів) на території Польщі коштує **70,00 PLN**. При замовленні передплати за короткий період число номерів треба помножити через 14,00 злотих. Архівні номери – 4 зл. (один номер) + витрати на доставку. **Річна передплата** в Україну та Білорусь – 100,00 PLN. **Річна передплата** у інші держави – 40 EUR або \$50,00, або їхня рівновартість (авіапошта).

Банківський рахунок видавця: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402 (у назві платежу просимо вказати ім'я, прізвище і точну адресу для висилки та період, якого стосується платіж).

Формат номера для перерахунків з-за кордону: PKOPPLPW PL 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402.

Вплати з-за кордону просимо виконувати лише безпосередньо на банківський рахунок. Про інші варіанти, будь ласка, заздалегідь домовляйтеся з Видавцем.

Організації, парафії та інші колективи можуть робити замовлення потрібної кількості примірників за окремою домовленістю про умови пересилки і оплати. З усіма запитаннями звертайтеся на е-адресу nadbuhom@nadbuhom.pl, номери телефонів (+48) 502 565 547 або 609 048 496, або пишіть листи на адресу Видавця.

Roczna prenumerata krajowa na **2026 r.** kosztuje **70,00 zł**. W przypadku prenumeraty na okres krótszy liczbę numerów należy pomnożyć przez 14,00 zł. Numery archiwalne – 4 zł (sztuka) + koszt wysyłki.

Roczna prenumerata Ukraina i Białoruś – 100,00 PLN.

Roczna prenumerata do pozostałych krajów – 40 EUR lub 50 USD (poczta lotnicza).

Rachunek bankowy wydawcy: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402 (w tytule wpłaty prosimy podać imię, nazwisko i adres, na który ma być wysłana prenumerata oraz okres, którego dotyczy wpłata).

Format rachunku bankowego dla wpłat z zagranicy: PKOPPLPW PL 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402.

Wpłat z zagranicy prosimy dokonywać wyłącznie na rachunek bankowy. Inne formy należy uzgadniać z Wydawcą.

Z pytaniami w sprawie prenumeraty indywidualnej, zamówień grupowych oraz pomocy w rozpowszechnianiu prosimy zwracać się na adres e-mail nadbuhom@nadbuhom.pl, numery telefonów (+48) 502 565 547 lub 609 048 496, a także listownie.

